

Nuorisotakuu työpajatoiminnan mahdollisuutena ja haasteena

Anu Hellesuo

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, Pori

Sosiaalityön pro gradu-tutkielma

Syyskuu 2014

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

HELLESUO ANU: Nuorisotakuu työpajatoiminnan mahdollisuutena ja haasteena

Pro gradu -tutkielma, 68 s., 2 liitesivua

Sosiaalityö

Ohjaaja: Ilmari Rostila

Syyskuu 2014

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkitaan nuorisotakuuta työpajatoiminnan työn mahdollisuuksina ja haasteina. Tutkimuksessa selvitetään nuorisotakuun myötä tulleita mahdollisuuksia ja haasteita käytännön työssä. Tutkimukseen osallistui seitsemän Satakunnan ja Varsinais-Suomen työpajan henkilökunta. Tarkoituksena oli selvittää heidän näkemyksiään muutoksista, joita nuorisotakuu on tuonut työpajojen arkeen. Lisäksi selvitetään millaisia toiveita työpajoilla on nuorisotakuun kehittämiseksi.

Nuorisotakuu astui voimaan vuoden 2013 alussa ja sen tavoitteena on nuorten työllisyyden edistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Nuorisotakuulla pyritään takaamaan jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutumispaikka kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Työpajat ovat keskeisiä toimijoita nuorisotakuun toteuttajina, sillä ne tarjoavat nuorelle mahdollisuuden työhön, opiskeluun tai toiminnallisen kuntoutumisympäristön.

Tutkimusaineisto muodostuu seitsemän työpajan henkilökunnan haastatteluista. Haastateltavia oli yhteensä kaksikymmentäyksi. Haastatteluaineistot analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysin menetelmällä. Sisällön analyysissä aineistoa pelkistetään ja sitä ohjaa tutkimustehtävä, jolloin tutkimustehtävän kysymyksien avulla etsitään aineistosta vastauksia tutkittaviin kysymyksiin.

Tutkimusaineiston analyysissä muodostui kuva, että nuorisotakuu on positiivinen uudistus työpajatoiminnassa. Tulokset eivät ole kaikilta osin yhteneväisiä, nuorisotakuun mahdollisuus voidaan toisessa työpajassa nähdä haasteena. Tutkimukseen osallistuneista seitsemästä työpajasta kahteen on nuorisotakuun myötä saatu lisää henkilöstöresurssia, mikä on mahdollistanut työpajatoiminnan kehittämisen vastaamaan paremmin nuorten tarpeisiin. Vastaavasti muissa tutkimukseen osallistuneissa työpajoissa nuorisotakuu näyttäytyy haasteena, koska niissä lisääntyneistä nuorten määristä huolimatta ammattitaitoisia henkilöstöä ei ole saatu lisää. Kahdessa työpajassa työntekijöiden määrä on jopa vähentynyt. Tulkintani mukaan nuorisotakuuseen suhtaudutaan myönteisimmin niissä työpajoissa, joissa kunnat ovat nostaneet työllisyyden hoidon yhdeksi merkittäväksi kehittämishankkeeksi. Kunnissa, joissa työpaja nähdään väylänä saada nuoret työelämään tai opintoihin, on laajempaa verkostoyhteistyötä eri toimijoiden välillä. Nuorisotakuu voidaan ymmärtää tiukasti sitovana velvoitteena. Velvoitteella tarkoitetaan, että yhteistyötahot odottavat työpajan ottavan kaikki tarjotut nuoret vastaan työkyvystä riippumatta. Nuorisotakuun toteutuminen vaatii työpajoja kehittämään omaa toimintaansa profiloitumalla osaksi kunnan tarjoamia palveluita. Kehittämiskohteena nähtiin eri toimijoiden yhteistyö, jossa välitetään tietoa palveluista ja näin ollen vältetään päällekkäistä toimintaa. Yhteistyö tulisi nähdä tehokkaana työmuotona kehittää nuorisotakuuta koko kunnan alueella.

Avainsanat: nuorisotakuu, nuorten työpaja, moniammatillinen yhteistyö, kuntouttava työtoiminta

HELLESUO ANU: What kind of opportunities and challenges has Youth guarantee provided to youth workshop's?

Master's Thesis, 68 pages, 2 appendix pages
Social Work
Supervisor: Ilmari Rostila
September 2014

In this thesis, the aim was to study changes that Youth guarantee has provided to youth workshops. Purpose of the study is to find out how opportunities and challenges are seen in everyday work. Seven youth workshops personnel from Satakunta and Varsinais-Suomi were interviewed for this study. The aim was to examine their point of views about the changes that Youth guarantee has provided in their everyday work. The aim is, also to find out personnel's expectations how to develop the Youth guarantee in the future.

Youth Guarantee came into effect in the beginning of year 2013. The aim for Youth guarantee is to contribute young people's employment and prevent marginalization. Youth guarantee's aim is to ensure work-, trainee-, student-, youth workshop- or rehabilitation place in three months for all young people under 25 years or just graduated under 29 year old person. Youth workshops are crucial operators executing Youth guarantee, because they provide the young people an opportunity to work, study or they offer functional rehabilitation environment. This study is part of the content analysis approach in qualitative research. In content analysis the data is reduced and it is guided by the aim of the study. Research data consist of seven interviews with the youth workshop personnel of twenty-one interviews. The research data were analyzed by content analysis.

According to the analysis the picture of the Youth guarantee is seen as a positive reform in the youth workshops. Collaboration is contradictory. In some interviews opportunities provided by the Youth guarantee is seen as a challenge. In two youth workshops out of the seven that were interviewed for this study, has increased their personnel after the Youth guarantee came into effect. In these two workshops it has made possible to enhance the work to respond to the need of increasing amount of clients. To same extent in the five other workshops Youth guarantee is seen to be a challenge. In these five workshops the amount of professional personnel has been unchanged or even decreased, despite the increasing number of clients. According to my interpretation the attitude to Youth guarantee is most positive in the workshops that are located in towns where employment is one of the significant development targets. In the towns where youth workshops are seen as a way to ease young people's chances to work or to education have wider cooperation with the local entrepreneurs. Cooperation between the cooperators such as the local graduate school and other cooperation networkers varies between the youth workshops. Youth guarantee can be seen as a very limited obligation. The cooperation networkers can recommend that youth workshops should take all young people despite ability to work. Youth guarantee actualization requires youth workshops to develop their own operations by profiling to be part of local service sector. One of the development aspects between the cooperation networks is to sufficient information about the amenities that each one provides and therefore avoids overlapping services. Cooperation should be seen as efficient way to develop the Youth guarantee locally.

Keywords: Youth guarantee, youth workshop, multiprofessional co-operation, rehabilitation work

Sisällys

1. Johdanto.....	1
2. Miksi Nuorisotakuu tarvitaan?.....	3
2.1 Syrjäytyminen	3
2.2 Syrjäytymiseen vaikuttavia riskitekijöitä ja seurauksia.....	5
2.3 Koulutusjärjestelmän merkitys syrjäytymiselle	8
2.4 Maahanmuuttajanuorten syrjäytyminen.....	9
3. Nuorisotakuu.....	10
3.1 Varhainen puuttuminen.....	13
3.2 Työhallinnon palvelut ja nuorten työpajat	14
4. Nuorten työpajatoiminta	16
4.1 Työpajan valmennukset	19
5. Katsaus nuorisotakuusta ja nuorten työpajatoiminnasta tehtyihin tutkimuksiin	23
6. Tutkimuksen toteutus	27
6.1. Tutkimuskysymykset	27
6.2. Tutkimusaineisto	28
6.3 Analyysimenetelmä	30
7. Nuorisotakuun tuomat muutokset työpajatoimintaan	33
7.1 Nuorisotakuun tuomat positiiviset muutokset työpajatoimintaan	33
7.2 Nuorisotakuun tuomat haasteet toiminnalle	46
7.3 Nuorisotakuuseen kohdistuvat toiveet	54
8. Johtopäätökset ja pohdinta.....	60
Lähteet.....	69
Liitteet	73

1. Johdanto

Vuoden 2013 alussa voimaan tulleen Nuorisotakuun tarkoituksena on nuorten työllisyyden edistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Nuorisotakuulla pyritään takaamaan jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutumispaikka kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Määrällisesti on kyse merkittävästä osasta nuoria, koska vuonna 2011 Suomessa oli 110 000 alle 30-vuotiasta nuorta, jotka olivat vailla työtä tai opiskelupaikkaa.

Oma kiinnostukseni nuorisotakuuseen juontaa juurensa aiemmin tekemääni työhön koulunsa keskeyttäneiden, rikos- tai päihdekierteessä olevien nuorten parissa. Näiden nuorten kohdalla voidaan puhua ongelmien kasaantumisesta ja ulkopuolisuudesta, jolloin nuorisotakuun asettamat tavoitteet kolmen kuukauden kuluessa löytyvästä opiskelu-, työ- tai harjoittelupaikasta voivat olla epärealistisia. Itselleni on herännyt kysymys mitä sitten tapahtuu, jos nuori ei onnistu saamaan opiskelu-, työ- tai harjoittelupaikkaa. Nuori voi olla myös sellaisessa elämäntilanteessa, jossa tarjottu työssäkäynti- tai opiskelumahdollisuus ei esimerkiksi terveydellisistä syistä tai elämäntilanteesta johtuen ole mahdollista.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä on käytössä monia sellaisia hyviksi arvioituja toimintamalleja ja palveluita, joiden tuloksellisuudesta on tutkimustietoa. Esimerkiksi Ely-keskus julkaisee vuosittain tilastotietoa Etsivän työn piirissä olleiden nuorten sijoittumisesta eri jatkotoimenpiteisiin. Syrjäytyminen on moniulotteinen ilmiö, jonka hoitamiseen ja asiakkaan elämäntilanteen muutokseen tarvitaan usein yksilötasolla monia samanaikaisia tai peräkkäisiä palveluja. Tällä hetkellä julkinen sektori tuottaa palveluja monien kohdalla liian koordinoimattomasti. Sosiaali-, terveys-, koulutus- ja työllisyyspalveluja koskeva tutkimustieto viittaa siihen, että syrjäytymisen ehkäisyssä päästään parhaisiin tuloksiin suunnitelmallisten ja tavoitteellisten integroitujen palvelukokonaisuuksien avulla, nuorille satunnaisesti tarjottavat yksittäiset palvelut johtavat sen sijaan harvoin irti syrjäytymiskierteestä (Notkola ym. 2013, 9.) Pelkän toimeentulotuen tai muun taloudellisen etuuden tarjoaminen ei myöskään ole syrjäytymisen ehkäisyn kannalta vaikuttavaa toimintaa. Vaikuttavuuden lisäämiseksi taloudellisten etuuksien ohella pitää nuorelle tarjota henkilökohtaista tukea ja ohjausta. Kehittämissuosituksen ytimenä on, että syrjäytymisen ehkäisemiseksi nuoret tarvitsevat yhden paikan, matalan kynnyksen palveluja. Tästä

yhteispalvelupisteestä nuoret ohjataan hänen tarvitsemiinsa palveluihin sekä huolehditaan siitä, että nuori myös saa tarvitsemansa palvelut eri sektoreilta (emt., 8-9.)

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, millaisia vaikutuksia nuorisotakuulla on nuorten työpajojen arkeen. Tarkastelen tätä yhtäältä mahdollisuuksien ja toisaalta haasteiden näkökulmasta. Onko nuorisotakuu tuonut lisää mahdollisuuksia työskentelyyn, onko työ muuttunut haastavammaksi nuorisotakuun myötä? Mitä toiveita työpajojen työntekijöillä on nuorisotakuulle? Toiveita kartoittaessa on tavoitteena tuoda esiin kehittämiskohteita, joilla pyritään entistä paremmin vastaamaan nuorten tarpeisiin ja huolehtimaan siitä, etteivät nuoret jää palveluiden ulkopuolelle. Nuorisotakuusta ei ole juurikaan tehty tutkimuksia, koska se on astunut voimaan vasta vuonna 2013. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää millaisena Nuorisotakuun vaikutukset näkyvät työpajojen työntekijöiden näkökulmasta. Onko nuorisotakuu mahdollisuus vai haaste nuorten työpajojen arjessa?

Olen haastatellut tutkimustani varten nuorten kanssa työskenteleviä työpajojen työntekijöitä seitsemästä työpajasta Satakunnan ja Varsinais-Suomen alueella. Kaikki haastatteluun osallistuneet työskentelevät työpajoilla, mutta heidän työnkuvansa poikkeavat toisistaan. Mukana haastattelussa oli työpajan esimiehiä, yksilövalmentajia, uraohjaajia sekä työvalmentajia. Haastattelut ovat anonymoituja, eikä vastaajien nimet, työtehtävät tai työpaja ilmene haastatteluista. Tällä tavoin pyrittiin saamaan haastatelluilta mahdollisimman aitoa tietoa nuorisotakuun vaikutuksista.

Aluksi tutkimuksessa taustoitetaan nuorten syrjäytymiseen vaikuttavia tekijöitä, luvussa 2 tarkastellaan syrjäytymiseen vaikuttavia riskitekijöitä. Nuorisotakuuta käsittelevässä luvussa 3 esittelen lisäksi varhaisen puuttumisen käsitettä sekä työhallinnon palveluita nuorten työpajatoiminnan kannalta. Nuorten työpajatoimintaa ja työmuotoja tarkastellaan luvussa 4. Luvussa 5 tarkastellaan nuorisotakuusta ja nuorten työpajatoiminnasta tehtyjä tutkimuksia. Luvussa 6 esitellään tämän tutkimuksen tutkimusasetelma, tutkimuskohde, tutkimuskysymykset, tutkimusaineisto sekä analyysimenetelmät. Tutkimuksen tuloso-suudessa (luku 7) tutkimuksen teemat esitellään omissa alaluvuissaan. Lopuksi kootaan tutkimuksen johtopäätökset ja pohditaan niiden mahdollista merkitystä Nuorisotakuun kehittämisen kannalta sekä tarpeita jatkotutkimukselle.

2. Miksi Nuorisotakuu tarvitaan?

2.1 Syrjäytyminen

Nykypäivänä syrjäytymisestä puhuttaessa yksilön ja yhteiskunnan siteiden heikkoutta tarkastellaan etupäässä yhteiskunnan kannalta (Raunio 2006, 10). Yhteiskunnallisesti syrjäytyminen määritellään talouden ja työelämän näkökulmasta. Pitkäaikaistyöttömyys ja siihen liittyvät tai siitä seuraavat haitat voivat olla merkittäviä riskitekijöitä yhteiskunnasta syrjäytymiselle. Esimerkiksi opintojen keskeyttäminen, pitkäaikainen työttömyys ja rikollisuus voidaan määritellä syrjäytymistä aiheuttaviksi tekijöiksi. Nuorten jääminen työelämän ulkopuolelle on taloudellisesti merkittävää, sillä nuorten syrjäytyminen maksaa yhteiskunnalle 300 miljoonaa euroa vuosittain. Syrjäytymisen käsitteelle ei ole yhtä selventävää määritelmää, vaan syrjäytymistä voidaan tarkastella erilaisista näkökulmista. Jotta voidaan keskustella syrjäytymisestä, on ensin määriteltävä mihin ollaan osallisena tai mihin pitäisi integroitua.

Yhteiskunnallisen järjestelmän näkökulmasta sosiaalinen syrjäytyminen määrittyy ennen muuta työstä syrjäytymiseksi. Vastaavasti sosiaalinen osallisuus tai integraatio ymmärretään työelämään osallistumisen näkökulmasta (Raunio 2006, 11.) Kaikkia työmarkkinoiden ulkopuolella olevia ei voida luokitella syrjäytyneiksi, sillä työelämän ulkopuolelle jääminen voi olla lyhytaikaista ja omasta tahdosta tapahtuvaa. Pitkäaikaistyöttömien voidaan ajatella joutuneen työelämästä syrjäytyneiksi, vaikka heidän elämäntilannettaan ei muuten leimaisikaan yhteiskunnan ulkopuolelle jääminen.

Syrjäytymistä määritellään kasautuneeksi huono-osaisuudeksi, jossa yhdistyvät pitkäaikainen ja usein toistuva työttömyys, toimeentulo-ongelmat, elämänhallintaan liittyvät ongelmat ja syrjäytyminen yhteiskunnallisesta osallisuudesta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 5.) Syrjäytymiseen voi siten liittyä sairautta tai vammaisuutta, poikkeavaa käyttäytymistä, rikollisuutta ja päihteidenkäyttöä. Mikään yksittäinen ongelma ei sinänsä merkitse syrjäytymistä, vaan kysymys on kasaantuvista ongelmista ja eräänlaisen huono-osaisuuden kehän muodostumisesta. Syrjäytymisessä on siten kyse moniulotteisista, pitkäaikaisista ongelmista.

Nuorten syrjäytymistä ei voida määritellä vain työ- ja opiskelutilannetta tarkastelemalla. Nuoren syrjäytymisen kehittymiseen vaikuttaa myös perheen tilanne ja asema yhteiskunnassa. Tutkimuksessani keskityn syrjäytymiseen työn ja opiskelun näkökulmasta, mutta unohtamatta

nuoruutta elämänvaiheena, jossa korostuu kaikkien elämän osa-alueiden yhteys nuoren hyvinvointiin. Murrosiän on nähty olevan yksi syrjäytymiselle altistava vaihe ihmisen elämässä. Nuoren elämässä tilanteen tekee riskialttiiksi useiden elämän muutosten kasautuminen suhteellisen lyhyelle ajanjaksolle (Uhinki 2011, 7.) Murrosikä muodostaa yksilön kehityksessä eräänlaisen taitekohdan, jossa tapahtuu paljon fyysisiä ja psyykkisiä muutoksia lyhyessä ajassa. Murrosiässä nuori tekee valintoja, joilla on vaikutusta hänen tulevaisuuteensa. Tällaisia valintoja on muun muassa koulutukseen hakeutuminen. Koulutuksen pääseminen tai jääminen ilman opiskelupaikkaa voivat pitkällä aikavälillä vaikuttaa merkittävästi nuoren elämään. Nuoret voivat itsenäisesti valita haluamansa jatkopolun, mutta opiskelupaikan valintaan vaikuttaa onko aloituspaikkoja riittävästi tai ollenkaan lähellä nuoren kotipaikkakuntaa.

Lasten ja nuorten osalta syrjäytymistä tarkasteltaessa nostetaan esiin erilaisia toimintamalleja, jotka johtavat syrjäytymiseen. Lämsä on omassa tutkimuksessaan jaotellut nuorten syrjäytymiseen johtavaa toimintaa aktiiviseksi ja passiiviseksi toiminnaksi. Aktiivisessa toiminnassa on kyse enemmän tai vähemmän tarkoituksellisista teoista, kun passiivisessa toiminnassa kyse on suhteellisen pysyvistä tilasta. Nuorten päihteiden käyttö ja tekemät rikokset ovat esimerkkejä aktiivisesta poikkeavasta käyttäytymisestä, kun taas sairaus, kuten skitsofrenia on passiivisen poikkeavuuden muoto (Lämsä 2009, 32.) Syrjäytyminen voi siis olla osittain itse tehty valinta, jolloin se perustuu omaehtoiseen toimintaan, joka johtaa syrjäytymiseen. Nuori tekee tämän elämäntavan valinnan usein turhautuneena tai vailla tulevaisuuden perspektiiviä (Taskinen 2001, 11). Nuoren kohdalla voidaan kuitenkin pohtia onko kyseessä tietoinen valinta.

Yhteiskunnassa ja kulttuurissa on tapahtunut viimeisen neljäkymmenen vuoden aikana muutoksia, jotka ovat lisänneet nuorten syrjäytymisen riskiä. Tällaisia muutoksia ovat nuoruusiän pidentyminen, koulutuksen eriytyminen, nuorten eriytyminen erilliseksi ikäryhmäksi, sosiaalisen tuen ja kontrollin eriytyminen. Tapahtuneiden muutosten myötä esimerkiksi kilpailu koulutus- ja työpaikoista on koventunut, mikä on lisännyt yhä useamman nuoren tilanteen riskialttiutta (Lämsä 2009, 36.) Eriytyminen on nuorten syrjäytymisessä suuri riskitekijä, joka vaikuttaa nuoren elämänsä kulkuun pitkällä aikavälillä. Nuorten syrjäytymisessä kehitysympäristöllä on suuri merkitys siihen, miten nuori kokee itsensä ja mahdollisuutensa integroitua yhteiskuntaan.

Nuorten syrjäytymistä on tarkasteltu myös nuorten toimeentulotukiasiakkaiden määrää tutkittaessa. Nuoret aikuiset ovat suurin perus- ja vähimmäisturvaa saava ryhmä Suomessa. Nuorista noin kolme neljäsosaa saa opintotukea, mutta opiskelu ei kuitenkaan kokonaan selitä nuorten suurta osuutta perusturvaetuuksista saavista. Myös toimeentulotukiasiakkaina nuoria aikuisia on ikäluokkien

kokoon suhteutettuna eniten. Suhteellisesti eniten toimeentulotukea saavat 20–24-vuotiaat. Nuoret joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen vanhempia ikäluokkia useammin siksi, että työttömyyden, vanhemmuuden tai sairauden kohdatessa he jäävät helposti vähimmäisturvan varaan, kun monella heistä ei ole työhistoriaa eivätkä he täytä työmarkkinatuen saannin edellytyksiä. Useimmilla nuorilla toimeentulotukeen turvautuminen jää tilapäiseksi, mutta monilla toimeentulotukiasiakkuus kuitenkin pitkittyy. Seurantatutkimusten mukaan noin kolmanneksella tuensaajista asiakkuus nimittäin jatkuu 10–12 kuukautta. Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden nuorten määrä on Suomessa huomattavasti korkeampi kuin muissa Pohjoismaissa (Notkola ym. 2013, 95.)

Reija Paananen on tehnyt tutkimuksen nimeltä Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987–tutkimusaineiston valossa. Paananen on seurannut 60 000 tuhannen suomalaisen nuoren elämää vuodesta 1987 vuoteen 2008. Hän on tutkinut nuorten syrjäytymistä ja siihen liittyviä tekijöitä. Tutkimuksessa nousi esiin se, että nuorten kohdalla ei voida puhua yhdestä syrjäytyneiden ryhmästä, vaan ulkopuolisuudesta, elämänhallinnan puutteesta ja avuttomuudesta, jotka yhdessä vaikuttavat syrjäytymisen syntyyn. Suurimmassa vaarassa ovat ne, joiden omat resurssit ja mahdollisuudet ympäristön tukeen ovat olleet alun alkaen muita vähäisempiä. Tällaisia syitä ovat muun muassa perheessä esiintyneet päihde- ja mielenterveysongelmat, pitkäaikaistyöttömyys ja taloudelliset ongelmat sekä pitkäaikaissairaudet. Nuorten syrjäytymisestä keskusteltaessa tulisi muistaa, että syrjäytyminen on helposti sukupolvelta toiselle siirtyvää ja siihen puuttuminen varhaisessa vaiheessa tulisi olla koko perheeseen kohdentuvaa. Nuorten aikuisten jääminen koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolelle on eriarvoistumisen avainkysymyksiä. Nuorille, jotka eivät perusasteen koulutuksen jälkeen suorita vähintään toisen asteen koulutusta, yhteiskuntaan kiinnittyminen on muita vaikeampaa (Paananen ym. 2012, 7.)

2.2 Syrjäytymiseen vaikuttavia riskitekijöitä ja seurauksia

Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääminen ei ole ainoa nuorten syrjäytymiseen liittyvä ongelma. Syrjäytymisen riski voi aiheuttaa myös sosiaalisia ja psyykkisiä haittoja. Yksilöiden pahoinvointi saattaa kertautuessaan johtaa yhteiskunnan sosiaaliseen eriytymiseen ja sen seurauksena epätoivottaviin ilmiöihin, kuten päihteiden väärinkäyttöön ja rikollisuuden kasvuun. Nuorten asunnottomuus, mielenterveysongelmat ja päihdeongelmat ovat jo nyt vakavia yhteiskunnallisia riskejä, joiden seuraukset ovat pitkäkestoisia. Ongelmiin on perusteltua puuttua,

koska merkittävä osa nuorista on ajautunut kaiken aktiivitoiminnan ulkopuolelle (TeM 2012, 7.) Tästä syystä on tärkeää, että tehostetaan palveluita, joilla tavoitetaan nämä nuoret, jotka ovat vaarassa ajautua yhteiskunnan ulkopuolelle. Mitä pidempään nuori on ilman opiskelu- tai työpaikkaa, sitä vaikeampaa on saada hänet takaisin yhteiskunnan järjestelmään mukaan. Suomessa viisi nuorta jää joka päivä työkyvyttömyyseläkkeelle mielenterveysongelmien vuoksi (emt., 17).

Syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta peruskoulu on lasten ja nuorten elämänsäkaareissa erittäin keskeinen vaihe. Koulu tavoittaa koko ikäluokan ja koulun tarjoamalla varhaisella tuella on suuri merkitys. Monien tutkimusten mukaan huono koulumenestys ja koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet ennakoivat merkittäväällä tavalla tulevia riskejä elämän eri vaiheissa (Notkola ym. 2013, 108.) Kun pohditaan miten nuorten syrjäytymistä voidaan ehkäistä, tulisi huomio kohdistaa nuoren koulunkäyntiä tukeviin palveluihin. Peruskoulun oppilashuollon resurssit, kuten koulupsykologien ja koulukuraattoreiden tai koulun sosiaalityöntekijöiden määrät vaihtelevat kunnittain ja alueittain (TeM 2012, 89.) Nuorten hyvinvoinnin kannalta olisi tärkeää saada riittävästi tukea ja palveluita, joilla turvata nuorten koulunkäynti ja mahdollisuus jatko-opintoihin. Nuorten syrjäytymistä tutkittaessa tulisikin muistaa, että koulu voi estää tai edesauttaa syrjäytymistä

Nuorten miesten syrjäytymistä ei ole turhaan nostettu esiin, sillä nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa ei ole helppoa työllistyä ilman ammatillista koulutusta. Se on enemmän 1990-luvun laman jälkeinen ongelma, sillä aiemmin esimerkiksi teollisuuteen työllistyi nuoria ilman koulutusta ja ammatti opittiin työtä tekemällä. Vastaavasti myös maatalous työllisti nuoria jatkamaan tilan töitä, jolloin tarvetta palkkatyöhön ei maaseudulla ollut niin paljon kuin nykyisin.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on tehty tutkimuksia nuorten tilanteesta työelämän kynnyksellä. Esiin nousi muutama mielenkiintoinen vaihe nuoruudessa, joilla on merkitys nuorten työelämästä syrjäytymiseen. Valtaosa nuorista kykenee tekemään työhön ja koulutukseen liittyviä ratkaisuja oman kiinnostuksensa pohjalta yhdessä perheen kanssa tai aktiivisesti ulkopuolista apua hakien. Osa nuorista kuitenkin tarvitsee kohdennettua tukea ja palvelua, jotta heidän mahdollisuutensa täysipainoiseen osallisuuteen yhteiskunnassa eivät heikkenisi merkittävästi. Nuorten tuen tarve voi johtua esimerkiksi yhteiskunnan palveluprosessien ja palvelujen välisen yhteistyön toimimattomuudesta, nuoresta itsestään ja ylisukupolvisesta huono-osaisuudesta (TeM 2012, 13.) Koska yhtä tekijää nuorten työelämästä pois jäämiselle ei ole, ei mikään yksittäinen toimija ole ottanut asiasta kokonaisvastuuta. Nuorten kohdalla vastuun on perheessä ja siksi useat nuoret eivät kuulu sosiaalityön piiriin koulun sosiaalityön ulkopuolella. Sosiaalityö nähdään usein

viimesijaisena tukimuotona, kuten lastensuojeluna, jonka piiriin kaikki nuoret eivät kuulu tai hakeudu. Useimmilla nuorilla ei ole omaa kokemusta sosiaalityöstä, sillä heillä ei ole ollut asiakkuutta alaikäisinä perheen kautta lastensuojeluun tai perusturvaan toimeentulotukiasiakkaina. Sosiaalityön kaltaisen kokonaisvaltaisen tuen antaminen nuorelle tai perheelle voisi olla monessa tilanteessa merkityksellinen ulkopuolisuutta ennaltaehkäisevä tuki.

Asumiseen ja perheeseen liittyvät tekijät ovat syrjäytymiseen vaikuttavia tekijöitä. Ulkopuolisuuden riskiä kasvattaa asumistapa, sillä joka kymmenes syrjäytynyt nuori on vailla vakinaista asuntoa. Nuorten asunnottomuus on selvästi yleisempää niiden nuorten keskuudessa, jotka ovat kaikkien aktivointi toimenpiteiden, kuten sosiaalitoimen tai Te-toimiston palveluiden ulkopuolella. Myös yksin asuminen lisää selkeästi miesten riskiä syrjäytyä. Yksin asuminen on syrjäytyneillä miehillä kaksin- tai kolminkertaista naisiin verrattuna, asunnottomuus taas noin kaksinkertaista. Kantaväestöön kuuluvilla miehillä parisuhteen solmiminen alentaa syrjäytymisen riskiä. Naisilla parisuhteella on käänteinen vaikutus: yksin asuvan naisen ulkopuolisuusriski on 19 prosenttia, mutta lapsettomalla parisuhteessa elävällä 32 prosenttia (Myrskylä 2012, 6.)

Perheen merkitys nuorten syrjäytymisessä on kiistaton. Myrskylä (2012) on tutkimuksessaan nostanut esiin sen, että nyt ilman työ- tai opiskelupaikkaa ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten vanhemmista noin puolet on pitkäaikaistyöttömiä. Puutteelliset olosuhteet kotona jättävät lapset ilman taloudellista ja ennen kaikkea sosiaalista tukea. Kotiolojen lisäksi myös vanhempien koulutustaustalla on selvä yhteys nuorten syrjäytymiseen. Kouluttautumattomiksi ja työttömäksi jäävien nuorten isistä noin puolella on vain perusasteen koulutus ja 40 prosentilla ammattikoulututkinto. Ilman ammattia olevien nuorten äideistä 85 prosentilla on ainoastaan perusasteen tai keskiasteen koulutus (emt., 7.)

Sijaishoidossa oleminen vaikuttaa nuoren koko myöhempään elämään. Huostassa olleista vain 10 prosenttia suorittaa lukion, kun muista nuorista sen suorittaa yli puolet. Myös pitkään jatkunut ulkopuolisuus, jopa asunnottomuus, vaivaa heitä paljon enemmän kuin muita nuoria. Huostaan otetuista nuorista suurimmassa syrjäytymisvaarassa ovat teini-iässä huostaan otetut pojat, jotka ovat olleet monessa sijoituspaikassa tai laitoshoidossa. Heistä yli kolme neljäsosaa on vielä nuorina aikuisinakin vailla peruskoulun jälkeistä koulutusta. Teini-iässä laitoshoitoon sijoitetuista pojista oli 23 -24-vuotiaina työttömänä tai eläkkeellä joka neljäs. Vastaavasti toinen neljäsosa laitoshoidon läpikäyneistä eli muuten ulkopuolisina, eli heistä ei ollut tietoa missään rekisterissä (Myrskylä 2012, 8.)

2.3 Koulutusjärjestelmän merkitys syrjäytymiselle

Koulutusjärjestelmän jäykkyys, raskaus ja teoreettisuus aiheuttavat Työ- ja elinkeinoministeriön raportin (TeM 2012) mukaan sen, että nuoret eivät valmistu ammattiin. Raportissa on nostettu esiin esimerkiksi se, että ammatillisen koulutuksen paikkoja ei ole kaikilla alueilla riittävästi, jotta kaikki peruskoulunsa päättävät voisivat siirtyä suorittamaan toisen asteen tutkintoa. Kysymys on mielenkiintoinen ja ajankohtainen myös Satakunnassa, jossa ollaan vuoden 2014 aikana vähentämässä yli 700 toisen asteen opiskelupaikkaa. Vähennys on niin suuri, että se tulee väistämättä koskemaan myös nuorten aloituspaikkoja, vaikka samaan aikaan myös aloittavat ikäluokat Satakunnassa pienenevät.

Työ- ja elinkeinoministeriön raportissa (2012) on nostettu esiin ammatilliseen koulutukseen oppilaaksi ottamisen kriteerit. Kriteereistä johtuen osa perusasteen päättäneistä ei tule valituksi koulutukseen (emt., 9). Ammatillisessa koulutuksessa on aloja, joissa on samat kriteerit aikuis- ja nuorisasteen opiskelijoilla, jolloin työkokemuksesta saa lisäpisteitä. Näin ollen aikuisopiskelijoilla on etulyöntiasema nuoriin hakijoihin nähden. Nykyistä koulutusjärjestelmää on kritisoitu liiallisesta teoreettisuudesta. Muutosehdotuksena on erilaisten oppimismallien parantaminen. Yksi esimerkki on oppisopimuskoulutuksen huono hyödyntäminen nuorten koulutusmuotona, vaikka oppisopimuskoulutuksella on hyvä työllistävä vaikutus. Oppisopimuskoulutuksessa opiskelee vuosittain noin 13 000 opiskelijaa, joka kattaa noin 15 prosenttia kaikista ammatillisen koulutuksen opiskelijoista. Oppisopimuskoulutuksessa opiskelijoista 75 prosenttia on yli 25-vuotiaita, alle 20-vuotiaiden osuus noin 10 prosenttia. Suomessa oppisopimuskoulutus ei ole erityisesti suunnattu nuorille peruskoulun päättäneille, vaan valtaosa siihen osallistujista on aikuisopiskelijoita (Notkola ym. 2013, 117.)

Viime aikoina on ollut paljon puhetta nuorten siirtymisestä työelämään ja työurien pidentämisestä. Nuoret aloittavat työuransa verrattain myöhään, ammattikorkeakoulusta valmistuvien nuorten keski-ikä on 25 vuotta ja ylemmän korkeakoulututkinnon saavuttaneiden 27 vuotta. Hallituksen tavoitteena on laskea keski-ikää vuodella, sillä muuten hallituksen tavoite 72 prosentin työllisyysasteesta ei toteudu (TeM 2012, 14.) Tavoite on mielenkiintoinen, sillä opiskeluajan pidentyminen johtuu opiskelijoiden työssäkäynnistä opintojen ohessa. Etenkin yli 25-vuotiaista yli puolet käy työssä opintojen ohella, mutta työt ovat pääsääntöisesti määrä- ja osa-aikaisia.

Notkolan (2013) mukaan on tärkeää ymmärtää nuoren koulukokemuksia. Kiinnostavat tutkimustulokset nuorten uupumisesta koulussa tuovat tärkeän näkökulman nuorten syrjäytymistä koskevaan keskusteluun. Samalla koulukokemusten tarkastelu antaa mahdollisuuden ymmärtää kouluvaikeuksia nuorten jaksamisen näkökulmasta. Nuorten uupuminen on yhteydessä koulua koskeviin tavoitteisiin, riittämättömyyden tunteisiin sekä kyyniseen asenteeseen ja sitoutumattomuuteen koulua kohtaan. Koulu-uupumus voi johtaa ongelmien kasautumiseen ja masennukseen ja kyynisyys koulupudokkuuteen ja ongelmakäyttäytymiseen (emt., 91.)

2.4 Maahanmuuttajanuorten syrjäytyminen

Viime aikoina esiin on nostettu myös maahanmuuttajanuorten syrjäytyminen. Maahanmuuttajien riski syrjäytyä kantaväestöön verrattuna on 4-6 kertainen. Syrjäytyneistä nuorista lähes neljännes on maahanmuuttajataustaisia. Maahanmuuttajien kohdalla kielitaidon puute on yksi merkittävä syrjäytymisen riskiä lisäävä tekijä. Nuoret eivät pärjää ammatillisessa koulutuksessa huonon kielitaidon vuoksi ja näin ollen opiskelujen keskeyttämisen riski on maahanmuuttajien kohdalla yleistä. Akuutein syrjäytymisongelma on niillä miehillä, jotka ovat vieraskielisiä ja perusasteen koulutuksen varassa. Heistä syrjäytyneitä oli kolmannes, kun kantaväestöön kuuluvista syrjäytyneitä oli joka kahdeksas (TeM 2012, 17.)

Maahanmuuttajataustaisen nuoren on huomattavasti vaikeampi päästä Suomen työ- ja koulutusmarkkinoille kuin kantaväestön. Ulkopuolelle jäävät maahanmuuttajat ovat pääosin nuoria aikuisia, jotka etsivät Suomesta työ- ja/tai opiskelupaikkaa. Heillä ei ole yleensä perhettä turvanaan, vaan enemmistö heistä elää yksin. Suurimmat syrjäytymisriskit ovat asunnottomilla maahanmuuttajilla ja perheisiin kuuluvilla naisilla (Myrskylä 2012, 3-4.)

Maahanmuuttajien kohdalla naisten osuus on yllättävänkin suuri, vaikka se selittynee pitkälti kulttuurieroilla. Maahanmuuttajanaiset voivat tulla maista, joissa naisten opiskelu ja työssäkäynti eivät ole tyypillisiä ja siksi he eivät välttämättä edes halua työmarkkinoille. Maahanmuuttajanaisten kohdalla kielitaidottomuus korostuu etenkin silloin, kun sosiaaliset kontaktit rajoittuvat pääsääntöisesti oman perheen pariin. Maahanmuuttajien syrjäytymisen uhkaa ei ole syytä ohittaa, sillä maahanmuuttajista yli 70 prosenttia on nuoria aikuisia. Kun otetaan huomioon maahanmuuttajien määrän kasvu ja vieraskielisten nuorten suuri riski syrjäytyä, ensisijaiset keinot

syrjäytymisen torjuntaan on maahanmuuttajanuorten tehokkaampi kotouttaminen ja ohjaaminen koulutukseen ja työmarkkinoille (Myrskylä 2012, 5.)

3. Nuorisotakuu

Nuorisotakuu tuli voimaan vuoden 2013 alussa. Jo vuonna 2005 on työvoimahallinnossa otettu käyttöön nuoriin kohdistettuja toimenpiteitä työelämään ja opintoihin sijoittumisen helpottamiseksi. Vuonna 2005 asetetut toimenpiteet eivät ole kuitenkaan olleet riittäviä ja siksi työ- ja elinkeinoministeriö on valmistellut uuden aloitteen nuorten työelämästä syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Vuonna 2005 käyttöön tulleessa nuoriin kohdennetuissa toimenpiteissä pääpaino oli ammattikouluttamattomissa nuorissa, joita aktivoitiin työvoimanhallinnon keinoin pääsääntöisesti 25 ikävuoteen saakka. Ilman toisen asteen ammatillista tutkintoa olevan nuoren on osallistuttava yhteishakuun saadakseen työmarkkinatukea. Ammatillisen koulutuksen omaaviin nuoriin ei juuri vuonna 2005 voimaan tulleessa nuorten yhteiskuntatakuussa otettu kantaa (Nuorisotakuu 2012.)

Työministeri Lauri Ihalainen asetti Työ- ja elinkeinoministeriön seminaarissa (2011) tavoitteeksi nuorten yhteiskuntatakuu työryhmälle etsiä ratkaisuja siihen, miten kaikille nuorille saadaan työelämässä tarvittavaa osaamista. Miten tunnistetaan tuen tarve ja miten työvoimapalvelut saadaan kattamaan nuorisotakuun haasteet? Vailla ammatillista koulutusta olevien nuorten kohdalla erityistä haastetta tuovat siirtymä- ja nivelvaiheet, esimerkkinä siirtyminen peruskoulusta toisen asteen koulutukseen. Tavoitteena on löytää tukea, että nivelvaiheet saadaan sujumaan ilman työttömyysjaksoja. Tärkeää tässä vaiheessa on tunnistaa nuoren tuen tarve ja pystyä vastaamaan siihen. Toisena haasteena on se, miten työvoimapalvelut ja keinovalikoima saadaan kattamaan nuorten yhteiskuntatakuun tuomat haasteet (Ihalainen 2011.)

Koulutettujen nuorten kohdalla tavoitteena on saada nuoret työelämään mahdollisimman nopeasti tutkintoaan vastaaviin tehtäviin. Nuorisotakuussa pohditaan mitä keinoja siihen tarvitaan sekä sitä, miten työnantajat saadaan innostumaan nuorten palkkaamisesta. Koulutettujen nuorten kohdalla haasteena on se, että työnantajat sitoutuvat nuoren työntekijän osaamisen kehittämiseen esimerkiksi oppisopimuskoulutuksen keinoin. Samassa yhteydessä nousi esiin myös koulutettujen nuorten yrittäjyyden tukeminen. Millaista apua nuoret tarvitsevat yrityksen perustamista varten? Onko

mahdollista helpottaa yrittäjäksi ryhtymistä? Erityisesti työryhmän tehtäväksi asetettiin se millaisissa yrityksen perustamiseen liittyvissä tilanteissa tukea tarvitaan (emt., 2011.)

Ihalainen (2011) asetti tavoitteeksi myös työelämän laadun ja kehittämisen. Joukossa on nuoria, jotka eivät koe työelämää houkuttelevana, eivätkä halua sitoutua pitkäaikaiseen työhön. On tärkeää pohtia, millaisilla keinoilla työelämästä saadaan houkuttelevampaa, ja mikä on työmarkkinatoimijoiden vastuu työelämän kehittämisessä.

Nuorisotakuulle on asetettu suuria tavoitteita, kuten se, että kaikki nuoret pääsevät koulutukseen, työelämään tai tarvittaessa kuntoutuksellisten palvelujen piiriin. Nuorisotakuuta laadittaessa on tavoitteena ollut myös se, että kaikki nuoret hyötyisivät tarjotuista palveluista. Toki palvelujen tarve riippuu aina nuoresta, ja työntekijöiden on yhdessä nuoren kanssa tarvittaessa arvioitava, millä tavoin voidaan parhaiten edistää hänen valmiuksiaan itsenäiseen elämään, työhön ja riittävään toimeentuloon. Nuorisotakuuta toteutetaan monialaisena ja moniammatillisena yhteistyönä, siksi on todennäköistä, että jokainen nuori jossakin elämäntilanteessaan tarvitsee tai voi hyödyntää ainakin joitakin nuorisotakuun toteutumiseksi tarkoitettuja palveluja. Useat nuorisotakuun toimet, esimerkiksi erilaiset oppimisympäristöt, joustavat opintopolut tai laajentuva oppisopimustoiminta lisäävät etenemisväyliä kaikille nuorille ilman, että niitä mielletään erityisesti nuorisotakuun myötä syntyneiksi toimiksi. Oppisopimuskoulutusta on ollut aiemminkin, mutta nuorisotakuun myötä paikkoja tulisi löytyä entistä helpommin. Samoin erilaiset joustavat oppimispolut ovat olleet osa koulujärjestelmää jo ennen nuorisotakuun voimaan tuloa. Toiminnan tehostumisen myötä nuorisotakuusta hyötyvät kaikki nuoret(www.nuorisotakuu.fi.)

Vuonna 2009 alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden määrä kasvoi peräti 56 prosenttia edellisestä vuodesta. Sen jälkeen työttömyys on jonkin verran laskenut vuosittain, mutta edelleen puhutaan suuremmista määristä kuin ennen taantumaa. Noin kolmasosa työttömistä työnhakijoista on pelkän perusopetuksen varassa. Työelämän osaamisvaatimukset ovat muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana muuttuneet niin, että työn tuottavuuden kasvaessa uusissa työpaikoissa edellytetään yhä parempaa osaamista. Samanaikaisesti katoaa vähemmän tuottavia työpaikkoja, joissa ei tarvita ammatillista koulutusta. Työttömien joukossa on kaksinkertainen määrä perusasteen tutkinnon suorittaneita työllisiin verrattuina (TeM 2012, 15.) Vähemmän koulutusta vaativien työpaikkojen katoaminen heijastuu myös nuoriin, jotka ovat kuntoutuksen tarpeessa mielenterveysongelmien tai vammaisuuden vuoksi. Ilman työnantajille suunnattua taloudellista tukea on vaarana, että enemmän tukea tarvitsevat nuoret jäävät pysyvästi työmarkkinoiden ulkopuolelle.

Työ- ja elinkeinoministeriön raportin (2012) mukaan Suomessa on 110 000 20–29-vuotiaasta nuorta, joilla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa. Toisen asteen tutkinnon puute on merkittävin yksittäinen tekijä työmarkkinoilta ja yhteiskunnasta syrjäytymisessä. Yhteiskunnasta syrjäytyneitä, ilman toisen asteen tutkintoa olevia nuoria on 40 000, jotka maksavat yhteiskunnalle noin 300 miljoonaa euroa vuodessa. Lisäksi tilastojen ulkopuolisia ”kadonneita” on noin 25 000. He muodostavat syrjäytyneiden niin sanotun ”kovan ytimen”, koska he eivät ole koulutuksessa, työelämässä tai edes työnhakijoina (TeM 2012, 6.)

Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa syrjäytyneiden nuorten määrä on miltei kestämätön, etenkin kun lähivuosina suuret ikäluokat jäävät eläkkeelle ja heidän eläkkeensä tulevat nuorempien ikäpolvien maksettavaksi. Samassa yhteydessä on puhuttu tulevaisuuden työvoimapulasta, jolloin työvoimaa olisi tuotava ulkomailta, vaikka meillä on samaan aikaan kymmeniä tuhansia työikäisiä täyttämään tätä vajetta. Työikäisen väestön vähentyessä nuorten pysyvä kiinnittyminen työmarkkinoille on entistäkin tärkeämpää. Työvoiman saatavuuden ja julkisen talouden kestävyysnäkökulmasta työllisyysasteen tulisi nousta 72 prosenttiin vuoteen 2015 mennessä ja vuosikymmenen loppuun mennessä vieläkin korkeammalle. Tämä ei ole mahdollista, jos merkittävä osa nuorista ikäluokista jää koulutuksen ja työn ulkopuolelle (TeM 2012, 7.)

Perusasteen päättää vuosittain noin 60 000 nuorta, joista 4 000–5 000 nuorta jää ilman opiskelupaikkaa (TeM 2012, 8). Tähän nivelvaiheeseen on jatkossa panostettava, sillä mitä pidemmälle opintojen aloitus menee, sitä vaikeampaa nuoren sitoutuminen on. Niistä peruskoulun päättäneistä nuorista, jotka ovat jääneet ilman jatkokoulutuspaikkaa suoraan peruskoulun jälkeen, enää 40 prosenttia suorittaa jonkin perusastetta korkeamman tutkinnon. Jos nuori ei ole osallistunut opintoihin kolmeen vuoteen, alenee tutkinnon suorittajien osuus 20 prosenttiin. Loppovuodet perusasteen ja jatko-opintojen välissä ovat siis kohtalokkaita (Myrskylä 2012, 2.)

Vaikka suurin osa nuorista päättää peruskoulun ja aloittaa ilman väliavuotta toisen asteen koulutukseen, on tiedostettava jatko-opintojen keskeyttäneiden määrä. Ammatillisen koulutuksen aloittaneista keskeyttää noin 25 prosenttia ja lukion aloittaneista 10 prosenttia. Osa keskeytyksistä on niin sanottuja positiivisia keskeytyksiä, mikä tarkoittaa, että nuoret siirtyvät toiseen koulutukseen, työelämään tai oppisopimuskoulutukseen. Tästä huolimatta noin 15 prosenttia ikäluokasta jää vaille toisen asteen ammatillista tutkintoa. 20–29 –vuotiaista 110 000 on pelkän perusasteen koulutuksen varassa ja heistä 70 000 on miehiä (TeM 2012, 8.)

3.1 Varhainen puuttuminen

Varhaisen puuttumisen käsitteen esiin nostaminen nuorten syrjäytymisen yhteydessä on perusteltua, koska muutokset nuoruudessa ovat nopeita ja tapahtuvat lyhyellä aikavälillä. Nuoruusiässä tapahtuvat interventiot nuoren elämänsäkuun ehkäisevät nuoren ajautumista pysyvään syrjäytymiseen. Varhaisen puuttumisen käsite on päivittäisessä käytössä verrattain uusi, sillä se otettiin käyttöön vasta vuosituhaten vaihteessa. Aluksi eri toimijat keskustelivat monin eri käsittein, mutta pian puheissa lasten ja nuorten sosiaalisista ongelmista alkoivat toistua sellaiset käsitteet kuin huoli, pelko ja puuttuminen (Satka 2011, 61.)

Vuosituhaten vaihteessa varhaisen puuttumisen idea tuntui sopivan moneen yhteyteen julkishallinnon uudistuksessa, mutta sitä pidettiin erityisesti periaatteena interventioita ajatellen, joka mahdollistaa lasten ja nuorten monimutkaistuneiden kysymysten tehokkaan hallinnan. Sen soveltaminen levisi nopeasti muun muassa päivähoitoon, kouluun ja lastensuojeluun (Satka 2011, 62). Nykyisin varhaisen puuttuminen on vakiinnuttanut asemansa yhtenä merkittävänä periaatteena laajalti sosiaali- ja kasvatusaloilla. Varhaista puuttumista onkin kuvailtu tehokkaana toimintatapana syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten parissa. Paanasen tutkimuksessa käy ilmi, että olosuhteiden vaikutus myöhempään hyvinvointiin on merkittävä. Hyvinvoinnin tukemiseen on aidosti satsattava varhain, ja lasten tilanne pitäisi ottaa huomioon aina, jos vanhemmilla on ongelmia (Paananen 2012, 7.)

Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan nuoriin sukupolviin kohdennettua toimintaa koskeva periaate, jolla saadaan katkaistua syrjäytymiseen johtava kierre. Uusien keinojen ja tekniikkojen soveltamisella on monia seurauksia, jotka eivät rajoitu vain ammattilaisten työmenetelmiin, vaan ulottavat vaikutuksensa myös heidän itseymmärrykseensä, asiantuntemukseensa ja työnsä käsittämiseen. Niillä on vaikutuksensa myös kohteena olevien lasten, nuorten ja heidän vanhempiansa itseymmärrykseen ja identiteetteihin (Satka 2011, 65.) Varhainen puuttuminen mahdollistaa erilaisten työmuotojen käytön niin, että asiakkaat otetaan varhaisessa vaiheessa mukaan omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin, eivät näin ollen ole vain passiivisia toiminnan kohteita, vaan aktiivisia toimijoita omaan elämäänsä liittyvissä päätöksissä.

Erik Häggman (2012) on tarkastellut ulkopuolisuutta varhaisen puuttumisen näkökulmasta ja nostanut esiin sen, että nuorten ulkopuolisuus ja siitä seuraava syrjäytyminen ovat monen eri asian summa. Hän on nostanut esiin ulkopuolisuuden sosiaalisen, koulutuksellisen, työelämän,

taloudellisen, oikeudellisen ja terveydellisen näkökulman. Häggman on nostanut esiin sen, että varhainen puuttuminen on tärkeää, koska nuoren syrjäytymiseen ei ole yhtä syytä, vaan syitä syrjäytymiseen on useita. Esimerkiksi perheen taloudellinen tilanne, sosiaaliset ja terveydelliset ongelmat ovat usein nähtävissä ennen nuoruusikää. Varhainen puuttuminen ei ole vain yhden tahon asia, vaikka itse tutkimuksessani nostan esiin lähinnä työelämästä ja opiskelusta aiheutuvan ulkopuolisuuden. Varhainen puuttumisen tulisikin olla kaikkien nuorten kanssa työskentelevien periaatteena.

3.2 Työhallinnon palvelut ja nuorten työpajat

Nuorten työpajat ovat niin sanottuja matalankynnyksen työ- ja kuntoutumispaikkoja, joihin nuoren on helppo päästä. Suhteellisen helposta sisäänpääsystä huolimatta nuoren työpajajaksolle määritellään aina tavoite, joka ohjaa nuoren työssäkäyntiä työpajoilla. Tavoitteet määritellään yhdessä lähettävän tahon kanssa, joka pääsääntöisesti on työvoimahallinto. Työhallinnon palvelut ovat keskeisessä osassa nuorten työpajojen toimintaa, sillä jokainen nuori tulee työpajalle jollakin sopimuksella. Sopimukset määrittävät sen millaista taloudellista tukea nuori saa työpajajakson aikana, työpäivien ja -tuntien määrän sekä työpajajakson kokonaiskeston. Yleisimpinä sopimusmuotoina esiin nousevat keskeisinä kuntouttava työtoiminta, työkokeilu sekä palkkatuki. Työhallinnon sopimukset asettavat reunaehdot nuorten työpajajaksolle, kuntouttava työtoiminta ja työkokeilu ovat keskeisimmät sopimusmuodot, joita käytetään kaikissa työpajoissa, palkkatukea ja palkkatukeen sidottua oppisopimusta hyödynnetään joissakin työpajoissa muun muassa apuohjaajien koulutuksessa.

Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen perustuu lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta. Laissa säädetään siitä, ketkä ovat oikeutettuja aktivointisuunnitelmaan ja kenelle kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään. Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu pitkään työttöminä olleille henkilöille työllistymismahdollisuuksien ja elämänhallinnan parantamiseksi. Lakia sovelletaan aktivointisuunnitelman laatimiseen ja kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen. Asiakkaan yksilöllinen palveluntarve määrittelee, mitä palveluita hänelle aktivointisuunnitelmassa tarjotaan. Lakia kuntouttavasta työtoiminnasta sovelletaan niihin työttömiin henkilöihin, jotka saavat työttömyyden perusteella työmarkkinatukea tai toimeentulotukea (www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189.)

Aktivointisuunnitelmaan tulee sisältyä kuntouttava työtoiminta, jos työ- ja elinkeinotoimisto arvioi, ettei asiakkaalle voida viimeistään kolmen kuukauden kuluessa tarjota työtä tai työllistymistä edistäviä työ- ja elinkeinohallinnon palveluita. Mikäli aktivointisuunnitelmaan sisällytetään kuntouttavaa työtoimintaa, siitä on kirjattava suunnitelmaan ainakin seuraavat asiat: kuntouttavan työtoiminnan sisällön tarkka kuvaus, toiminnan järjestämispaikka, kuntouttavan työtoiminnan päivittäinen ja viikoittainen kesto, kuntouttavan työtoiminnan jakson alkamisajankohta ja pituus, asiakkaalle kuntouttavan työtoiminnan ohella tarjottavat muut sosiaalipalvelut sekä terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalvelut sekä ajankohta, jolloin viimeistään arvioidaan kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia asiakkaan työllistymismahdollisuuksille ja päätetään jatkotoimista sekä aktivointisuunnitelman uudistamisesta (www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189.)

Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on parantaa henkilön elämänhallintaa ja toimintakykyä, jotta hän voisi työllistyä, hakeutua koulutukseen tai osallistua Te-hallinnon työllistymistä edistäviin palveluihin. Koska kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien toimintakyky voi vaihdella suuresti, on tärkeää, että kuntouttava työtoiminta räätälöidään asiakkaan tarpeen mukaan (www.sosiaaliportti.fi.)

Työkokeilussa henkilö tutustuu ammatteihin ja työympäristöön käytännössä. Työkokeilu ei ole työsuhte, sen ajalta ei makseta palkkaa, eikä se kerrytä vuosilomapäiviä tai eläkettä. Työkokeilun tavoitteet ovat: ammatinvalinta- ja uravaihtoehtojen selvittäminen, kun henkilö on vailla ammatillista koulutusta, suunnittelee alan tai ammatin vaihtoa tai selvittää yrittäjäksi ryhtymistä, työmarkkinoille paluun tukeminen, kun henkilön työttömyys on pitkittynyt tai hän on muun syyn takia ollut poissa työmarkkinoilta.

Työkokeilun järjestäjänä voi olla yritys, yksityinen elinkeinonharjoittaja, yhteisö esimerkiksi kunta tai yhdistys, säätiö, valtion virasto tai laitos. Työkokeilun kesto vaihtelee, sillä se sovitetaan työkokeilun tavoitteisiin. Enimmillään henkilö voi olla työkokeilussa 12 kuukautta, mutta samalla järjestäjällä korkeintaan kuusi kuukautta. Poikkeuksen tekee kunta, jossa voi kokeilla yhteensä 12 kuukautta, joista samoissa tehtävissä enintään kuusi kuukautta. Työkokeilun päivittäinen ja viikoittainen kesto vaihtelevat asiakkaan tilanteesta riippuen. Työkokeilua voidaan järjestää enintään viitenä päivänä viikossa ja 4-8 tuntia päivässä. Jos kokeiltavissa tehtävissä tehdään tyypillisesti vuoro- tai viikon-lopputyötä, voi työaika ajoittua myös näiden aikoihin (www.te-palvelut.fi.)

Työnantaja voi saada palkkatukea, kun palkkaa työttömän työnhakijan, jonka työllistymistä vaikeuttaa esimerkiksi pitkä työttömyys, ammattitaidon puute, vamma tai sairaus. Palkkatuki on

aina harkinnanvarainen, ja se perustuu työttömän työnhakijan tarpeisiin. Te-toimisto arvioi, kuinka hyvin palkkatuettu työ parantaa työttömän työllistymistä, ammattitaitoa, osaamista ja työmarkkina-asemaa. Palkkatukea voidaan myöntää määräaikaiseen tai toistaiseksi voimassa olevaan työsuhteeseen yhdistettynä oppisopimukseen tai työvoimakoulutukseen (www.te-palvelut.fi.)

Palkkatukea voivat saada yritykset, yksityisen sektorin työnantajat, kuten yhdistykset, säätiöt ja kotitaloudet sekä kunnat ja kuntayhtymät. Pääsääntöisesti työnantaja saa palkkatukea enintään 10 kuukautta. Jos tuella palkattava on saanut yli 500 päivää työttömyysetuutta työttömyyden perusteella, palkkatukea voidaan myöntää enintään 24 kuukaudeksi. Oppisopimukseen tukea voi saada koko koulutuksen ajaksi (www.te-palvelut.fi.)

4. Nuorten työpajatoiminta

Työpajat tarjoavat eri ikäisille apua ja tukea koulutukseen ja työelämään kiinnittymisessä. Työpajoille tulevat ammatillista koulutusta vailla olevat nuoret, työkokemusta kaipaavat nuoret, opintonsa keskeyttäneet nuoret, omaa alaansa etsivät nuoret, työ- ja toimintakyvyltään heikentyneet aikuiset, työttömät työnhakijat, pitkäaikaistyöttömät, päihde- ja mielenterveysongelmaiset nuoret ja aikuiset, vajaakuntoiset sekä maahanmuuttajat (tyopajatieto.fi.) Suomessa on arvioitu olevan 220 kuntien, säätiöiden, erilaisten yhdistysten ja yhteisöjen ylläpitämää työpajaa, joissa on vuosittain noin 20 000 valmentautujaa. Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan vuonna 2010 nuorten työpajapalveluja on tarjolla 264 suomalaisessa kunnassa, kun taas 68 kunnassa niitä ei tarjolla ole lainkaan (www.tpy.fi.) Vähiten vakinaistettuja työpajoja on Etelä-Suomessa ja eniten Lapin läänissä. Nuorten työpajojen lukumäärä ja toimintaan osallistuneiden nuorten määrä on lisääntynyt voimakkaasti 2000-luvulla. Työpajatoiminta on kasvanut ja valmentautujien määrä on kasvanut vuosien 2004–2010 välisenä aikana keskimäärin 141 prosenttia.

Työpajatoiminta yleistyi suuren nuorisotyöttömyyden aikaan 1990-luvun alussa, ja nykyisin sen katsotaan olevan tärkeä toimintamuoto. Työpajoja pidetään yhtenä työelämän ja koulutusjärjestelmän välissä olevana paikkana kohdata työttömät nuoret. Niiden keskeisenä tavoitteena on lisätä ja ylläpitää nuorten koulutus-, työ- ja sosiaalisia valmiuksia elämänuran erilaisissa saumakohtissa (Pietikäinen 2005, 225–226.) Työpajatoiminta on siis tarkoitettu nuorille, joilla on vaikeuksia kiinnittyä opiskeluun tai työelämään. Työpajat tarjoavat nuorille yhteisön, jossa

työnteon ja siihen liittyvän valmennuksen avulla pyritään parantamaan nuoren kykyä ja valmiuksia hakeutua koulutukseen tai työhön sekä parantamaan arjenhallintataitojaan. Nuorten työpajoilla tuetaan nuoren elämäntaitoja, sosiaalisia vuorovaikutustaitoja, yhteisöllisyyttä sekä tekemällä oppimista. Työpajoilla nuori pääsee harjoittelemaan eri alojen työtehtäviä sekä opettelemaan työelämässä tarvittavia taitoja ja valmiuksia yhdessä muiden nuorten kanssa. Nuori pääsee nuorten työpajalle esimerkiksi Te-toimiston, sosiaalitoimen, oppilaitoksen tai nuorisotoimen kautta. Työpajoihin ohjatuista nuorista 55 prosenttia tulee työ- ja elinkeinotoimiston läheteellä. Tämän lisäksi nuoria ohjataan pajoille toisen asteen oppilaitoksista 13 prosenttia sekä sosiaali- ja terveystoimien 15 prosenttia kautta. Oma-aloitteisesti pajalle ja etsivän nuorisotyön kautta tulevia on 10 prosenttia pajanuorista. Nuoren tulevaisuudelle työpajat ovat tärkeitä paikkoja, sillä yli 80 prosenttia pajatoimintaan osallistuvista nuorista löytää vuosittain työ-, opiskelu- tai kuntoutumispaikan työpajajakson jälkeen (www.nuorisotakuu.fi.)

Nuorten työpajoihin liittyy monessa kunnassa Etsivä työ ja nuorten työpajojen toiminnassa yksi merkittävimmistä yhteistyökumppaneista. Etsivä työ on kiinteänä osana usean työpajan toimintaa ja sen toiminta on tukena nuorelle työpajajaksoa ennen, sen aikana tai sen jälkeen, etenkin, jos työpajajakso keskeytyy tai sen aikana ei saavuteta asetettuja tavoitteita. Etsivän työn ensisijaisena tehtävänä onkin auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella tai jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Etsivä nuorisotyö tarjoaa nuorelle varhaista tukea, jos nuori sitä itse haluaa. Työn tulisi auttaa nuoria kiinnittymään koulutukseen, työmarkkinoille tai muuhun merkitykselliseen toimintaan.

Etsivää työtä on kuvattu palveluksi niille, jotka eivät ole palveluiden piirissä. Etsivä työ kohdennetaan niihin nuoriin, jotka ovat vaarassa jäädä ulkopuolelle kaikista yhteiskunnallisista palveluista. Kaartinen-Koutaniemi (2012) on todennut, että etsivä työ voidaan nähdä jalkautuvana palveluohjauksena. Etsivä työ vie palveluja nuorten luo, tekee niitä tunnetuiksi ja madaltaa kynnystä tarttua niihin (emt., 23.)

Etsivän työn virallinen asema kunnan palveluverkostossa ja säädökset nuorten koulutustietojen luovuttamisesta mahdollistavat etsivän työn toteuttamisen osana monialaista toimijaverkostoa. Kunnissa etsivää työtä tehdään monipuolisessa yhteistyössä esimerkiksi oppilaitosten, sosiaali- ja terveyspalvelujen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa (emt., 29–30.)

Etsivää nuorisotyötä tekevät erityisnuorisotyöntekijät, joiden tehtävänä on auttaa ja ohjata nuoria eteenpäin heidän tarvitsemiinsa palveluihin. Etsivän nuorisotyöntekijän tehtävänä on auttaa alle 29-

vuotiaita nuoria, jotka tarvitsevat tukea päästäkseen tarvitsemiinsa palveluihin. Etsivä nuorisotyö ei rajoitu yhteen nimenomaiseen palveluun, vaan sen tehtävänä on auttaa nuorta, joka voi olla ilman koulutus-, työ- tai harjoittelupaikkaa tai muuten tarvitsee apua palveluihin pääsemiseksi.

Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on olla läsnä nuorten keskuudessa ja tarjota mahdollisuus turvalliseen ja luottamukselliseen aikuiskontaktiin. Etsivä nuorisotyö etsii nuoren kanssa ratkaisuja nuoren pulmiin ja auttaa nuorta saavuttamaan tarvitsemansa palvelut. Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää tukea etsivää nuorisotyötä tekevien työparien palkkaamiseen. Vuonna 2012 etsivän nuorisotyön tukemiseen oli käytettävissä yhteensä 11 500 000 euroa (Notkola ym. 2013, 121.) Etsivä nuorisotyö tarjoaa nuorelle varhaista tukea, jos nuori sitä itse haluaa. Vuonna 2012 etsivät nuorisotyöntekijät olivat yhteydessä yli 20 000 nuoreen, joista osa löysi tarvitsemansa palvelun etsivän nuorisotyön kautta (www.tyopajatieto.fi)

Vuonna 2012 pajatoimintaan osallistui jo yli 14 100 alle 29-vuotiaasta nuorta. Vain 29 prosenttia työpajoista pystyi ottamaan vastaan kaikki valmentautujat, jotka olisivat halunneet tulla toimintaan mukaan. Yleisimmin esteenä toimintaan pääsemiselle oli tilanpuute ja liian vähäinen henkilökunta. Työttömyyden kasvu etenkin miesvaltaisilla aloilla on nostanut poikien/miesten osuuden valmentautujista 63 prosenttiin. Ammatillinen koulutus puuttui pajanuorista 73 prosentilta. Perusopetustausta oli 65 prosentilla, joista kahdelta prosentilta puuttui peruskoulun päättötodistus. Valtaosa pajajaksoista on kestoltaan kuusi kuukautta, mutta jakso voi vaihdella tuen tarpeen mukaan. Pajanuorista 75 prosenttia sijoittui työpajakakson jälkeen joko koulutukseen, työhön tai muuhun aktiiviseen toimintaan (Notkola ym. 2013, 120.)

Työpajoilla oli vuonna 2010 1663 ohjaajaa /valmentajaa, kun vuonna 2004 heitä oli 888. Työntekijöiden määrä on kasvanut uusien työpajojen myötä, mutta useat aiemmin toimineet työpajat ovat laajentaneet toimintaansa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vakituisten ohjaajien/valmentajien osuus työpajatoiminnassa on kasvanut. Vakituisia ohjaajia oli vuonna 2004 vain 41 prosenttia kaikista ohjaajista, vuoteen 2010 määrä oli 74 prosenttia kaikkiaan 1663 työpajaohjaajasta/valmentajasta. Vakituisten valmentajien osuus on tosin laskenut vuoteen 2008 verrattuna, jolloin työpajojen valmentajista 76 prosenttia toimi vakituisessa työsuhteessa (www.tyopajatieto.fi.)

Työpajoilla on käytössä tekemällä oppimisen periaate. Pajoilla voi arjenhallinnan harjoittelun lisäksi opetella erilaisia taitoja. Työpajat tarjoavat myös vaihtoehtoisen väylän koulutukseen, mikäli koulunkäynti on keskeytynyt, opiskelu ei kiinnosta tai siihen ei ole edellytyksiä. Usealla

työpajalla on sopimus toisen asteen koulutuksenjärjestäjän kanssa, että nuori voi suorittaa osan opinnoistaan nuorten työpajalla. Erityisopetuksen oppimisympäristöt ovat monimuotoistuneet, ja yhteistyö työpajojen kanssa on sitä kautta lisääntynyt. Työpajoilla on käynnissä opintojen suorittamiseen liittyviä kehittämishankkeita, joiden avulla pajajakso voi muodostaa ammatillisen tutkinnon osan (Notkola ym. 2013, 119.)

Työpajojen menetelmiksi ovat käytännön työn tekemisen ohella vakiintuneet työvalmennus ja yksilövalmennus. Työvalmennuksen avulla kehitetään valmentautujan työkykyä ja osaamista, kun taas yksilövalmennuksella tuetaan toimintakyvyn ja arjenhallintakyvyn kehittämistä. Työpajat ovat yhteisöllisiä oppimisympäristöjä, joissa nuorella on ohjatusti mahdollisuus kokeilla itseään kiinnostavan alan työtehtäviä yhdessä muiden nuorten kanssa. Työpajat antavat nuorelle mahdollisuuden kokeilla eri aloja ja selkeyttää omaa ammatinvalintaansa. Nuorten työpajat kehittävät myös elämäntaitoja ja auttavat itsenäistymisessä. Työpajoilla nuori saa henkilökohtaista tukea ja ohjausta sekä pääsee toimimaan yhdessä muiden nuorten kanssa. Työpajoilla ei tehdä mitään päätöksiä nuoren puolesta, vaan nuori osallistuu itse päätöksentekoon ja suunnitteluun. Työpajat ovat yhteisöjä, jotka tarjoavat sosiaalista tukea. Pajojen tarjoama sosiaalinen tuki on nuoren elämää kokonaisvaltaisesti tukevaa niin sosioemotionaaliselta kannalta kuin koulutukseen ja työhön liittyvien valintojen suhteen. Sosiaalisen tuen mekanismien katsotaan koostuvan vertaistuesta, pajojen ja sen yhteistyöverkoston palveluista sekä henkilökohtaisen ja aidon välittämisen ilmapiirin kokemisesta (Pietikäinen 2005, 231.)

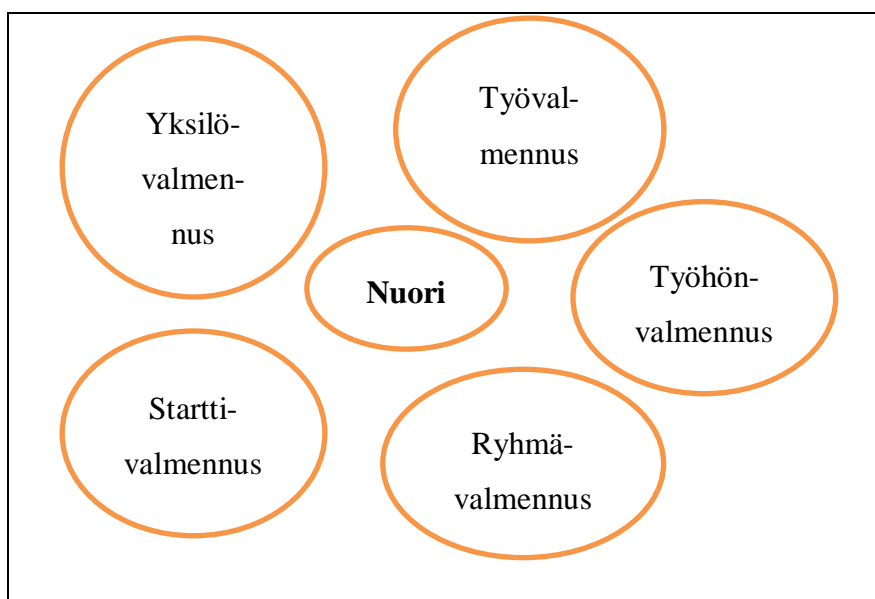
Työpajatoiminta jakautuu valmentautujan valmiuksien mukaisesti eri tasoihin. Nuorten sijoittumiseen työpajan eri toimintoihin vaikuttaa muun muassa hänen terveydentilansa, päihteidenkäyttö ja muu arjenhallinta, koulutus ja työkokemus. Työpajoissa tarjotaan työpajasta riippuen starttivalmennusta, kuntouttavaa työvalmennusta, valmentavaa työtoimintaa, työsuhteeseen työllistämistä. Valmennuspalveluja toteutetaan lähinnä työpajoissa ja työllistymisen monipalvelukeskuksissa. Asiakasryhminä ovat pääasiassa nuoret ja heikossa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt (www.tyopajatieto.fi.)

4.1 Työpajan valmennukset

Työpajatoimintaa on asiakaskunnan laajenemisen myötä lähdetty kehittämään ohjauksellisempaan suuntaan. Työpajoilla tuli tarve kehittää palveluita, koska aiempaa suurempi osuus työpajojen

asiakkaista oli koulupudokkaita ja pitkäaikaistyöttömiä. Tarvittiin uudenlaisia työmuotoja, joiden avulla nuoren ohjausta, opetusta, tukemista tai kasvatusta voitiin edesauttaa. Työpajoilla otettiin vuosituhanteen vaihteessa yleisesti käyttöön termi valmennus. Koska valmennus nähtiin pitempiaikaisena prosessina, jonka lähtökohtana olivat yksilölliset tarpeet. 2000-luku on edellyttänyt työpajojen henkilökunnalta vankkaa työ- ja yksilövalmennuksen osaamista sekä verkostoitumista muiden toimijoiden kanssa. Käsitteitä on vakiinnutettu, ja tilaaja-tuottaja toimintatapa on edellyttänyt toimenpiteiden tarkempaa kuvausta ja määrittelyä. Työpajojen perustehtävä on muuttunut hätäaputyöllistäjästä valmennus- ja kuntoutuspalvelujen tuottajaksi (www.tpy.fi.)

Työn tekemisen ja työ- ja ammattitaidon kehittämisen lisäksi työpajalla tuetaan valmentautujaa hänen elämänhallinnassaan. Usealla nuorella on vaikeuksia arjenhallinnassaan, joka vaikeuttaa nuoren mahdollisuuksia opiskeluun tai työhön. Seuraavassa kuviossa ovat esillä merkittävimmät valmennuspalvelut:

Kuvio 1. Työpajan valmennuspalvelut

Nuorten määrien ja yhteistyötahojen lisääntyessä nuorten työpajoille on tarvittu lisää henkilökohtaista tukea tarjoavia palveluita. Viime vuosikymmen lopulla työpajoille palkattiin sosiaalialan ammattilaisia yksilövalmentajiksi. Yksilövalmennuksen avulla tuetaan valmentautujan toimintakyvyn vahvistamista ja arjenhallinnan parantamista, koulutus- ja työuran suunnittelua sekä motivoidaan valmentautujaa ottamaan vastuuta valmentautujan omasta elämästään. Yksilövalmentaja kohtaa asiakkaansa yksilönä ja mahdollisemman tasaveroisena, mikä tarkoittaa,

että nuori asettaa yhteisten keskustelujen ja elämäntilanteen kartoituksen jälkeen laaditaan yhdessä valmennukselle tavoitteet. Sitoutuminen työskentelyyn ja suunnitelmaan edellyttää yhteistä ongelmanmäärittelyä, joka puolestaan edellyttää pyrkimystä asiakkaan ja asiantuntijan tasavertaisuuteen (www.tyopajatieto.fi.) Tasavertaisuudella tarkoitetaan sitä, että asiakkaalla on mahdollisuus itse määrittellä oma ongelmansa. Ammatilainen erittelee ongelmaa, tuoden tilanteen käsittämiseen myös jotain sellaista, mitä asiakas itse ei kykene näkemään. Tavoitteiden määrittelyllä on ongelmien määrittelyä keskeisempi merkitys, koska ongelmat ratkeavat helpommin tavoitteiden suuntaisessa toiminnassa. Tavoitteisiin sitoutuminen on tärkeämpää kuin yhteinen näkemys ongelmista. Työntekijällä voi olla erilainen tai tarkempi käsitys asiakkaan ongelmista kuin asiakkaalla itsellään, mutta tästä huolimatta työskentelylle voidaan ja pitää muodostaa yhteiset tavoitteet (Särkelä 2001, 12.)

Yksilövalmennus- ja työvalmennus ovat toisiaan tukevia menetelmiä, joten myös työvalmentaja osallistuu tavoitteiden määrittelyyn. Yksilövalmentaja seuraa ja arvioi valmennussuunnitelman toteutumista. Yksilövalmennus on kuuntelua, keskustelua, valmentautujan asioiden selvittelyä ja hoitamista sekä tarvittaessa tukipalvelujen piiriin ohjaamista. Yksilövalmennuksen tavoitteena on valmentautujan kokonaisvaltainen auttaminen, ja sitä tehdään yhdessä sosiaali-, terveys-, koulutus-, työllisyys-, ja muiden alan asiantuntijoiden kanssa (www.tyopajatieto.fi.) Yksilövalmennuksen keskeinen työ on verkostoyhteistyö asiakkaan kanssa työskentelevien toimijoiden kanssa. Monella nuorella on asiakkuuksia usean eri toimijan kanssa, esimerkiksi Te-toimisto, sosiaalitoimi, mielenterveyspalvelut, päihdepalvelut, rikosseuraamustoimisto tai oppilaitokset (www.tyopajatieto.fi.)

Työn suorittaminen ja ammatitaitoa vaativien työtehtävien opettaminen on aina ollut keskeinen osa työpajojen perinnettä. Työn tekemiseen liittyy pajalla aina valmennus. Työvalmennus perustuu tekemällä oppimiseen ja tarjoaa teoriaopinnoille vaihtoehtoisen tavan kehittää ammatitaitoa. Työvalmentajina toimivat pääsääntöisesti alan koulutuksen saaneet ammatilaiset. Työvalmennus tarkoittaa päivittäisen tuen antamista töiden ja työtaitojen opettelussa, yhteistoimintaa muiden valmentautujien kanssa sekä mm. säännöllisyyden, huolellisuuden ja siisteyden opettelua. Valmentautuja saa tukea ja ohjausta, ja häntä motivoidaan käytännön töiden ja työtaitojen opettelemiseen (www.tyopajatieto.fi.)

Työpajalla työ on valmennuksen väline, jolla tuetaan yksilön elämänhallintaa. Työvalmennuksen tavoitteena on edistää valmentautujan työkykyä ja työtaitoa. Valmennuksen sisältö ja tavoitteet suunnitellaan ottaen huomioon valmentautujan kiinnostuksen kohteet, kyvyt ja valmiudet.

Työtehtävien tulee olla vaatimustasoltaan mielekkäitä, ja valmentautujaa rohkaistaan ottamaan vastuuta omasta kehittämisestään (www.tyopajatieto.fi.) Työ- ja yksilövalmennus ovat toisiaan täydentäviä ja tukevia menetelmiä. Niiden suhde määrittellään erikseen kunkin valmentautujan kohdalla.

Työpajoilla voi olla oma työ- tai uravalmentaja, jonka tehtävänä on kartoittaa valmentautujan taitoja, joita hän tarvitsee työpajakakson jälkeen. Pienemmissä työpajoissa työhönvalmennuspalveluita on mahdollista saada Te-toimiston kautta tai ostamalla yksityisistä yrityksistä työhönvalmennuspalveluita. Työhönvalmennuksen avulla parannetaan kuntoutujan yleisiä työssäselytymistaitoja ja työelämään tai uuteen työpaikkaan sopeutumiskykyä. Tavoitteena on, että nuori pääsee työelämään avoimille työmarkkinoille tai löytää sopivan koulutusvaihtoehdon. Työhönvalmentaja auttaa ja tukee valmentautujaa sekä on yhteydessä työnantajaan koko valmennusprosessin ajan. Valmentajan tukena työskentelee moniammatillinen työryhmä, joka koostuu sosiaali-, terveys- ja työvoimahallinnon ammattilaisista. Työhönvalmennuksessa keskitytään sekä työelämässä tarvittavien sosiaalisten taitojen, kuten vuorovaikutustaidot ja täsmällisyys että työssä suoriutumisen kehittämiseen. Valmentautuja työskentelee työhönvalmennusyksikössä, keskustelee valmentajansa kanssa ja saattaa olla mukana myös ryhmätoiminnassa. Valmennus räätälöidään asiakkaan tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Työhönvalmennusta tarjoavat ammattialasta ja paikkakunnan tarjonnasta riippuen joko työpaja tai yritys. Työhönvalmennukseen hakeudutaan Kelan, työeläkelaitosten, tapaturmavakuutusyhtiöiden, Vakuutusalan Kuntouttamiskeskuksen, terveys- ja sosiaalikeskusten, työterveyshuollon tai työ- ja elinkeinotoimiston kautta. Valmennusjakson pituus määräytyy lähettävän tahon maksusitoumuksen mukaan, joka yleensä se on kahdesta kuuteen kuukautta (www.tyopajatieto.fi.)

Kun valmentautuja tarvitsee erityistä tukea arjenhallintaansa ennen muuhun valmennukseen siirtymistä, voidaan hänelle tarjota starttivalmennusta. Starttivalmennuksen tavoitteena on kartoittaa ensin valmentautujan työ- ja toimintakyky ja edellytykset osallistua työvalmennukseen, ja tukea häntä arjenhallinnan parantamisessa (www.tyopajatieto.fi.) Valmennusjakson aikana pyritään löytämään valmentautujalle sopivin valmennuksen tai tukipalvelun muoto. Kyseessä on kokonaisvaltainen prosessi, jossa lähdetään liikkeelle valmentautujan yksilöllisen elämäntilanteen ja valmiuksien selvittämisestä, ja päädytään omien voimavarojen löytämiseen ja sosiaaliseen vahvistumiseen, joka tapahtuu pienin askelin. Starttivalmennuksen aikataulusta voidaan sopia joustavasti valmentautujan kanssa, sillä keskeistä on valmentautujan sitoutuminen ja vastuunotto omista päätöksistään ja omasta elämänhallinnastaan.

Verkostoyhteistyöllä on keskeinen merkitys starttivalmennuksessa, erityisesti prosessin loppuvaiheessa. Verkostossa tärkeitä ovat esimerkiksi sosiaalityö ja viranomaistahot, erityisnuorisotyö ja työpajat, hoitoyhteisöt ja asumispalvelut. Starttivalmennusta toteutetaan sekä yksilö- että ryhmävalmennuksena. Yhteisöllisyydellä ja vertaisryhmän tuella on työpajatyöskentelyssä suuri merkitys. Ryhmävalmennuksessa tavoitteena on siirtyminen koulutukseen tai työelämään vertaisryhmän kanssa yhdessä oppien. Ryhmän jäsenet voivat jakaa kokemuksia tekemällä yhdessä. Valmennuksen keskeisiä piirteitä ovat yhteisöllisyys, vuorovaikutus, toiminnallisuus ja yhdenvertaisuus. Ryhmässä voidaan keskustella muun muassa aktiivisesta elämänhallinnasta, työelämään siirtymisestä ja sen vaatimuksista, sekä opetella käytännön taitoja kuten atk-taitoja tai työnhakua sekä harjoitellaan työhaastatteluja.

Ryhmä voi tehdä tutustumisretkiä työpaikoille, ja valmennukseen sisältyy usein myös työssä oppimisen jaksoja. Työssäoppimisjaksot toteutetaan yleensä pajan omissa toimintayksiköissä, jolloin ryhmävalmennuksen aikana on myös mahdollista siirtyä tuetusti työssäoppimisjaksolle työpajan ulkopuolisen työnantajan palvelukseen. Ryhmävalmentajalta saa yksilöllistä tukea valmentautujan omien tarpeiden mukaisesti ja valmentautujien kanssa käydään kahdenkeskisiä arviointi- ja tavoitekeskusteluita, mitkä tukevat valmentautujaa toimimaan myös ryhmän tavoitteiden mukaisesti (www.tyopajatieto.fi.)

5. Katsaus nuorisotakuusta ja nuorten työpajatoiminnasta tehtyihin tutkimuksiin

Nuorisotakuusta on tehty vähän tutkimuksia sen voimaantulon jälkeen. Aiheeseen liittyviä tutkimuksia löytyy joitakin opinnäytteitä sekä kolme pro gradu tutkielmaa nuorisotakuusta. Pro gradu tutkielmat ovat julkaistu vuoden 2013 aikana. Väitöskirjoja en nuorisotakuusta tai nuorten työpajatoiminnasta löytänyt. Nuorten työpajatoiminnasta on tehty muutamia pro gradu tutkielmia, joista valitsin kaksi tutkimusta tarkasteltavaksi. Tutkielmat ovat vuosilta 2012 ja 2013, joten ne ovat suhteellisen uusia ja ajankohtaisia. Koska aikaisempia tutkimuksia on nuorisotakuusta suhteellisen vähän, olen tarkastellut tutkimuksia myös nuorten syrjäytymisestä sekä Työ- ja elinkeinoministeriön raportin nuorisotakuusta. Nuorten syrjäytymiseen liittyvä tutkimus on mukana, koska nuorisotakuu on periaate, jolla syrjäytymiseen pyritään vastaamaan.

Helena Sepän pro gradu tutkielma *Työpaja nuorten kokemana etnografinen tapaustutkimus verkostomuotoisesta työpajatoiminnasta* kertoo millaisia merkityksiä nuoret antavat työpajatoiminnalle ja millaisia muutoksia heidän elämässään on tapahtunut työpajatoimintaan osallistumisen myötä. Työpajatoiminnan tavoitteeksi on asetettu koulutukseen ja työhön ohjaaminen sekä yksilöllisen tuen antaminen, sosiaalinen vahvistaminen ja arjenhallintataitojen kartuttaminen mahdollisen syrjäytymiskiirteen ehkäisemiseksi tai katkaisemiseksi. Tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää myös sitä, vastaavatko nuorten työpajalle antamat merkitykset työpajatoiminnalle annettuja virallisia tavoitteita ja tehtäviä vai poikkeavatko nämä toisistaan. Aineisto koostuu erään Pohjois-Suomessa sijaitsevan verkostomuotoisen työpajan ryhmäpäivissä tehdyistä havainnoista, jotka on koottu tarinan muotoon. Lisäksi työpajatoiminnassa mukana olevia nuoria on haastateltu teemahaastatteluilla (Seppä 2013, 1.) Sepän tutkimuksen tuloksissa nousee esiin se, että työpajatoiminta näyttäytyy joustavana nuorten tuki- ja palvelumuotoina. Vaikka työpajatoiminnan perustehtävänä voidaan pitää koulutus- ja työsuunnitelmien tekemistä, verkostomuotoisen työpajan voidaan todeta olevan paljon muutakin. Verkostomuotoisessa työpajatoiminnassa nuorten elämäntilanne on tullut huomioiduksi kokonaisvaltaisesti ja työpajatoiminta on kyennyt vastaamaan nuorten tuen tarpeisiin (emt., 83.)

Toinen työpajatoiminnasta löytämäni pro gradu tutkielma on Minna Jerohinin tutkimus *Työpaja mahdollisuutena? Työpajakoulutuksen merkitys nuorten elämänculussa*. Tutkielman tavoitteena on ollut selvittää nuorten näkökulmasta, mikä merkitys työpajakoulutuksella on ollut heidän elämässään. Työpajakoulutuksen kehittämisestä onkin haettu uutta toimintamallia koulutuksellisen syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi. Kiinnostus kohdistuu myös siihen, onko työpajakoulutus järjestelmän vaihtoehto, jota käytetään, kun perinteiset koulutusmallit eivät auta nuorta saavuttamaan ammattitutkintoa. Tutkimusaineisto koostuu kuudesta narratiivisesta haastattelusta sekä kerronnan tukena piirretystä, elämänculkua kuvaavasta elämänciivasta. Työpajakoulutukseen osallistuneiden nuorten tilanteet ovat olleet lähtökohtaisesti hyvin haastavia. Motivaation puutteen ja koulunkäytikyvyyttömyyden taustalla vaikuttaa mm. vaikeudet perhesuhteissa ja sosiaalisissa suhteissa, päihteidenkäyttö, traumaattiset kokemukset sekä mielenterveyden ongelmat. Työpajakoulutus on ollut lähtökohtaisesti mahdottomalta tuntuvan haasteen edessä. Tutkimuksen ydintuloksena on, että haastavista lähtökohdista huolimatta työpaja-koulutus on tutkimukseen osallistuneiden nuorten osalta saavuttanut sille asetetut tavoitteet. Johtopäätöksenä tutkielmassa esitetään, että hyväksyvä yhteisöllisyys sekä nuorten ongelmiin yksilöllisesti paneutuva työskentely

ovat tekijöitä, jonka avulla työpajakoulutus kykenee tukemaan nuorten selviytymistä ja elämänhallintaa (Jerohin 2012, 1.)

Henna Tukiaisen tekemässä pro gradu tutkielmissa *Kunnat nuorisotakuun toteuttajina, Tampereen, Kangasalan ja Sastamalan edustajien näkemyksiä nuorisotakuun toteuttamisesta* on tutkittu muun muassa sitä miten kunnat aikovat toteuttaa vuoden 2013 alussa voimaan tullutta nuorisotakuuta, kun suoraan lainsäädännöllistä ohjeistusta, velvoitetta tai resursseja nuorisotakuun toteuttamiseen ei ole osoitettu sekä, miltä kunta–valtio-suhde näyttää nuorisotakuun toteuttamisessa. Tutkimus on toteutettu haastattelemalla Tampereen, Sastamalan ja Kangasalan johtavia nuorisotakuusta vastaavia viranhaltijoita. Haastatteluissa ilmeni, että vaikka nuorisotakuuta pidetäänkin tärkeänä asiana ja sitä ryhdytään toteuttamaan huolimatta siitä, että kunnilla ei ole lain velvoittamaa pakkoa toteuttaa nuorisotakuuta. Nuorisotakuun toteuttamisessa ilmeni myös optimistisuutta ja epäilyjä. Osa haastateltavista uskoi nuorisotakuun toteuttamisen mahdollisuuteen, kun taas osa epäili mahdollisuuksia toteuttaa sitä, erityisesti kuntien heikon taloudellisen tilanteen vuoksi. Kuntien ja valtion väliseen yhteistyöhön nuorisotakuun toteuttamisessa ei esimerkkikunnissa oltu tyytyväisiä. Moni haastateltava koki, että kunnat oli jätetty yksin nuorisotakuun kanssa eikä yhteistyötä ole ollut riittävästi. Haastatteluista kävi ilmi myös epäluottamusta valtiota kohtaan. Osa haastateltavista koki, ettei valtio hoida omaa osuuttaan nuorisotakuun toteuttamisessa, koska palveluita karsitaan ja resursseja vähennetään. Nuorisotakuun toteuttamisen tahtotila näyttää suuremmalta kuin toiminnan edellytykset. Myönteisinä seikkoina voidaankin nuorisotakuun toteuttamisessa pitää sen laaja-alaisuutta, sillä sen tärkeydestä ja tahtotilasta tuntuu vallitsevan laaja konsensus eri toimijoiden kesken. Nuorisotakuu ei tuonut erillistä lainsäädäntöä tai suuria muutoksia, joka helpottaa takuun toteuttamista (Tukiainen 2013,1.)

Susanna Ågrenin pro gradu tutkielma *Sopeutumaton nuori - arvokas kansalainen?* on tutkielma nuorten syrjäytymisestä. Tutkimuksessa tarkastellaan nuorten asemaa tämän hetkessä syrjäytymiskeskustelussa. Miten nuorten omat ajatukset ja määritelmät yhteiskunnasta syrjäytymisestä eroavat kenttätyöntekijä- ja päättäjätason näkemyksistä. Syrjäytymiskeskustelua tutkielmassa edustaa nuorten yhteiskuntatakuu, nuorisotakuu. Tutkimuksessa haastateltiin ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen, ammattistartin opiskelijoita, työpajalla opiskelevia nuoria sekä ammatillisen koulutuksen opiskelija-asuntolassa asuvia nuoria. Tutkimukseen haastateltiin myös kenttätyöntekijätasolta edellä mainittujen nuorten ryhmien ohjaajia. Tutkimuksessa haastateltiin myös päättäjiä, joita edustivat opetus- ja kulttuuriministeriöstä

sekä työ- ja elinkeinoministeriöstä ne toimijat, jotka olivat olleet mukana nuorisotakuun valmistelussa. Nuorisotakuu perustuu ajatukselle perinteisen koulutus- ja työputken olemassaolosta ja siitä poikkeaminen aiheuttaa niin kenttätyöntekijä- kuin myös päättäjätasolta huolta. Nuoren kansalaisuutta määrittelee pitkälti työmarkkinakansalaisuus. Niin tutkimuksen nuoret kuin aikuisetkin tunnistavat sen, että yhteiskunta on muuttunut ja tarvitaan myös uudenlaisia tapoja kiinnittyä tähän yhteiskuntaan. Tämä toteutuu nuorta kuuntelemalla, kohtaamalla ja antamalla tilaa myös erilaisille tavoille toteuttaa kansalaisuutta. Ne nuoret, jotka eivät sopeudu määrittelemäämme perinteiseen elämäntapaan saattavat osoittaa kehittämisen paikkoja yhteiskunnassa, eikä ulkopuolella oleminen välttämättä ole uhka yhteiskunnan hyvinvoinnille (Ågren 2013,1.)

Kolmas löytämäni tutkimus nuorisotakuuseen liittyen oli Senja Miettisen Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan pro gradu tutkielma *Nuorten aikuisten odotukset ja kokemukset työ- ja koulutuskokeiluista -Kestävät koulutus- ja uravalinnat -projektissa keväällä 2012*. Tutkielmassa tarkastellaan työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen osallistuneiden nuorten aikuisten omia odotuksia, niiden toteutumista ja kokemuksia toimenpiteestä. Tutkimus on merkittävä nuorisotakuun toteuttamisen kannalta, koska nuorisotakuulla pyritään nopeuttamaan nuorten pääsyä työhön tai opintoihin. Nuorisotakuun kehittämisen kannalta on tärkeää tietää millaisia kokemuksia ja odotuksia nuorilla itsellään on aktivointitoimenpiteiden osalta. Yleensä työvoimapolitiittisilla palveluilla ja toimenpiteillä pyritään helpottamaan nuorten koulutukseen tai työhön pääsyä, kehittämään heidän kykyjään, taitojaan ja valmiuksiaan sekä ehkäisemään ns. syrjäytymistä. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan erityisesti sitä, millaisia kykyjä ja taitoja nuoret aikuiset itse odottivat kehittävänsä tai saavansa, kehittyivätkö ne heidän omasta mielestään toimenpiteen aikana, ja miten he kokivat toimenpiteen vaikuttaneen heidän elämäänsä. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat kahteen Tampereella keväällä 2012 toteutettuun työ- ja koulutuskokeiluun (TYKO) osallistuneet nuoret aikuiset (17–26-vuotiaat). Työ- ja koulutuskokeilut olivat osa Kestävät koulutus- ja uravalinnat -projektia, jonka tavoitteena on ohjata nuoria ammatinvalinnassa ja hakeutumaan koulutukseen. (Miettinen 2013,1.)

6. Tutkimuksen toteutus

6.1. Tutkimuskysymykset

Kiinnostukseni kohteena on se, miten nuorten työpajat käytännössä toteuttavat nuorisotakuuta. Kysymyksen tekee kiinnostavaksi se, että nuorisotakuuta tulisi kunnissa toteuttaa, vaikka valtio ei ole osoittanut kunnille suoraa lainsäädännöllistä ohjeistusta, velvoitetta tai resursseja nuorisotakuun toteuttamiseen. Tällöin ratkaisut ja toiminta takuun toteuttamiseksi voi saada hyvinkin erilaisia paikallisia muotoja ja erityispiirteitä. On siis kiinnostavaa selvittää millaisiksi nämä ratkaisut muodostuvat. Tutkimuksessa tarkastellaan miten nuorisotakuu näkyy työpajoilla. Tämän lisäksi tutkimuksessa selvitetään millaisia muutoksia toivotaan nuorisotakuuseen tehtävän, jotta työpajoilla voidaan toimia mahdollisimman hyvin nuorisotakuun mukaisesti.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten nuorisotakuu vaikuttaa työpajan arkeen?
2. Onko nuorisotakuu tuonut lisää mahdollisuuksia/resursseja työskentelyyn?
3. Miten työ on muuttunut nuorisotakuun myötä?
4. Mitä toiveita työpajan työntekijöillä on nuorisotakuun kehittämiseksi?

Tutkimusaineiston muodostavat haastattelut, joissa tarkastellaan, miten nuorisotakuu näkyy työpajojen työntekijöiden arjessa. Tutkimuksessa on tarkoitus selvittää työpajojen esimiesten haastattelujen avulla onko nuorisotakuu vaikuttanut työpajojen rahoituksessa ja työntekijäresursseissa. Miten nuorisotakuu on vaikuttanut yksilövalmentajien työhön? Näkyykö muutoksia työpajalle tulevien nuorten määrien lisääntymisenä ja siinä millaisin sopimuksin nuoret työpajalle tulevat? Työvalmentajia haastateltaessa on tarkoitus selvittää onko nuorten osaamisessa ja aiemmassa työkokemuksessa tapahtunut muutoksia nuorisotakuun voimaantumisen myötä, koska esimerkiksi opintojen keskeytymiseen puututaan entistä nopeammin. Edellä esitetyt muutokset ovat mahdollisia ja odotettavissa olevia, koska nuorisotakuun myötä nuoret pitää entistä nopeammin saada johonkin aktivointitoimenpiteeseen, kuten työpajoille, kolmen kuukauden kuluessa työttömyyden tai opintojen keskeyttämisen jälkeen.

6.2. Tutkimusaineisto

Tutkimuksen aineisto on koottu haastattelemalla työntekijöitä seitsemästä Satakunnan ja Varsinais-Suomen työpajasta. Työpajat valikoituivat tutkimukseen sijainnin suhteen siten, että Satakunnasta mukana oli kolme työpajaa ja Varsinais-Suomesta neljä. Työpajat valikoituivat oman aiemman työkokemukseni kautta ja tiedon, että ne ovat toimineet jo useita vuosia. Halusin mukaan työpajoja, joissa on mahdollisuus tarkastella nuorisotakuun tuomia muutoksia suhteessa aikaan ennen sen voimaan tuloa. Haastattelussa mukana olevat työpajat ovat erilaisia ja erikokoisia. Osa työpajoista on kunnan ylläpitämiä työpajoja, osa toimii yhdistyksinä. Satakunnan alueen työpajat ovat kauan alalla toimineita suuria työpajoja ja niissä on tehty pitkään työtä työpajatoiminnan kehittämiseksi. Varsinais-Suomen työpajoista mukaan valikoitui myös työpajoja, jotka ovat toimineet suhteellisen pitkään. Alueelta oli mukana kaksi suurta toimijaa sekä kaksi pienempää työpajaa. Varsinais-Suomen työpajojen kohdalla oli tavoitteena saada mukaan sellaisia työpajoja, jotka ovat tunnettuja valtakunnallisesti kehittämistyöstään työpajatoiminnassa sekä alueellisessa verkostoyhteistyössä

Aineiston hankinta eteni niin, että lähetin kyseisille työpajoille tammikuussa tutkimuspyynnön (liite 1), jossa kerroin lyhyesti tutkielmani aiheesta ja näkökulmasta ja kysyin kiinnostusta siihen, että pajan edustajat osallistuisivat haastatteluun. Tutkimukseen suostui heti pari työpajaa, loput eivät vastanneet sähköpostiviestiini. Ollessani puhelimitse yhteydessä työpajoihin, jokaisesta työpajasta löytyi kiinnostuneita osallistumaan haastatteluun.

Haastattelemalla itse työntekijöitä, uskon saavani yksityiskohtaisemmat tiedot nuorisotakuun toteutumisesta kuin mitä olisin saanut esimerkiksi pelkällä kyselylomakkeella, sillä haastattelussa vastaajilla on mahdollisuus kertoa mielipiteensä yksityiskohtaisemmin. Koska tutkimustehtäväni on selvittää nuorisotakuun vaikutuksia käytännön työpajatoiminnassa, mukaan valikoituneet haastateltavat toimivat työpajoilla eri tehtävissä. Työntekijät ovat työpajojen esimiehiä, yksilövalmentajia, työvalmentajia ja uraohjaajia. Kaiken kaikkiaan haastateltavia oli yhteensä 21 henkilöä, sillä tarkkaa rajausta ei haastateltavien määrään työpajakohtaisesti tehty. Pääsääntöisesti isommista työpajoista oli mukana haastateltavia enemmän kuin pienemmistä. Halukkuus osallistua haastatteluihin yllätti minut, alkuperäinen tavoitteeni oli haastatella noin 12 henkilöä. Haastattelut tehtiin työpajoilla helmikuun aikana yhtä lukuun ottamatta, joka tehtiin maaliskuun alussa puhelinhaastatteluna aikataulumuutosten vuoksi.

Tutkimusaineistoa keräsin tekemällä puolistrukturoituja teemahaastatteluja, joissa haastattelun teemat ja kysymykset olivat kaikille samat. Vastauksia ei ole sidottu valmiisiin vastausvaihtoehtoihin, vaan haastateltavat saivat vastata kysymyksiin omin sanoin. Kysymykset oli laadittu ennalta, mutta haastattelijalla oli mahdollisuus vaihdella niiden sanamuotoa. Puolistrukturoiduille menetelmille on siis ominaista, että haastattelun teemat on lyöty lukkoon, mutta ei sitä miten niitä kysytään (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47.) Tutkimuksen aineisto on kerätty teemahaastatteluna, jossa pyritään löytämään vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen, eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77–78.) Teemahaastattelussa haastattelun kulkua ei ole etukäteen rajattu, joten haastateltavat saattavat tuoda uusia teemoja keskusteluun, ja haastattelija voi mukautua niihin ja muokata kysymyksiään tilanteen mukaan.

Teemoina olivat: mitä nuorisotakuu on tuonut työpajoille? Onko työ muuttunut olennaisesti nuorisotakuun voimaantulon myötä? Mitä toiveita työpajoilla ja sen henkilöstöllä on nuorisotakuulle ja sen toteuttamiselle? Kaikille samoja haastattelukysymyksiä oli 15 kappaletta (liite 2). Haastateltavilta kysyttiin pääsääntöisesti samat kysymykset, mutta kysymysten järjestys vaihteli haastattelutilanteissa. Osalta haastateltavista ei tarvinnut kysyä jotain kysymystä lainkaan, sillä he saattoivat jo vastata kysymykseen oma-aloitteisesti jonkun muun kysymyksen yhteydessä. Osalta myös pyydettiin tarkennusta vastaukseen tai esitettiin jokin tarkentava kysymys, jos vastauksesta ei käynyt selkeästi ilmi sen tarkoitus. Lisäksi kaikille haastateltaville annettiin lopussa mahdollisuus vapaaseen sanaan, jos he halusivat vielä jotain erityisesti tuoda esille, täsmentää tai korostaa. Haastateltaville esitetyt kysymykset löytyvät liitteestä. Haastattelut olivat yksilöhaastatteluja sekä ryhmähaastatteluja ja haastateltavat saivat itse päättää miten haluavat tulla haastatelluiksi. Yksilöhaastattelut ovat tavallisin tapa tehdä haastatteluja, koska ne ovat useimmiten perinteisin ja helpoin tapa kerätä tietoa. Ryhmähaastattelua voidaan pitää keskusteluna, jonka tavoite on verraten vapaamuotoinen. Siinä osanottajat kommentoivat asioita melko spontaanisti, tekevät huomioita ja tuottavat monipuolista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Ryhmähaastattelulla on erityinen merkitys silloin, kun halutaan selvittää, miten henkilöt muodostavat yhteisen kannan johonkin ajankohtaiseen kysymykseen (Hirsjärvi & Hurme 2001, 61.)

Haastattelut olivat kestoltaan eripituisia: lyhyin haastattelu kesti 26 minuuttia ja pisin 1 tunti 41 minuuttia. Kaikki haastattelut oli tarkoitus nauhoittaa, mutta kaksi haastateltavista ei halunnut sitä, joten kirjasin heidän vastauksensa paperille. Kaikki nauhoitetut haastattelut myös litteroitiin eli ne purettiin teemoittain auki tekstiksi tarkempaa analyysiä varten. Yhden haastateltavan kohdalla

aikatauluista johtuen haastattelu tehtiin puhelimitse. Puhelinhaastattelua käytetään useimmiten strukturoituihin haastatteluihin kuin vapaamuotoisempiin teemahaastatteluihin. Koska puhelinhaastatteluun tässä yhteydessä päädyttiin, lähetin haastateltavalle kysymykset etukäteen tutustumista varten ja soitin vielä sopien haastattelun ajankohdan. Hirsjärvi ja Hurme (2001) toteavat omassa teoksessaan, jos puhelinhaastattelu tehdään tapaamatta ihmistä, on tärkeää laatia hyvä ja asiallinen kirje, jolla lähestytään haastateltavia. Voi myös olla paikallaan soittaa kerran ja sopia ajankohdasta, jolloin varsinainen haastattelu suoritetaan (emt., 64.)

Haastatteluaineisto toimii tutkielmani varsinaisena aineistona. Lisäksi tutkimukseni aineistoon kuuluvat nuorisotakuuseen liittyvät tiedotteet ja selvitykset sekä Ely-keskuksesta saamani tilastot siitä, miten nuoret ovat ohjautuneet työpajoille ja mihin he ovat sijoittuneet työpajakakson jälkeen. Kirjallisen aineiston tarkoituksena on olla tukena haastatteluissa saadulle tiedolle, sekä tuoda laajemmin esiin työpajoilla tapahtuneet muutokset nuorisotakuun myötä.

6.3 Analyysimenetelmä

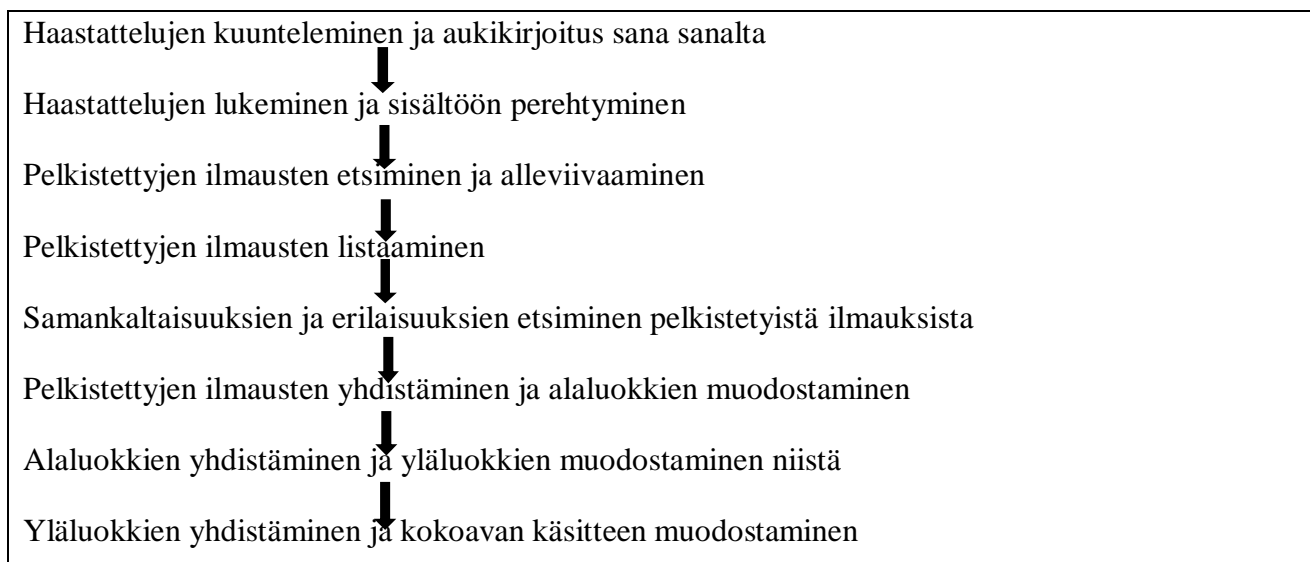
Tutkimukseni analyttinen lähestymistapa on sisällönanalyysi, jossa aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysi on diskurssianalyysin tapaan tekstianalyysia, jossa tarkastellaan jo valmiiksi tekstimuotoisia tai sellaiseksi muutettuja aineistoja. Tutkittavat tekstit voivat olla melkein mitä vain: kirjoja, päiväkirjoja, haastatteluita, puheita ja keskusteluja. Sisällönanalyysin avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.) Laadullinen sisällönanalyysi tarkoittaa paitsi aineiston pilkkomista, luokittelua, listausta ja uudelleenjärjestelyä, myös tulkintaa siitä, mitä aineisto kertoo; mitä sellaista siitä on havaittavissa, mikä ei ole suorissa lainauksissa sellaisenaan läsnä (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 19).

Laadullisessa analyysissa puhutaan usein induktiivisesta ja deduktiivisesta analyysistä. Tämä jako perustuu tulkintaan tutkimuksessa käytetystä päättelyn logiikasta, joka on joko induktiivinen eli yksittäisestä yleiseen tai deduktiivista eli yleisestä yksittäiseen menevää päättelyä. Sen lisäksi voidaan puhua kolmannesta tieteellisen päättelyn logiikasta eli abduktiivisesta päättelystä, jonka mukaan teorianmuodostus on mahdollista, kun havaintojen tekoon liittyy jokin johtoajatus (Tuomi

& Sarajärvi, 2009, 95.) Omassa tutkimuksessani on tarkoitus tehdä haastattelujen pohjalta yleistyksiä siitä, miten nuorisotakuu on vaikuttanut työpajojen toimintaan.

Laadullinen sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen eri analysointitapaan, jotka ovat aineistolähtöinen analyysi, teoriaohjaava analyysi sekä teorialähtöinen analyysi. Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Siinä analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Jos aineistolähtöisessä analyysissä halutaan painottaa käytettyä päättelyn logiikkaa, voidaan tätä tietyllä varauksella nimittää induktiiviseksi analyysiksi. Varaukseen on syynsä, koska takana on ajatus siitä, että ei ole olemassa objektiivisia havaintoja sinällään, vaan käytetyt käsitteet, tutkimusasetelma ja menetelmät ovat tutkijan asettamia ja vaikuttavat aina tuloksiin. Teoriaohjaavassa analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta siinä aikaisempi tieto ohjaa tai auttaa analyysia. Teoriaohjautuvasta analyysissä päättelyn logiikkana voidaan pitää abduktiivista päättelyä, koska tutkijan ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit mallit. Teorialähtöinen analyysi on niin sanottu perinteinen malli, joka nojaa tiettyyn teoriaan, malliin tai auktoriteettiin. Tutkimuksessa kuvaillaan tämä malli ja sen mukaan määritellään tutkimusta kiinnostavat käsitteet. Teorialähtöisessä analyysissä päättelyn logiikka yhdistetään usein deduktiiviseen päättelyyn, koska tutkimuksen teoreettisessa osassa on valmiit kategoriat, joihin aineisto suhteutetaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–98.)

Omassa tutkimuksessani olen käyttänyt aineistolähtöistä sisällönanalyysia, jota Tuomi ja Sarajärvi ovat kuvanneet kuviossa (kuvio 2). Kyseessä on kolmivaiheinen prosessi, joka koostuu aineiston redusoinnista eli pelkistämisestä, aineiston klusteroinnista eli ryhmittelystä ja abstrahoinnista eli teoreettisten käsitteiden luomisesta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109.) Seuraavassa kaaviossa on Tuomen ja Sarajärven kuvaus aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemisestä.

Kuvio 2. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.)

Tutkimuksessani taustoittavana aineistona on eri ministeriöiden tekemiä raportteja nuorisotakuusta, joita on julkaistu vuoden 2013 ja 2014 aikana. Nuorisotakuusta tehdyt raportit antavat taustatietoa tutkimukselleni, joskin raporteissa on nuorisotakuuta tutkittu laajemmin kuin nuorten työpajojen näkökulmasta. Tarkoitukseni on tarkastella nuorten sijoittumiseen ennen ja jälkeen työpajajakson. Etenkin on tarkoitustutkia sitä, miten nuorten määrät työpajoilla ovat muuttuneet nuorisotakuun myötä. Tilastojen tutkimuksessa käytetään teoriaohjaavaa analyysiä, jota voidaan nimittää myös teoriasidonnaiseksi analyysiksi. Teoria toimii tällöin analyysin tekemisen apuna, muttei siitä huolimatta rajatusti ohjaa johtopäätösten tekemistä, kuten teorialähtöisessä analyysissä. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä tehdään joitakin teoreettisia kytkentöjä, jotka eivät kuitenkaan pohjautu suoraan teoriaan. Aikaisemmilla tiedoilla on analyysiä ohjaava ja auttava merkitys, mutta niiden avulla ei ole tarkoitus testata teoriaa, vaan ennemminkin avata uusia ajatusuria. Tästä johtuen tutkimuksen aineistoa voidaan kerätä melko vapaasti ilman, aikaisemmat ilmiöstä olevat tiedot tai valittu teoria vaikuttaisivat siihen, kuinka tutkittava ilmiö määritellään käsitteellisesti ja miten aineisto kerätään. Analyysivaiheen edessä voidaan edetä aineistolähtöisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 98–100.)

Haastatteluissa saadut vastaukset olen ryhmitellyt kolmeen eri luokkaan, jotka ovat nuorisotakuun tuomat positiiviset muutokset työpajatoimintaan, nuorisotakuun tuomat haasteet toiminnalle sekä toiveet mitä nuorisotakuu voisi tuoda työpajatoimintaan. Ryhmittely nousi selkeästi esiin käydyissä haastatteluissa ja on yhteneväinen tutkimuskysymysten kanssa.

7. Nuorisotakuun tuomat muutokset työpajatoimintaan

7.1 Nuorisotakuun tuomat positiiviset muutokset työpajatoimintaan

Nuorisotakuuseen suhtauduttiin kaikissa haastatteluissa myönteisesti, koska se on nostanut nuorten asiat keskiöön esimerkiksi mediassa. Nuorten asiat näkyvät tiedotusvälineissä ja se on tuonut myös työpajoille lisää tunnettuutta ja nostanut esiin työpajoilla tehtävän työn. Kaikkien pajojen edustajat totesivatkin haastatteluissa, että nuorisotakuu on tuonut työpajoille lisää arvostusta.

Työpajat mielletään yhdeksi tärkeäksi osaksi nuorille suunnattuja palveluja ja nuorisotakuun myötä työpajojen kehittäminen osana peruspalveluja on tärkeää. Syrjäytymisen ehkäisyn kannalta pääpaino palvelujen kehittämisessä pitäisi olla julkisissa peruspalveluissa, joiden avulla voidaan ennalta ehkäisevästi tukea lapsia, nuoria ja heidän perheitään. Peruspalveluja kehittämällä voidaan estää ongelmien pitkittyminen ja tätä kautta vähentää jatkuvasti lisääntyvää tarvetta turvautua kalliisiin erikoispalveluihin, mikä on erittäin tärkeää palvelujärjestelmämme kokonaistaloudellisen kehittämisen kannalta. Kriittisimpiä elämänvaiheita ovat koulutuksen nivelvaiheet ja muut elämän siirtymävaiheet, joissa nuorille tarjottava tuki on syrjäytymisen ehkäisyn kannalta tehokasta toimintaa. Nuorisotakuu nähdäänkin työpajoilla monipuolisena mahdollisuutena vastata paikallisiin tarpeisiin.

”Nuorisotakuu mahdollistaa monenlaisen toiminnan kehittämisen ja nuorten aktivoinnin, ei vaan suuntautumisen työelämään. Nuorisotakuu voi tuoda työpajalle hyviä työkäytäntöjä., joka sopii juuri meidän kaupungin nuorille ja tämän alueen työllisyyden parantamiseen.”

Nuorisotakuun tuomaa myönteistä tunnettuutta pohdittiin yhdessä haastattelussa työpajan tarjoaman valmennuksen kautta. Työpajoilla on viime vuosina panostettu valmennuspalveluiden kehittämiseen ja sen esiin nostaminen on noussut esiin nuorisotakuun voimaan tulon myötä.

”Nuorisotakuu on lisännyt työpajojen arvoa ja tunnustettu julkisesti. Valmennus nähdään arvona, jota ei muilta sektoreilta välttämättä löydy. Työvalmennuksen erikoisammattitutkinto on tuonut huomattavan lisäarvon työpajatoimintaan, koska ala nähdään tutkinnon arvoisena. Ensimmäisen kerran on tutkinto, joka valmistaa työpaja työhön.”

Nuorisotakuu on tuonut työpajoille enemmän nuoria kuin aiempina vuosina. Se koettiin työpajoilla positiivisena asiana, vaikka nuorten määrien lisääntyminen nähdään osittain haasteena arjen työssä. Tärkeää on se, että nuoret tavoitetaan nopeammin kuin ennen nuorisotakuun voimaan tuloa, koska nyt jokaiselle nuorelle tulisi pysyä tarjoamaan aktivointi toimenpide, esimerkiksi työ-, opiskelu- tai harjoittelupaikka kolmen kuukauden kuluessa.

Nuorisotakuun myötä kunnat ovat kehittäneet palvelujärjestelmäänsä entistä enemmän moniammatillisessa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Paikallistason yhteistyössä on tärkeää koota toimijaverkosto yhteen ja määritellä yhteistyöhön liittyvät palveluprosessit, yhteistyötahot, vastuut, työnjako ja yhteiset pelisäännöt, joiden puitteissa nuorta autetaan, tuetaan ja ohjataan hänelle sopivaan suuntaan (Kallio-Savela ym. 2013,8.) Verkostoyhteistyön kehittyminen on yksi syy, miksi nuorten määrät työpajoissa ovat jopa kolminkertaistuneet muutaman viime vuoden aikana. Nuorisotakuun myötä työ on nopeutunut ja nuorten asioihin päästään tarttumaan entistä nopeammin. Etsivän työn ansiosta on tullut lisää resursseja löytää ne nuoret, jotka ovat vaarassa jäädä palvelujen ulkopuolelle.

Nuorten lisääntyneitä palveluohjauksia on tutkittu muun muassa Ely-keskuksissa. Esimerkkinä on Ely-keskuksen tekemässä tutkimus Etsivän työn kautta vuosina 2010–2013 tavoitetut nuoret. Yhteenvedoista voidaan nähdä mihin palveluihin etsivän työn kautta nuoria on lukumääräisesti ohjattu:

Palvelut	2010	2011	2012	2013
Sosiaali- ja terveystalvet	704/17,88	1044/14,57	1476/13,52	1966/15,98
Opiskelut	1451/36,86	2174/30,33	3571/32,71	3513/28,55
Työhallinnon palvelut	752/19,10	1561/21,78	2212/20,26	2475/20,11
Paja ja nuorisotoimi	702/17,83	1268/17,69	1738/15,92	2032/16,51
Armeija	33/0,84	56/0,78	109/1,00	145/1,18
Kieltäytynyt tai keskeyttänyt	74/1,88	279/3,89	301/2,76	344/2,80
Muu	221/5,61	785/10,95	1511/13,84	1830/14,87
Kaikki	3937/100	7167/100	10 918/100	120305/100

Taulukko 1. Etsivän työn kautta tehdyt palveluohjaukset henkilöittäin/prosentuaalisesti

Vaikka työpajalle ohjautuneiden nuorten lukumäärä on kasvanut vuosien 2010- 2013 aikana, on sen prosenttiosuus kaikista ohjauksen piirissä olleista pienentynyt. Muiden palveluiden osuus on selkeästi kasvanut vuosien aikana, koska nuorille suunnatut palvelut ovat kunnissa lisääntyneet.

Esimerkkinä muusta toimenpiteestä voidaan mainita, erilaiset nuoria aktivoivat hankkeet palveluihin lukeutuivat erilaiset järjestöt, vapaa-ajan toimet. Joitakin nuoria on ohjautunut poliisiin tai rikosseuraamusviraston toimenpiteisiin ja kyseiset palvelut on tilastoitu kohtaa muut palvelut (Häggman 2014.)

Nuorten määrän kasvu nähtiin työpajoilla pääsääntöisesti myönteisenä asiana, koska nuorisotakuu on työpajatoiminnalle mahdollisuus, jonka avulla tavoitetaan aiempaa enemmän nuoria. Nuorten kiinnostumiseen työpajoille on vaikuttanut sopimusvaihtoehtojen lisääntyminen nuorten tarpeita paremmin vastaaviksi.

”Paljon asiakkaita tulee kuntouttavan työtoiminnan kautta, etenkin jos asiakas tarvitsee enemmän tukea, kuin perinteisessä työkokeilussa. Kuntouttavassa työtoiminnassa ei ole varsinaista enimmäisaikaa, vaan kokeillaan kuinka kauan nuori tarvitsee aikaa kuntoutuakseen.”

”Keskimääräinen aika pajalla vaihtelee hyvin paljon, koska kuntouttava työtoiminta on kolminkertaistunut nuorisotakuun voimaan tulon myötä. Nuorten sopimuksia on siis enemmän kuin ennen, ja se on edelleen kasvussa, koska asiakkaita on odottamassa vapautuvia paikkoja.”

Kuntouttava työtoiminnan myötä asiakkaille on mahdollisuus tehdä aiempaa yksilöllisempiä ja joustavampia sopimuksia. Kuntouttavan työtoiminnan lisääntyminen on asiakkaiden kannalta merkittävä parannus, joka on saatu nuorisotakuun myötä. Aiemmin asiakkaita oli enemmän työkokeilussa, missä sopimusten määrääjat työpajajaksolle olivat rajatut, esimerkiksi nuori voi olla työkokeilussa työpajalla enintään kuusi kuukautta. Nuoret pääsivät nopeammin työpajalle työkokeilusopimuksella kuin kuntouttavaan työtoimintaan. Kuntouttava työtoiminta nähdään kuitenkin palvelevan asiakkaita kokonaisvaltaisemmin, koska siinä ei ole enimmäisaikaa ja tukena on Te-toimiston työntekijöiden lisäksi myös sosiaalitoimen ammattilaisia. Kuntouttavaa työtoimintaa voidaan käyttää myös ammattiin valmistuneiden nuorten kohdalla, jos heillä on esteitä työllistymiselle tai työkokeilulle. Kuntouttava työtoiminta onkin yksi suosituimmista toimenpiteistä, joita kunnissa käytetään nuorten aktivoinnissa. Kuntaliiton tutkimuksessa suosituimpia toimenpiteitä kunnissa ovat etsivä nuorisotyö ja nuorille tarjottavat kesätyöpaikat, joita kumpiakin on tarjolla lähes 96 prosentilla vastaajia. Kuntouttavaa työtoimintaa on lähes 84 prosentilla kuntakyselyyn osallistuneista, työkokeiluja ja nuorten työpajoja 80 prosentilla vastaajia

(Kallio-Savela ym. 2013, 25.) Kuntouttavan työtoiminnan lisääntyminen olivat kaikkien haastateltavien mielestä positiivinen muutos työpajatoiminnalle.

Henkilöstön resurssissa on tapahtunut muutoksia nuorisotakuun myötä. Neljässä työpajassa oli nuorisotakuun myötä voitu palkata lisää työntekijöitä vastaamaan lisääntyneeseen ohjaustarpeeseen. Parhaimmassa tapauksessa työpajalle oli saatu kolme uutta työntekijää sekä samoihin tiloihin vielä kolme työntekijää hankkeeseen, joka on kyseisen kunnan panostus Nuorisotakuun tulemiseen. Hankkeeseen valitut kolme työntekijää kuvaavat työtään:

”Nuorisotakuuseen haluttiin täällä panostaa kunnolla ja siksi perustettiin – hanke, joka on kolmivuotinen, mutta sillä on kaksivuotinen optio. Hanke on yksi keino, jolla pyritään saamaan nuoret työllistymään. Eli nuoret ovat useamman tahon asiakkaita samanaikaisesti. Hankkeen kautta pidetään erilaisia ryhmiä, kuten työhönvalmennusryhmiä. Sen lisäksi nuoria ohjataan yksilövalmennuksena. Hankkeen malli voisi olla vanhanaikaista työnvälitys toimintaa, jossa haetaan konkreettisia työpaikkoja ja tietoa työnhakijoille ja viedään tietoa työnantajille. Työnhakuryhmissä tehdään joka kerta työhakemuksia, kohdennettuja ja avoimia hakemuksia sekä laitetaan cv:t kuntoon.”

Kunnassa, jossa nuorten työpajatoiminnan lisäksi on nuorten työllistämishanke, on panostettu työpajan yksilövalmentajien palkkaukseen. Kyseinen työpaja on saanut rahoitusta kolmannen yksilövalmentajan palkkaukseen, mikä mahdollistaa nuoren tavoittamisen jokaisessa toimintavaiheessa. Näin ollen voidaan tarjota kokonaisvaltaista palvelua nuorille. Tämän lisäksi yhdessä työpajassa oli palkattu yksi työntekijä lisää opetusministeriön lisämäärärahalla purkamaan jonoa, jossa pahimmillaan on 30–50 nuorta odottamassa paikkaa työpajalle.

Selkeimmin ja merkittävimmin työpajojen työntekijäresurssiin oli vaikuttanut Starttipajojen perustaminen. Starttivalmennukseen tulee nuoria, joilla on ongelmia arjenhallinnassaan, jolloin he eivät ole vielä valmiita varsinaiseen työpajaan. Starttipajaohjaaja kuvasi työpajalle tulevia nuoria:

”Masennus, unettomuus ja mielenterveysongelmat nousevat vahvasti esiin, myös päihdeongelmat (alkoholi, huumeet) nousevat usein esiin. Myös perheen sisäiset ongelmat näyttäytyvät työssä vahvasti, sosiaaliset taidot ovat puutteellisia. Nuoret ovat puhumattomia ja arkoja, jopa pelokkaita. Suurimmalla osalla nuorista rankat perhetaustat sekä kumppanit, joilla on myös rankat taustat. Lisäksi arkeen vaikuttaa taloudelliset ongelmat, jolloin on vaikeaa nähdä kovin pitkälle tulevaisuuteen. Pajalla, joillakin nuorilla on ammatti, mutta he

ovat sairastuneet mielenterveysongelmiin, mikä vaikeuttaa töihin pääsyä. Starttivalmennuksessa on tosi haastavaa porukkaa.”

Työpajat ovat vastanneet haastavien asiakkaiden tarpeisiin uudistamalla toimintaansa, sillä perinteinen työhön suuntautunut toiminta ei toimi niiden nuorten kohdalla, joilla on vaikeuksia arjenhallinnassaan. Opiskelun ja työelämän ulkopuolella olevat ja usein päihde- tai mielenterveyspalveluja ja muuta elämänhallinnallista tukea tarvitsevat nuoret ovat myös oma ryhmänsä, joille pitäisi olla tarjolla räätälöityjä palveluja ja moniammatillista yhteistyötä (Kallio-Savela ym. 2013, 44.) Haastatteluissa todettiin, että nuorisotakuu velvoittaa työpajoja muuttumaan, esimerkiksi tarjoamaan erilaisia ryhmävalmennuksia kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille.

Tutkimuksessa ilmeni, että nuorisotakuu on vaikuttanut starttipajojen perustamiseen. Starttipajat ovat syntyneet kuntouttavan työtoiminnan kautta, koska nuorisotakuun myötä työpajoille on tullut aiempaa enemmän nuoria, jotka tarvitsevat tukea arjenhallinnassaan. Starttipajalle tulevat nuoret tarvitsevat pidempiaikaista ohjausta kuin työkokeilussa voidaan tarjota ja siksi heidän sopimuksensa on pääasiassa kuntouttavan työtoiminnan sopimuksia. Starttipajalla on nuoria, joilla ei ole peruskoulun päättötodistusta. Nuoria, joilla ei ole peruskoulun päättötodistusta ei aikaisempina vuosina työpajoilla ole ollut kuin muutamia. Yhdessä tutkimukseen osallistuneista työpajoista oli saatu nuorisotakuun myötä vuodeksi starttivalmentaja ja hänen palkkakustannuksiinsa saatiin valtiolta lisärahoitusta. Toisessa työpajassa oli Nuorisotakuun myötä viime vuonna toimintansa aloittanut starttipaja, joka on suunnattu niille nuorille, jotka eivät ole vielä valmiita työpajalle. Tutkimuksessa ilmeni, että nuorisotakuu on vaikuttanut Starttipajojen perustamiseen niin, että pajoja on perustettu aiempaa enemmän ja nopeammalla aikataululla.

Vastaavasti parissa kunnassa positiivisena asiana nähtiin se, ettei nuorisotakuu ole aiheuttanut muutoksia asiakaskunnassa. Tätä pidettiin tärkeänä siksi, että omassa kunnassa työpajan tarjoamat palvelut tunnetaan niin hyvin, että sinne kohdentuu oikeanlaista asiakaskuntaa. Työpajan selkeä profiloituminen osaksi kunnan tarjoamia palveluita on helpottanut työtä myös nuorisotakuun suhteen. Työpajat, joissa on kehitetty työtoimintoja pitkään, ovat jatkaneet samalla tavalla kuin aikaisemmin.

Yhdessä tutkimukseen osallistuneista työpajoista ei ollut starttipajaa, eikä sellaista ollut suunnitteillakaan. Perusteluna oli se, että nuorten työpajojen ensisijainen tehtävä on toimia työpaikkana ja väylänä kohti opintoja ja työelämää. On tärkeää keskittyä niihin nuoriin, joiden elämäntilanne mahdollistaa työelämää siirtymisen työpajakakson jälkeen. Haastattelussa korostui

se toiminta-ajatus, että työpajan suunta on pajalta avoimille työmarkkinoille. Pajan työtehtävät ovat alihankintatöitä, joita tehdään muualla kuin työpajan tiloissa. Työpajan työtehtävien tulisi olla mahdollisimman samankaltaisia kuin avoimilla työmarkkinoilla olevat työtehtävät, jolloin työpajan tarjoamat palvelut ovat oikeanlaista työtä. Kyseisen työpajan keskeisenä tehtävänä on kuntouttaa ja valmentaa asiakkaita kohti työelämää ja siksi on tärkeää, että työpajalla tehtävä työ ei ole keksimällä keksittyä niin sanottua virtuaalityötä.

Työpajoissa, joissa on starttitoimintaa, se on osittain eri tilassa tai erillisenä osana muuta työpajaa. Vain yhdessä työpajassa starttipajan katsottiin olevan sellainen toiminto, mikä pitää olla integroituna kiinteästi muihin työpajaosastoihin. Perusteluna erillisyydelle oli asiakaskunnan ongelmien moninaisuus, mahdollisuus kiinnittyä palveluihin ja saada mahdollisimman yksilöllistä ohjausta omaan elämäntilanteeseen. Starttipajatoiminnan kannalta merkittävää on ammattitaitoisen, motivoituneen ja kokeneen henkilöstön sitoutuminen työhön, jotta tuloksia saadaan ja nuorilla on mahdollisuus kiinnittyä toimintaan ja löytää jatkossa sopiva paikka. Starttipajoilla tulee panostaa toiminnan ja työtehtävien suunnitteluun, sillä ne tulee nähdä kuntouttavina toimintaympäristöinä, joissa nuori saa tietoa ja kokemusta siitä mihin häntä ollaan ohjaamassa. Useimmiten nuorten tavoitteena on elämänhallinnan parantumisen lisäksi pääsy työelämään tai koulutukseen. Asiakkaiden haastavuudesta huolimatta työpajoilla ei siis ole luovuttu työn merkityksen korostamisesta. Haastatteluissa korostui työn tärkeys:

”Starttipajalla painotetaan sitä, että pajatoiminta on työtä!!! Sehän on koko pajatoiminnan perusta. Se on tärkeää, koska nuoret haluavat tehdä töitä ja työn tekeminen on edelleen nuorelle arvo!! Siksi on tärkeää, että kaikki starttipajalla tehtävä työ on oikeaa työtä ainakin jollain tasolla, eikä tämä ole mikään päivätoimintakeskus. Meillä nuoret tekevät omista töistään portfolioa, jossa ohjaaja on mukana, koska nuori ei aina osaa tai ymmärrä tehtäviä. Portfoliosta nähdään konkreettisesti työn tekeminen ja edistyminen.”

Nuorisotakuu on tuonut painetta koko työpajatoiminnan kehittämiseen, sillä työpajoille tulee entistä enemmän nuoria asiakkaita, joilla ei ole toisen asteen ammatillista koulutusta. Haastattelemiini työpajat olivat kaikki vastanneet haasteeseen ja kehittäneet omaa työtään, niin että seutukunnan tarpeisiin soveltuvia yhteistyömalleja kehitetään paikallisten koulutuksenjärjestäjien kanssa. Koulutuksen keskeyttäminen on havaittu alueelliseksi ongelmaksi kaikissa haastatteluissa työpajoissa, jolloin on ollut tärkeää lähteä kehittämään uusia työmuotoja opintojansa keskeyttävälle nuorille.

Perinteisesti työpajoilla on ollut yhteistyötä toisen asteen ammatillisen koulutuksen kanssa. Opiskelijoita on ollut työpajoilla nuoria ammatillisista opinnoista työssäoppimisjaksoilla. Useimmiten työpajoille on tullut nuoria, jotka tarvitsevat työtehtävissä enemmän ohjausta ja tukea oppimisessaan kuin yrityksissä tarjotaan ja tästä syystä työpajoilla on lähdetty työstämään erilaisia koulutusmalleja yhdessä alueen oppilaitosten kanssa. Hyvä esimerkki palvelurakennetasoisesta opiskelun tukemisen mallista on Varsinais-Suomessa sovellettava MAST -ohjausmalli, joka kattaa perusopetuksen, ensimmäisen nivelvaiheen ja toisen asteen oppilaitoksen. Satakunnassa vastaavasti toimi NovaNet- hanke, jonka kautta työpajalle tuli nuoria suorittamaan keskeneräisiä opintojaan. Työpaja tarjosi nuorelle työtilat ja ohjauksen työtehtäviin ja koulutuksenjärjestäjä antoi erityisopettajan resurssia työpajalle.

Yhdessä tutkimukseen osallistuneessa työpajassa on kehitetty koulutuksenjärjestäjän ja työpajan välinen toimintamuoto, jossa yksi pajaosasto on perustettu yhteistyössä ammatti-instituutin kanssa. Toiminta alkoi elokuussa vuonna 2012, ennen varsinaisen nuorisotakuun voimaan tuloa, mutta ennakoiden yhteistyötarvetta. Työ on tässä laajuudessa ainutlaatuista ja työn mallintaminen on tärkeää, sillä sen tavoitteena on saada nuoret pysymään koulutuksessa ja estää keskeyttämisiä. Työpajan ja ammatti-instituutin malli on koettu niin toimivaksi, että nuoria tulee myös muilta aloilta, ei ainoastaan siltä opintoalalta, mihin työpajaosasto oli alun perin perustettu. Haastattelussa työvalmentaja kertoi, että yhteistyöstä saatu palaute on ollut myönteistä.

”Yhteistyön tavoitteena on tehdä työpajalla merkityksellistä työtä ja sellaisia tuotteita, jotka vastaavat opintojen sisältöjä. Siksi palavereja pidetään työpajan ja opettajien kanssa, jotta ne työt mitä tehdään kelpaavat arvioitavaksi. Nuorten kohdalla onnistumisena voidaan pitää sitä, että ensimmäinen nuori aloitti työpajalla jo elokuun puoli välissä vuonna 2012 aloittanut nuori palasi 3,5 kuukauden jälkeen takaisin kouluun ja on sittemmin valmistanut ammattiin.”

Ammatillisen toisen asteen kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi työpajat ovat jossain määrin vastanneet myös perusopetuksen tarpeisiin löytää haastaville nuorille oikea opintopolku. Yhdessä haastattelussa nousi esiin pitkä yhteistyö peruskoulun kanssa. Työpajalla on nuori, joka suorittaa parhaillaan peruskoulun 7. luokkaa niin, että on mukana työpajatoiminnoissa 2-3 kertaa viikossa ja muut ajat hän on koulussa. Aiemmin työpajalla olleet nuoret ovat olleet pääasiassa 9. luokkalaisia, joista yksi nuori on suorittanut koko 9. luokan työpajalla. Toisessa työpajassa oli perusopintojen haasteisiin vastattu perustamalla 10-luokka, joka eroaa muista alueen 10-luokista siinä, että sinne

pääsee opintoja suorittamaan myös nuoria, joilla on takanaan useampia välivuosia peruskoulun jälkeen. Työpajoilla uutena työmuotona peruskoulun suorittamisena on esimerkki yhdestä haastattelusta:

”Työpajassa voi suorittaa nettiperuskoulua Otavan opistolla, joka on netissä toimiva peruskoulu. Sieltä saadaan oppimateriaalia ja työpajalla opetusta ja ohjausta antavat kaikki työ- ja yksilövalmentajat.”

Haastatteluissa korostui, että syyt nuorten opintojen keskeytymiselle ovat olleet moninaiset. Yksi syy opintojen keskeyttämiselle on nuorten negatiivinen asenne opiskeluun. Työpajoilla onkin ensiarvoisen tärkeää puuttua syihin, mitkä vaikuttavat nuorten kouluvastaisuuteen. Nuorten suhtautumiseen vaikuttavat aikaisemmat kokemukset opiskelusta. Uudenlaiset opetustavat ja oppimisympäristöt antavat nuorelle mahdollisuuden päästä koulutukseen ja valmistua ammattiin.

Toisen asteen oppilaitosten kanssa on nuorisotakuun voimaantumisen myötä tehty uudenlaisia ratkaisuja siinä, että oppilaitos pyrkii huolehtimaan opintojen keskeyttämisen vähentämisestä. Kunnissa on kehitetty erilaisia joustavia opintopolkuja, joista yksi on joustavan perusopetuksen malli JOPO, jonka yhtenä tehtävänä on taata nuorelle joustava siirtyminen toiselle asteelle. Esimerkki on paikallisella tasolla toteutuneesta yhteistyöstä työpajan ja toisen asteen oppilaitoksen välillä:

”Nuorisotakuu näkyy oppilaitosyhteistyönä siinä, että paikallinen toisen asteen ammatillinen oppilaitos on kehittänyt omaa toimintaansa niin, etteivät siellä olevat opiskelijat keskeyttäisi opintojaan. Työpajalla on tehty rajausta, ettei niitä nuoria, jotka eivät ole oppilaitoksesta eronneet, vaan joilla on koulusta keskeytyksessä, oteta työpajalle. Tämä on päätetty yhteisesti siksi, että pääsy työpajalle antaisi väärää ja ristiriitaista viestiä, ettei opintoja kannata suorittaa loppuun.”

Yhteistyö koulutuksenjärjestäjien kanssa on vaikuttanut siihen, että työpajoilla on myös panostettu omiin koulutuksiin. Työpajoilla on nuorille saatu aikaan mahdollisuus suorittaa ammatillisia osatutkintoja. Palkkatuella olevat nuoret voivat osalla työpajoista suorittaa ammatillisia perustutkintoja loppuun. Työpajat voivat kirjoittaa erilaisia osaamistodistuksia, joista voi olla hyötyä opinnoissa ja työelämässä. Osaamistodistukset, lisäävät työpajan arvoa opintojen suorittamispaikkana. Haastatteluissa ilmeni työpajatoiminnassa tapahtunut muutos, joka on tuonut

osalle pajoista erilaisia valmentavia koulutuksia, esimerkiksi uravalmennusta ja työnhakukoulutusta.

”Työpajatoiminta on muuttunut niin, että on tullut lisää: koulutetaan erilaisia valmentavia koulutuksia. Työpajat tarjoavat esimerkiksi uravalmennusta ja työnhakukoulutusta. Niihin koulutuksiin on tullut sellaisia nuoria, jotka eivät muuten pajalle välttämättä tulisi.”

Uraohjaukseen ja työhön valmennukseen panostaminen on tärkeä osa työpajojen kehittämistä, sillä sitä kautta tavoitetaan nuoria, jotka eivät välttämättä muuten ole työpajojen kohderyhmää. Uraohjaus koetaan tärkeäksi, sillä työpajojen onnistumista mitataan myös sillä, mihin nuoret sijoittuvat työpajajakson jälkeen. Pienemmillä paikkakunnilla on mahdollista, että Te-toimisto ostaa uraohjausta työpajoilta. Uraohjauskoulutuksessa nuoren tavoitteena on pysähtyä tarkastelemaan elämäntilannettaan, ominaisuuksiaan, työelämään liittyviä odotuksia ja kiinnostusta sekä aikaisempia kokemuksia koulutuksessa ja työssä. Asiakkaalla on mahdollisuus selvittää työssä tai koulutuksessa mahdollisesti esiintyviä pulmia ja saada apua ammatin tai työn vaihtoon liittyviin pohdintoihin. Ohjauksen tavoitteena on auttaa löytämään asiakkaalle soveltuva ammatillinen tai koulutuksellinen ratkaisu (www.te-palvelut.fi.)

Nuorten aikuisten osaamisohjelman koulutukset ovat erittäin hyviä jatkokoulutuksia työpajan nuorille, koska sieltä löytyy niin perustutkintoja sekä ammatti- ja erikoisammattitutkintoja niille nuorille, joilla ei ole ammatillista koulutusta. Nuorten aikuisten osaamisohjelmassa 20–29-vuotiaiden, pelkän peruskoulun varassa olevien nuorten on mahdollisuus suorittaa ammatti- tai erikoisammattitutkinto tai ammatillinen perustutkinto. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot suoritetaan näyttötutkintona. Näyttötutkintoihin valmistavaa koulutusta järjestetään oppilaitoksissa ja oppisopimuskoulutuksena (www.mineudu.fi.)

Aikuiskoulutus ja työvoimakoulutus tarjoavat jatkopolun niille nuorille, joilla on perustutkinto tai joiden peruskoulun päättymisestä on jo useampi vuosi aikaa. Oppisopimuskoulutusta järjestettiin osalla työpajoista niin, että nuoret voivat suorittaa työpajajakson työpajalla. Oppisopimusta käytettiin muun muassa ohjaajien ja apuvalmentajien saamiseksi työpajoille. Ohjaajaksi koulutetuilla opiskelijoilla oli kunnan kanssa tehty samanaikaisesti määräaikainen oppisopimus, johon kunta saa palkkatukea koulutettavasta opiskelijasta opintojen ajan.

Verkostoyhteistyö on perinteisesti ollut yksi työpajojen keskeinen työmuoto. Nuorisotakuun myötä asiakkaat tavoitetaan helpommin ja heidän asioihinsa päästään tarttumaan entistä nopeammin. Etsivän työn ansiosta on tullut lisää resursseja löytää ne nuoret, jotka ovat vaarassa jäädä palvelujen

ulkopuolelle. Osassa työpajoissa etsivä nuorisotyö on osana työpajan toimintaa. Positiivisena toimintana pidettiin sitä, että etsivän nuorisotyöntekijät järjestävät kerran viikossa viriketoimintaa niille nuorille, jotka tarvitsevat tukea arjenhallinnassa ja käytännön asioiden hoidossa. Se, että etsivät nuorisotyöntekijät tavoittavat nuoria nopealla aikavälillä ja heillä on mahdollisuus hyvin lyhyellä varoitusaajalla lähteä yhdessä nuoren kanssa asioimaan eri paikoissa nuoren yksilöllisten tarpeiden mukaan, on helpottanut nuorisotakuun myötä. Opiskelun ja työelämän ulkopuolella olevat ja usein päihde- tai mielenterveyspalveluja ja muuta sosiaalista vahvistamista tarvitsevat nuoret ovat oma ryhmänsä, jotka tarvitsevat usein juuri heille räätälöityjä palveluja ja moniammatillista yhteistyötä (Kallio-Savela ym. 2013, 44). Yhdessä työpajoista olikin Etsivän työn kanssa kehitetty yhteistyössä erilaisia ryhmiä nuorille, jotka eivät ole vielä valmiita sitoutumaan työpajan toimintaan.

”Niille nuorille, jotka eivät ole työ- tai opiskelukuntoisia, on kehitetty kokeilu, jossa on kerätty päihdekäyttäjä pojille, mielenterveystyöille ja oppimisvaikeuksia omaaville nuorille omat ryhmät. Etsivät vetävät niitä ja niiden tarkoitus on tutustuttaa nuoret työpajan toimintaan, jotta siirtyminen työpajalle olisi helpompaa sitten, kun nuori on riittävästi kuntoutunut, että pystyy ja jaksaa käydä pajalla säännöllisesti esimerkiksi kuntouttavassa työtoiminnassa.”

Nuorisotakuun myötä nuorten verkostoihin on tullut uusia tekijöitä, jotka omalla työllään pyrkivät vastaamaan niiden nuorten parissa, jotka eivät ole vielä valmiita työpajoille. Esimerkiksi Sininauha ry. on uusi tekijä työpajatoiminnassa. He keskittyvät vankilasta vapautuviin nuoriin ja ohjaavat näitä nuoria elämässä eteenpäin. Työmuoto on enemmän päivätoiminnan kaltaista kuin työpajatoimintaa. Suurimmassa osassa haastatteluissa esiin nousi se, että työpajan tulee tarjota vaihtoehto perinteiselle verkostotyölle, eli tarjota nuorille toimintaa ja toiminnallisuutta.

Haastattelujen perusteella verkostoyhteistyön koettiin olevan henkilökohtaista ja henkilöitynyttä, koska etenkin pienillä paikkakunnilla yhteistyö toimii pitkäaikaisen tuntemisen myötä. Verkoston eri osapuolet tuntevat toisensa ja tietävät millaisia palveluita eri paikoista saa. Hyvien henkilösuhteiden ansioista alueella voidaan tehdä yhteistyötä tehokkaasti ja hyvässä hengessä. Positiivisena yhteistyönä koettiin kolmessa haastattelussa se, että kunnissa on jo ennen nuorisotakuun voimaan tuloa ollut aktiivinen työllistämispolitiikka, jolloin nuorisotakuu ei juuri ole muuttanut aiemmin hyväksi havaittuja käytäntöjä. Esimerkkinä kunnan merkittävästä panostuksesta nuorten työllisyyden hoitamiseen voidaan pitää sitä, että nuorisotakuun myötä kunta maksaa nuorilla 300 euroa kuukaudessa kolmelta ensimmäiseltä työllistämiskuukaudelta.

Nuorisotakuu on vaikuttanut myönteisesti työpajoilla alueellisen yritysysteistyön kehittämiseen. Varsinais-Suomen työpajoilla on pohdittu yhteisen yrityskoordinaattorin työllistämistä, jotta nuoria saadaan työpajoilta entistä paremmin avoimille työmarkkinoille. Sen lisäksi yritysysteistyön hyötynä ovat mahdolliset alihankintasopimukset eri yritysten kanssa. Yhdessä haastattelussa kerrottiin Kummiyritysrenkaasta, jota alueella ollaan kehittälemässä. Sen tavoitteena on avata uusia kontakteja yrityksiin. Työpajalle ollaankin palkkaamassa kaupallisen alan osaajaa, joka on tottunut luomaan kontakteja yritysmaailmassa. Kyseisen kunnan yritysrengas haluaa olla niin sanottu kelluva rengas, sillä pienet yritykset voivat ottaa rajallisen määrän asiakkaita. Renkaaseen voi tulla ja sieltä voi lähteä sen mukaan kuinka paljon työharjoittelijoita kukin yritys voi juuri sillä hetkellä ottaa mukaan toimintaansa. Nuorisotakuun voimaantulon myötä yritysten kiinnostus työpajaa kohtaan on kasvanut ja työpajalla koettiin, että on jopa helpompaa saada näkyvyyttä työpajalle.

”Työpajalla on jo aiemminkin tehty eri yrityksille alihankintatöitä, joten siinä suhteessa yritysysteistyötä on ollut jo aiemmin. Yritysysteistyön tarkoituksena on lisätä näkyvyyttä. Työpajan suunta on pajalta ulospäin, koska entistä enemmän töitä tehdään pajan ulkopuolella. Tekeminen halutaan tehdä oikeaa työtä muistuttavaksi, tuotettavat palvelut ovat aitoja ja oikeanlaisia. Työpajalla tehtävä työ ei ole keksimällä keksittyä, virtuaaliteytötä.”

Tämän lisäksi toisessa haastattelussa nousi esiin se, että työpajalla on pidetty yritysinfoja alueen yrittäjille palveluista, joita työpaja voi yrittäjille tarjota. Tavoitteena on helpottaa nuorten työllistymistä yrityksiin esimerkiksi tarjoamalla apua palkkatukihakemusten tai oppisopimuksen tekemisessä. Ensimmäisellä kerralla paikalla oli viisi kiinnostunutta rakennusalan yrittäjää. Infoja on pidetty yhdessä verkostokumppaneiden kanssa, jolloin nuorten kanssa työskentelevät toimijat tulevat yrittäjille tutuiksi. Infojen järjestäminen nähtiin tärkeäksi, jotta työnantajat mieltävät työpajan paikaksi, josta löytyy hyviä työntekijöitä. Yritysysteistyön tavoitteena on helpottaa nuoren pääsyä yritykseen sekä tarjota yrittäjälle työhön sopiva nuori. Vaikka nuorella ei ole ammatillista koulutusta, voi hänellä olla aiempaa osaamista tai kokemusta työstä, johon hänet ollaan palkkaamassa. Tutustuminen yritykseen ja työnantajaan helpottavat työllistymistä. Yksi haastateltava kiteytti asian:

”Yritysysteistyön kannalta on tärkeää, että työpaikalle menee nuori, jolla on jo työelämätaidot hallussa, koska muuten on jatkossa vaikeaa löytää yrittäjiä työllistämään nuoria. Työpajan tehtävänä on valmentaa nuoria kohti työelämää ja se on helpompaa,

jos nuori pääsee tutustumaan yritykseen jo ennen pajajakson päättymistä. Samalla työnantaja pääsee tutustumaan nuoreen kasvokkain ennen mahdollisen työsuhteen aloittamista ”

Viidessä muussa työpajassa suuntaaminen työmarkkinoille ja yrityksiin nähtiin pääsääntöisesti keskeisenä työpajojen strategian kehittämiskohtana. Työhönvalmennus on yksi sellainen työmuoto, joka on saatu aikaan nuorisotakuun myötä. Työpajoilla uraohjaajien yksi tärkeimmistä työtehtävistä nähtiin olevan nuorten valmentaminen avoimille työmarkkinoille. Haastatteluissa tuli ilmi, että kaikilla työpajoilla ei ole nuoria palkkatukisuhteessa, vaan kunnissa palkkatukia kohdennetaan nuoriin, jotka työllistyvät avoimille työmarkkinoille. Työhönvalmennusta pidetään yhtenä merkittävimmistä kehittämiskohteista. Vastaavasti oppisopimukseen ei haluta panostaa yhtä paljon, koska se ei ole herättänyt yrittäjissä vastaavanlaista kiinnostusta kuin työhönvalmennuksen kautta saadut kokemukset.

Eri-ikäisten asiakkaiden työllistäminen nähtiin mahdollisuutena, joka on syntynyt nuorisotakuun myötä. Alkuun huolta herätti se, että nuorisotakuun jälkeen sen ulkopuolelle jääviin asiakkaisiin ei enää panosteta samalla tavalla. Nuorisotakuun myötä työpajoilla on edelleen mahdollisuus työllistää eri-ikäisiä asiakkaita, jolloin voidaan toteuttaa niin sanottua mestari-kisälli- mallia. Työpajoilla koetaan eri-ikäisten asiakkaiden olevan rikkaus, sillä asiakkaiden erilaiset elämän- ja työkokemukset tuovat työpajoille arvokasta tietoa ja taitoa. Työpajoilla, joissa on eri-ikäisiä asiakkaita, koettiin tärkeäksi tuoda esiin se, että avoimilla työmarkkinoillakin työpaikoilla on eri-ikäisiä työntekijöitä ja näin ollen työpajan nähtiin olevan malli niin sanotusta oikeasta työpaikasta. Vertaistukea tarjoaa myös palkkatuella olevien nuorten työskenteleminen työpajoilla, sillä heidän panoksensa vertaisohjaajina nähdään merkittävänä. Nuoret kokevat palkkatukisuhteen työpajalla palkintona hyvin tehdystä työstä ja sen voidaan katsoa toimivan kannustimena nuorten pyrkimyksille saada kerrytettyä työkokemusta ennen mahdollista siirtymistä avoimille työmarkkinoille.

Yhteenvetona voidaan todeta, että nuorisotakuu on tuonut työpajoille myönteisiä kehittämismahdollisuuksia. Myönteisenä voidaan pitää sitä, että kunnissa on panostettu nuorten aktivoimiseen ja heille suunnattujen palveluiden kehittämiseen. Haastatteluissa saadut vastaukset ovat työpajojen koosta, sijainnista ja toimintaperiaatteista huolimatta pääsääntöisesti samansuuntaisia. Joukossa löytyy kuitenkin eroja muun muassa työpajojen profiloitumisessa kunnan palvelutarjoajien joukossa. Niissä kunnissa, joissa nuoret nähdään merkittävänä

painopistealueena, on työpajoille saatu lisäresursseja toiminnan kehittämiseen. Työpajat nähdään merkittävänä toimijana nuorten verkostossa, koska se tavoittaa vuosittain suuren joukon nuoria. Kuntaliiton raportissa nousee esiin se, että etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta ovat vakiinnuttaneet asemansa kunnallisen nuorisotyön keskeisinä työmuotoina (Kallio-Savela ym. 2013, 31.)

Työllisyyspalveluissa panostetaan sellaisiin käytäntöihin ja toimintamalleihin, joiden toimivuudesta on arviointinäyttö. Työpajatoiminta katsotaan merkittäväksi nuorten aktivointia edesauttavaksi toiminnaksi, koska se mahdollistaa oppilaitosyhteistyönä tehtävän opintojen suorittamisen työpajalla, tuetun oppisopimuskoulutuksen, tuetun työllistymisen mallin ja työvalmentajapalvelujen toteuttamisen, edelleen sijoitustoiminnan sekä muun yritysten kanssa tehtävän yhteistyön. Pysyviin nuorisotakuun edellyttämiin velvoitteisiin tarvitaan työpajatoiminnan pitkäkestoista resursointia valtion kohdennetulla avustuksella. Nuorisotakuu on tuonut resurssia palkata lisää ohjaajia, jotta nuoria voidaan ottaa työpajoille aiempaa enemmän.

Poikkihallinnollisesti tuotettavissa peruspalveluissa tarvitaan myös yhteistyön kehittämistä, työkäytäntöjen muutosta ja henkilöstön osaamisen kehittämistä. Yhteistyötä ja työkäytäntöjä voidaan kehittää kunnan, valtion ja kolmannen sektorin yhteistyönä toteuttavan nuorisotakuun avulla (Notkola ym. 2013, 14.) Haastattelemani työpajat osoittivat, että niissä oli panostettu yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa. Uudenlaisia malleja oltiin kehittämässä, jotta voidaan vastata nuorisotakuun tavoitteeseen vähentää nuorten opintojen keskeytymistä. Tämän lisäksi miltei kaikissa työpajoissa oli panostettu yritysyhteistyön ja uraohjauksen kehittämiseen niin, että näiden työpajojen yksi keskeisistä työn tavoitteista oli nuorten saaminen avoimille työmarkkinoille. Kyseisissä työpajoissa oli nähty, että työpajojen rooli osana kunnan palveluita on vastata nuorten kuntouttamiseen ja valmentamiseen kohti jatkokoulutusta ja työmarkkinoita. Yhteenvedon voikin tiivistää yhden haastateltavan kommenttiin:

”Nuorisotakuu on tuonut työpajoille mahdollisuuden uudistua ja tarkastella omia toimintatapojaan, samalla nuorisotakuu on myös väline tai keino tehdä hyvää ja toimivaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä.”

7.2 Nuorisotakuun tuomat haasteet toiminnalle

Vaikka työpajoilla suhtauduttiin nuorisotakuuseen myönteisesti, on sen voimaantulo tuonut myös haasteita toiminnalle. Mielenkiintoista oli se, että samat asiat, jotka koettiin positiivisina muutoksina, ovat tuoneet myös tarvetta muuttaa olemassa olevaa toimintaa. Nuorten määrän kasvaminen nähtiin työpajoilla hyvänä asiana, mutta sen myötä työn haasteeksi on noussut työpajojen resurssit. Monessa haastattelussa nousi esiin se, että nuorisotakuu on tuonut kunnille velvoitteita, mutta ei varsinaisesti lisää taloudellisia resursseja. Vaikka osassa työpajoista lisää työntekijäresurssia oli saatu, kahdessa haastatelluista työpajoista työntekijä määrä oli pysynyt ennallaan, yhdessä vähentynyt. Kahta työpajaa lukuun ottamatta kritiikki kohdistui ohjaajien tarpeeseen, joka koettiin merkittävimmäksi resurssien puutteeksi työpajoilla, koska työntekijöitä ei ollut nuorten määrään nähden riittävästi. Etenkin työvalmennukseen ei ole saatu riittävästi uutta työvoimaa. Resurssien puutetta kommentoitiin työpajoilla seuraavasti:

”Nuorisotakuu on kaunis ajatus, jota ei nykyisellä palvelukonseptilla pystytäkään toteuttamaan. Monelle yhteistyökumppanille työpaja sana tarkoittaa nuorisotakuuta siten, että työpajan tulee hoitaa se. Siksi asiakasmäärät ovat lisääntyneet huomattavasti, mutta mitään merkittäviä lisäresursseja ei kuitenkaan ole saatu. Työpajatoimintaan ei ole tullut uutta, vaikka hallitusohjelmassa työpajatoiminta on mainittu.”

Työpajoilla koettiin hankalaksi määritellä mikä on oikea suhdeluku nuorten ja ohjaajien kohdalla. Esimerkiksi niissä työpajoissa, joissa on eri-ikäisiä asiakkaita nuorten suuri osuus työpajan asiakkaista, koetaan haasteena. Nuoret kaipaavat enemmän yksilöohjausta, jolloin työpajoilla tarvitaan enemmän ohjausresurssia. Ohjaajien liian vähäinen määrä koettiin kahta työpajaa lukuun ottamatta huomattavana ongelmana. Sen vaikutukset heijastuvat koko työpajatoiminnan kehittämiseen. Yhdessä haastattelussa työpajassa oli resurssipulaan vastattu ottamalla niin sanotuiksi apuohjaajiksi oppisopimuskoulutuksella työntekijöitä. Yleisesti ottaen apuohjaajien palkkaamista ohjaajaresurssien täydentäjinä pidettiin huonona vaihtoehtona, sillä nuorten ongelmien lisääntyessä elämäntilanteissa tapahtuvien muutosten myötä, on tärkeää saada työpajoille ammattitaitoisia ja kokeneita ohjaajia.

”Työpajatoiminnan pitkäjänteistä kehittämistä ei voida varata opiskelija-ohjaajien varaan, vaan kehittäminen on pitkäkestoista ja siihen tarvitaan yhteisesti sovittua tulorahoitusta, jolla voidaan palkata vakituisia ohjaajia. Työn kehittämiseen vaikuttaa ohjaajien

työsuhteiden määräaikaaisuudet ja se, että oppisopimusopiskelijoita ei saisi nähdä apuohjaajina, koska he eivät ole valmiita ja eikä heille voida tarjota pysyviä työsuhteita. Työpajatoiminnassa ohjaajilta vaaditaan elämäkokemusta, oikeat arvot ja periaatteet, kun työskennellään haastavien nuorten kanssa.”

Työpajoilla oltiin huolissaan ohjaajien jaksamisesta ja siitä, miten nuorisotakuuseen voidaan vastata, jos ohjaajaresurssit eivät jatkossa kasva. Yhdessä haastattelussa todettiin, että nuorisotakuun tuomia työvelvoitteita toteutetaan monilla työpajoilla ilman lisäresurssia, koska ohjaustyön ensisijaisena tehtävänä on vastata siihen tarpeeseen, jotta nuoret pääsevät jatkossakin työelämään. Yhdellä työpajalla nuorisotakuun voimaantulon myötä työpajan rahoitusta on vähennetty ja työpajalta on sen myötä jouduttu päättämään yhden ohjaajan työsuhde. Työpajoilla herätti kummastusta muun muassa se, että nuorisotakuun myötä starttipajatoiminta oli pajalta kokonaan loppunut rahoituksen muuttumisen myötä, vaikka nuoria starttipajalle olisi kunnassa tarjolla. Tällä hetkellä työpajoilla on tilanne, jossa kaikki nuoret eivät työpajoille pääse. Se heijastuu myös etsivän nuorisotyön asiakkaisiin, joista kaikkia ei voida työpajoille ottaa.

”Nuoria löydetään, mutta ohjausresurssi ei kuitenkaan samassa suhteessa kasva, joten etenkin etsivien löytämät nuoret eivät välttämättä kaikki sovellu työpajoille. Jos heidät työpajoille halutaan, pitäisi palkata sellaisia ammattilaisia, joilla on osaamista olla sairaidenkin nuorten kanssa. Ei niin sanottuja vaikeita asiakkaita voi antaa työntekijöille, joilla ei ole pitkää kokemusta ja ammattitaitoa olla esim. mielenterveysongelmaisten nuorten kanssa.”

Työpajan ohjausresurssit eivät olleet ainoa haaste, jonka on kohdistunut työpajojen toimintaan. Merkittäväksi nousi Työ- ja elinkeinotoimistoissa tapahtuneet muutokset. Ristiriitaisena koettiin se, että nuorisotakuu edellyttää nuorten tavoittamisen määräajassa, mutta samalla Te-toimistoissa työntekijät vähenevät tai koko toimisto lakkautetaan paikkakunnalta. Muutokset ovat heijastuneet työpajan toimintaan esimerkiksi nuorten sopimusten muuttumisessa, nyt sopimukset ovat pääasiassa kuntouttavan työtoiminnan, työkokeilu- ja palkkatukisopimuksia. Aiempaan verrattuna kuntouttavan työtoiminnan sopimuksella tulevat ovat määrällisesti kasvaneet eniten. Palkkatukisopimuksia tehdään nykyisin enemmän yrityksiin ja kuntien muihin organisaatioihin, koska niissä pystytään tarjoamaan nuorelle mahdollisuudet pidempi aikaisempaan työsuhteeseen kuin työpajoille voidaan työllistää.

Nuorten kanssa työskentelevien työntekijöiden siirtyminen pois lähialueelta on ristiriidassa nuorten palvelutarpeiden kanssa. Kallio-Savelan ym. ovat omassa tutkimuksessaan todenneet, että parhaimmillaan koordinoitulla yhteistyöllä ja yhteistoimilla on saatu luotua nuorille yksilöllisen ohjauksen ja neuvonnan, yhden luukun palveluiden ja tukitoimien tehokkaita palvelukokonaisuuksia, joissa nuorta ei hyppyytetä toimijalta toiselle, vaan palvelut ohjautuvat jonkin koordinoivan tahon kautta nuorelle. Usein tähän liittyy myös nuorta koskevien tietojen tehokas ja kattava ylöskirjaaminen palveluketjun eri vaiheissa. Kokonaisvaltainen ja yksilöllinen palveluohjaus mahdollistaa myös seurannan ja toimenpiteiden arvioinnin sekä vähentää eri toimijoiden päällekkäisiä toimintoja (Kallio-Savela ym., 2013, 46.)

Nuorten määrien kasvun myötä työpajoilla on noussut esiin työn sisällön muuttaminen. Yksi syy on se, että viime vuoden aikana työpajoille tuli enemmän nuoria, jotka eivät suoranaisesti hyödy työpajan tarjoamasta työskentelytavasta. Etsivän nuorisotyön asiakkaina on paljon sellaisia nuoria, jotka eivät ole siinä kunnossa, että heidät voisi ohjata pajalle. Näin ollen etsivän nuorisotyön asiakkaina oleville nuorille pitäisi löytää paikka, jossa voidaan keskittyä heidän ongelmiansa selvittämiseen ja johonkin toimintaan, sillä nuori ei hyödy pelkästään selvitysten tekemisestä. Nuorisotakuun rinnalle tarvitaan paljon muutakin kuin perinteistä työpajatoimintaa, sillä nämä nuoret tarvitsevat tukea arjenhallinnassaan.

”Työpajojen kehittämiseen vaikuttaa se, että nuorilla on enenevässä määrin oppimisvaikeuksia, päihdeongelmia, mielenterveysongelmia ja sosiaalisia ongelmia. Ne nuoret, joiden arjenhallinta ei ole sellaisella tasolla, että voisivat harkita työtä tai opiskelua, kuuluvat etsivän nuorisotyön asiakkaiksi. Etsivän nuorisotyöntekijät ovat perustaneet ryhmiä nuorille, jotka eivät vielä kykene sitoutumaan työtoimintaan. Tosin on huomattu, että tällaisille nuorille ei juuri ole paikkaa mihin mennä. Kuntouttava työtoiminta ei ole kaikkia kuntouttava, joten kaikki nuoret eivät sovellu työpajatoimintaan. Pitäisi olla muita kuntoutumispaikkoja nuorille kuin työpaja.”

Osassa työpajoista on nuorten muuttuneisiin tarpeisiin vastattu perustamalla ja kehittämällä starttipajatoimintaa. Starttipajat kuitenkin halutaan erottaa varsinaisesta työpajoista omiksi yksiköikseen yhtä työpajaa lukuun ottamatta, jossa tavoitteena oli integroida starttipajan nuoret osaksi kaikkea työpajatoimintaa. Haasteena integraatiolle on se, että mikäli työpajat halutaan edelleen profiloituvan matalan kynnyksen työpaikkana, on syytä pohtia kuinka paljon erittäin haasteellisten asiakkaiden integroiminen osaksi muuta työtoimintaa muuttaa työpajoja päivätoimintakeskuksiksi? Työpajoilla pidetään vahvasti kiinni työn tekemisestä ja työelämän

sääntöjen opettelusta. Starttitoiminnassakin katsottiin työn olevan osana nuorten elämänhallinnan kohentamista. Starttipajat pyrkivät vastaamaan lähes kaikkien nuorten tarpeisiin. Pääsääntöisesti työpajoilla on kuitenkin käytäntö, jonka mukaan nuorella, jolla on akuutti päihdeongelma, ei voi aloittaa pajajaksoa. Vaihtoehtona päihdeongelmallisille nuorille tarjotaan esimerkiksi laitostuntoutusta tai muita päihdehuollonpalveluita.

Työpajoille tulevat nuoret ovat entistä useammin koulunsa keskeyttäneitä, jopa sellaisia nuoria on tullut enemmän, joilla on peruskoulu keskeytynyt. Etenkin starttipajalla olevilla nuorilla miltei kaikilla on joku diagnoosi. Diagnoosina voi olla mielenterveydenongelmia, oppimisvaikeuksia tai lievä kehitysvamma. Diagnoosi saattaa aiheuttaa leimautumista, mikä voi vaikeuttaa nuoren siirtymistä työpajalle, koulutukseen tai työelämään. Lisäresurssia haastavien nuorten kanssa työskentelyyn on monessa työpajassa mietitty mahdollisuudella saada työpajalle enemmän terveydenhuollon tai kuntoutuksen osaamista. Juuri nuorten moniongelmaisuus tekee auttamistyöstä haasteellista. Asiakasryhmänä syrjäytymisvaarassa olevat nuoret muodostavat yhden heikoiten toimintaan sitoutuvista ryhmistä. Tähän vaikuttanee tarpeenmukaisen avun moninaisuus. Nuori, jolla on laaja-alaisia vaikeuksia, tarvitsee usein samanaikaisesti apua monilta eri tahoilta. Nuoren tarvitsemaa tukea voi olla esimerkiksi sosiaalitoimesta lastensuojelun palvelut. Lisäksi nuori voi tarvita erikoissairaanhoidon, nuorisopsykiatrian, päihdehuollon ja koulun oppilashuoltoryhmän palveluja. Koska palvelujärjestelmä toimii Suomessa hyvin sektoroituneesti eli palvelujärjestelmän toimijat toimivat itsenäisesti, joskus ilman muiden toimijoiden kanssa rakennettua palveluohjausta, on näkemys nuoren kokonaistilanteesta haasteellista muodostaa. Tällöin hoitamisen kannalta ongelmaksi voi muodostua yhtenäisen hoitosuunnitelman puute eli yhteinen käsitys siitä, minkä asioiden kanssa työskennellään, missä järjestyksessä edetään ja ennen kaikkea, kenen vastuulla on hoidon suunnittelu ja toteutus (Notkola ym. 2013, 101.)

Työpajat ovat perinteisesti tehneet yhteistyötä peruskoulun ja toisen asteen ammatillisten oppilaitosten kanssa. Nuorisotakuun myötä yhteistyöhön on tullut uusia haasteita. Työpajoilla koettiin erityisen haasteelliseksi se, että nuorisotakuun voimaantulo on tehnyt yhteishakuun osallistumisen kaikille alle 25-vuotiaille ammattikouluttamattomille pakolliseksi. Yhteishaun kriteerien tiukentaminen ei ole linjassa nuorisotakuun kanssa, etenkin starttipajan nuoret eivät välttämättä ole valmiita koulutukseen. Sanktiot yhteishakuun osallistumattomuudesta koetaan hankalaksi, koska nuori, joka ei saa opiskelupaikkaa, kokee yhden epäonnistumisen lisää, mikä saattaa heikentää nuoren itsetuntoa entisestään. Työpajoilla koetaan, että nuorisotakuu on työpajan näkökulmasta liian työ- ja opiskelukeskeinen. Yhteishakuinfossa painotetaan ammattiin johtavaan

koulutusta, kun osa nuorista haluaa kursseille tai oppisopimukseen. Samoin nuorisotakuun heikkoutena voidaan pitää yhteishaun kriteeriä siitä, että suoraan peruskoulusta tai toisen asteen koulutuksesta tuleva nuori saa lisäpisteitä yhteishaussa. Lisäksi perusopetuksen lisäopetuksesta sekä ammatilliseen koulutukseen valmentavien ja valmistavien koulutusten suorittamisesta saa lisäpisteitä valintaan (Notkola ym., 2013, 114.) Työpajoilla on paljon sellaisia nuoria, joilla on jo takanaan monta välivuotta ja he ovat huonossa asemassa jatkokoulutukseen haettaessa. Koulutukseen hakeutumisen ongelmaksi nähtiin myös nuoren motivoiminen lähtä opiskelemaan. Esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan jälkeen on vaikea motivoida nuorta opiskelemaan opintotuella, koska kuntouttavassa työtoiminnassa toimeentulo on merkittävästi suurempi.

Nuorten aikuisten osaamisohjelmassa, joka on syntynyt nuorisotakuun myötä, on koulutuksen ongelmana nuorelle maksettava tuki. Työpajalla olleet nuoret eivät välttämättä motivoidu opiskelemaan opintotuella. Pitkäaikaistyöttömien kohdalla nuorisotakuun epäkohtana on se, että henkilö, joka on ollut yli 500 päivää ansiosidonnaisella päivärahalta, ei ole oikeutettu korotettuun palkkatukeen, jos on ollut työpajalla eikä työttömänä. Työpajoilla koetaan työn kehittäminen haasteellisena, koska nuoret eivät motivoidu koulutukseen, vaikka ovat tietoisia siitä, että ammatti helpottaa työhön pääsemistä. Opiskelu koetaan usein turhauttavana, vaikka useimmat nuoret haluavat tehdä työtä pajajakson jälkeen. Koska nuorisotakuu on työ- ja opintokeskeinen, on työpajojen otettava huomioon koulutuksen merkitys nuoren jatkoa suunniteltaessa. Haastatteluissa nousi esiin se, miten työpajat näyttäytyvät ulospäin. Onko työpajojen palveluohjausta tai ohjausta työpajoihin muutettava nuorisotakuun myötä niin, että pajat nähdään ensisijaisesti paikkoina, josta nuoret voivat ponnistaa työelämään ja opintoihin. Yksi haastateltavista pohti, että:

”Työpajoilta on entistä vaikeampi päästä työelämään, koska työpajatoiminta profiloituu entistä vahvemmin pitkäaikaistyöttömiin. Jos työpajat nähdään tällaisina paikkoina, vaarana on, että viranomaiset tekevät esivalintoja siitä kuka pääsee tai joutuu työpajoille. Vaikka nuori haluaa pajalle, viranomaiset eivät päästä nuorta pajalle nuorisotakuusta huolimatta.”

Työpajojen haasteena onkin kehittää omaa työtään suuntaan, joka tukee nuoria koulutuksen hankkimisessa. Työpajojen ja toisen asteen ammatillisten oppilaitosten kanssa on tehty puitesopimuksia, jonka mukaan oppilaitoksista lähetetään nuoria työpajoille erilaiseen oppimisympäristöön. Notkolan tutkimuksessa nousi esiin, että ammatillisen koulutuksen keskeyttäminen on merkittävä riski nuorten työllistymisen ja hyvälle työuralle pääsyn kannalta. Vaikka koulutuksen läpäisy on parantunut viimeisen kymmenen vuoden aikana, on nuorille

suunnatussa ammatillisessa peruskoulutuksessa keskeyttämisprosentti edelleen noin 10 prosenttia. Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut tavoitteeksi, että ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden osuutta pyritään laskemaan 7 prosenttiin vuonna 2014. Nuorten työpajatoiminnan tehtävänä on tukea nuoren elämäntaitoja, sosiaalista vahvistumista, varhaista tukea ja omatahtista, yhteisöllistä kasvua sekä toiminnallista oppimista, mikä on huomattu myös ammatillisissa oppilaitoksissa. Työpaja tarjoaa nuorille mahdollisuuden ohjattuun ja tuettuun työntekoon sekä räätelöityyn polkuun koulutukseen, sen loppuun suorittamiseen yhteistyössä koulutuksen järjestäjän kanssa tai avoimille työmarkkinoille työllistymiseen (Notkola ym. 2013, 116, 120.)

Opiskelupaikkojen väheneminen toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa tuotiin esiin Satakunnan alueen työpajoilla. Paikkojen väheneminen on työpajojen näkökulmasta ristiriidassa nuorisotakuun kanssa. Vastaavaa ongelmaa ei koettu olevan Varsinais-Suomessa, jossa koulutuspaikkoja oli lisätty. Nuorisotakuussa on nostettu esiin oppisopimuksen lisääminen, mutta haastatteluissa ei ilmennyt, että tähän mennessä nuorille olisi löytynyt enempää oppisopimuspaikkoja kuin aikaisemminkaan. Työpajoilla nähtiin yhteistyön kehittämisen peruskoulun ja alueella toimivan toisen asteen ammatillisen oppilaitoksen kanssa merkittäväksi kehittämiskohteeksi. Kallio-Savelan ym.(2013) tutkimuksessa yhtenä palvelukokonaisuuden kehittämisen vaihtoehtona on avoin ammattiopistotoiminta, jota voidaan toteuttaa eri tavoin, muun muassa yhteistyössä työpajojen kanssa (emt., 30). Haastatteluissa ilmeni, että työpajoilla oli suunniteltu oppisopimuskoulutuksen lisäämistä niin, että työpajalla olisi mahdollista suorittaa kokonainen ammatillinen perustutkinto, eikä vain osia tutkinnosta. Oppisopimuksen lisääminen nähtiin kuitenkin pienimuotoisena toimintana, joka koskee vain muutamaa nuorta kerrallaan. Ennemmin työpajoilla oltiin valmiita tehostamaan yhteistyötä ammatillisten oppilaitosten kanssa esimerkiksi tehostamalla vaihtoja työpajojen ja oppilaitosten välillä. Jo päättäneiden Mast- ja Novanet hankkeiden kaltainen yhteistyö oppilaitosten välillä on edelleen toivelistalla, koska niissä oli työpajajakson aikana mahdollisuus suorittaa ammatillista tutkintoa tai osia siitä. Ammatillisen koulutuksen haasteina on opetussuunnitelmien muuttaminen työpajoilla sellaisiksi, että ne vastaavat opetuksen tavoitteita. Opettajien osallistuminen työpajoilla tapahtuvaan työskentelyyn ja opetukseen on haastavaa. Opettajien resurssit eivät riitä lähiopetukseen työpajoilla, eikä työpajojen ohjaajilta löydy aina välttämättä riittävää osaamista ohjata nuoria yhteisissä aineissa, kuten kielten opetuksessa. Työpajan haasteena onkin oikeanlaisen henkilöstön löytäminen, koska työ pajalla ei ole vain työhön ohjaamista ja työn opettamista. Siihen kuuluu nuoren itsetunnon kohottaminen, onnistumisen kokemusten tuottaminen sekä sosiaalisten taitojen vahvistaminen.

Nuorisotakuun myötä työpajoilla entistä merkittävämmäksi haasteeksi on noussut työn vaikuttavuuden mittaaminen. Työn onnistumista mitataan, sillä mihin nuori sijoittuu pajajakson jälkeen. Tilastoissa painotetaan sitä kuinka monta nuorta on siirtynyt työpajalta koulutukseen tai työelämään. Onnistuneiden sijoitusten määrä näkyy saadussa rahoituksessa, joten nuorten jatkosijoittumisella on tässäkin suhteessa merkitystä. Haastatteluissa todettiin:

”Nuorisotakuu tuo työpajoille pelottavan skenaarion vaikuttavuuden mittaamiseen. Kauhuskenario on, että pajatoimintaan suunnataan sellaisia nuoria, jotka eivät ole työtai opiskelukuntoisia. Tai se, että työpajat hoitavat kaikki nuorisotakuun piiriin kuuluvat. Nuorisotakuun myötä pajajakson pituus on myös muuttunut lyhyemmäksi. Miten työpajoilla voidaan auttaa entistä ongelmaisempia asiakkaita lyhyemmässä ajoissa työmarkkinoille?”

Työpajoilla koettiin tarpeelliseksi kehittää toimintaa siihen suuntaan, että työpajoille tulee sellaisia nuoria, jotka hyötyvät juuri kyseisin työpajan antamasta ohjauksesta. Haastatteluissa tuli ilmi, että muutoksia tarvitaan, koska vanhalla mallilla toimivat työpajat eivät pysty vastaamaan tämän päivän nuorten tarpeisiin. Ainoastaan yhdessä työpajassa ei nähty nuorisotakuun tuoneen paineita uudelleen profiloitumiseen. Kyseisellä työpajalla koettiin, että uutta profilointia ei tarvita, koska työn painopiste on edelleen syrjäytymisuhan alla olevissa ja pitkäaikaistyöttömissä nuorissa. Muissa haastatteluissa painotettiin työpajan olevan merkittävien muutospaineiden alla. Työssä on entistä vaikeampaa tehdä pitkäkestoisia suunnitelmia, koska vanhat toimintamallit eivät jatkossa enää toimi.

Muita esimerkkejä työn kehittämiseen on kuntaliitokset, jotka vaikuttavat alueen toimintaan ja sitä kautta myös työpajatoimintaan. Haasteena on myös muut nuorisotyössä tapahtuvat muutokset, joista merkittävämpiä on löytää toimiva yhteistyö kaikkien toimijoiden kesken. Nuorisotakuusta tehdyn kyselyn tulosten perusteella selvästi suuri tarve on erilaisille ohjaus- ja tukipalveluille nuoren elämän eri vaiheissa. Nuorten saattamisessa palveluiden piiriin on tärkeää luoda vakiintunut ja toimiva nivelvaiheen yhteistyö eri toimijoiden kesken, jonka puitteissa voidaan esimerkiksi järjestää nuorten seuranta. Yhteistyön merkitys korostuu, jotta kunnan ja valtion, sekä eri hankkeiden, projektien, järjestöjen ja yhdistysten sekä yritysten välinen kommunikointi toimii ja voimavaroja voidaan kohdistaa nuoria parhaiten hyödyttävällä tavalla (Kallio-Savela ym. 2013.8) Eri sektoreilla tuotettuihin lasten ja nuorten palveluihin liittyvä pitkäaikainen seurantatieto on puutteellista ja epäyhtenäistä, ja nykyisellään se ei tarjoa riittävän käyttökelpoista tietoa asiakastyön kehittämisen ja päätöksenteon tueksi (Notkola ym. 2013, 9.) Joissakin kunnissa nuorisotakuu on

kulminoitunut Nuorisolain muutokseen. Etsivä nuorisotyö on tietyissä kunnissa ohittanut perinteisen nuorisotyön, joka on tehnyt hyvää työtä jo vuosia. Näissä kunnissa koettiin, että ”soppaan tullut uusia lusikoita.” Kärjistyneimmässä kritiikissä todettiin, että etsivän nuorisotyön rahat olisi pitänyt käyttää olemassa olevien palveluiden kehittämiseen.

Muista haasteista nousi esiin se, että kaikki nuoret eivät halua kuulua nuorisotakuun piiriin, nuoret eivät halua tulla löydettyksi tai autetuksi. Nuorisotakuussa ei ole riittävästi muistettu, että nuoren oma motivaatio vaikuttaa paljon siihen mihin hän ohjautuu. Vastuu omasta elämästä ja valinnoista on myös nuorella itsellään. Työpajoilla kaivataan aktiivisempia nuoria, jotka ovat kiinnostuneita koulutuksesta, työnhausta esimerkiksi kesätöiden osalta. Työpajoilla halutaan pitää kiinni roolista matalankynnyksen työpaikkana. Työpajoissa tuleekin huomioida aktivoinnissa omaehtoisuuden oivaltaminen ja sen mahdollistaminen, koska ne ovat aktivoinnin keskeisimmät kysymykset. Kyse on omaehtoisuuden tukemisesta, johon liittyy myös vastuu: kukaan toinen ihminen ei voi oivaltaa tai tiedostaa jotain toisen puolesta, sillä ihminen on itse vastuussa omista valinnoistaan (Kotiranta 2008, 84.)

Ainoastaan yhdessä haastatelluista työpajoista nähtiin työpajan tulevaisuus kuntoutuspaikkana, jossa mukana on yhä enemmän päihdekuntoutujia ja niitä asiakkaita, jotka nyt kuluttavat aikaansa terapioissa ja lääkäreillä. Toisaalta tällä samalla työpajalla tulevaisuus koettiin työntäyteisenä, jopa kaoottisena. Päihteidenkäyttö on nuorten keskuudessa lisääntynyt, etenkin kannabis on arkipäivää työpajoilla. Onko siis työpajojen vastattava nuorten lisääntyneeseen päihteidenkäytön hoitamiseen? Onko syytä pohtia etsivän nuorisotyön ja työpajan lisäksi muita yhteistyötahoja, jotka voisivat laajemminkin vastata näiden nuorten tarpeisiin? Etsivän nuorisotyön resurssit ovat rajalliset, joten kaikista nuorista ei voida, eikä saada otettua koppia. Haasteena nuorisotakuun toteuttamisessa onkin miettiä mitä uudet yhteistyötahot voisivat olla?

Yhtä työpajaa lukuun ottamatta, työpajoilla koettiin suurena haasteena se, että työpajoja ei nähdä oikeina työpaikkoina. Näin ollen työpajaa ei arvosteta ponnahduslautana avoimille työmarkkinoille. Osa nuorista pääsee edelleen avoimille työmarkkinoille, mutta suurimmalle osalle on vaikea löytää työpaikkaa. Koska suurin osa nuorista ei pääse avoimille työmarkkinoille, ei kuuden kuukauden mittainen pajajakso riitä ratkaisemaan nuorten ongelmia. Mikäli nuoret eivät itse näe työpajaa mahdollisuutena päästä työelämään, on se selkeästi yksi heikkous vaikuttavuutta mitattaessa. Työttömän on mahdotonta aktivoitua työhön asti, jos työpaikkaa ei ole saatavilla. Jos työn puute tilanteena ei ole esteenä, voi esteenä olla kykyjen puute tai motiivin puute tai sellaisiin normeihin sosiaalistuminen, joiden mukaan työn tekeminen ei ole välttämätöntä. Jotta voisimme ymmärtää ja

selittää aktivoitumista, pitäisi meidän tietää jotain näistä kaikista (Kotiranta 2008, 115.) Se, että työpajassa on palkkatuella olevia asiakkaita, kertoo ulkopuoliselle, että työpaja on oikea työpaikka. Haasteena tosin on se, että palkkatuella olevat nuoret vievät paikan niiltä nuorilta, joiden ei ole mahdollista päästä työsuhteeseen. Työpajoilla lisähaasteen tuo myös nykyinen työllisyystilanne, mikä pakottaa työpajat tekemään rajoituksia asiakkaiden kohderyhmässä ja oman työn kehittämisessä. Työpajoille on tulossa entistä enemmän nuoria, joiden elämäntilanteet ja tuen tarpeet eroavat suuresti toisistaan. Työpajatoiminnan kehittäminen vaatii entistä enemmän joustavien ja monipuolisten palveluiden kehittämistä.

7.3 Nuorisotakuuseen kohdistuvat toiveet

Tutkimuksessani on tarkoitus tarkastella millaisia toiveita työpajoilla on nuorisotakuulle. Eniten huolta ja toiveita osoitettiin lisäresurssien tarpeeseen, joka nousi useimmissa vastauksissa esiin. Tässä yhteydessä resursseilla tarkoitettiin henkilöstön lisäämistä sekä toiminnan rahoituksen kasvua. Yhdessä haastattelussa asia nostettiin esiin sekä toiminnan että nuoren näkökulmasta:

”Nykyisen rahoitusmallin vuoksi ohjaajien työsuhteet pajoilla ovat edelleen määräaikaisia, pääsääntöisesti vuoden mittaisia. Tarkoituksenmukaisempaa olisi saada rahoitusta 2-3 vuodeksi kerrallaan, jolloin voitaisiin sitouttaa työntekijät paremmin pajan työhön ja kehittämiseen. Nuorisotakuusta huolimatta edelleen puuttuu joustava rahoitusmalli, joka olisi joustava yksilön eli nuoren näkökulmasta. Räätelöityihin malleihin ei anneta ratkaisuja, vaikka ne ovat tärkeitä pajan kohderyhmälle. Työpajatoimintaan tarvitaan resursseja, jotta voidaan vastata nuorten ja yhteistyöviranomaisten yksilöllisiin palveluohjaustarpeisiin.”

Vaikka useimmissa työpajoissa henkilöstöllä on toistaiseksi voimassa olevat työsuhteet, niin työsuhteiden vakinaisuutta kommentoitiin sillä, että ilman toiminnan mahdollistavaa rahoitusta, ei ole myöskään työsuhteita. Pajatoiminnan rahoitukseen kaikki haastateltavat toivoivat vakinaisempaa mallia. Lakiin tulisikin saada erilainen muoto työpajatoiminnan vakinaistamisesta ja sitä kautta pysyvyydestä, nykyisellään on kyse suosituksesta. Rahoituksen vakinaistamista perusteltiin lisäksi sillä, että työpajoilla ei ole mahdollista luoda pitkäkestoisia alihankintakumppanuuksia alueen yrittäjien kanssa. Yritysyhteistyö on merkittävä keino tuoda oikeita asiakastöitä työpajoille.

Ohjaajien lisäämistä pidettiin ehdottoman tärkeänä. Erityisen tärkeänä pidettiin sitä, että niihin saadaan ammattitaitoisia työntekijöitä, joille voidaan tarjota pitkäkestoiset työsuhteet. Pitkäkestoisilla työsuhteilla mahdollistetaan se, että töihin saadaan koulutettuja aikuisia ohjaajia kehittämään toimintaa ja luomaan pysyvyyttä. Lisäresurssia ohjaukseen tarvitaan, koska pelkkä raha ei riitä nuoren motivaatioksi. Nuoret tarvitsevat myös henkistä tukea ja ohjausta. Nuoret tarvitsevat ohjaajia rinnalla kulkijoiksi. Sen lisäksi työntekijöitä tarvitaan, jotta nuorille voidaan tarjota merkityksellisiä ja nuoren omista lähtökohdista lähteviä töitä. Tähän tarvitaan alan tuntevia ja ammattitaitoisia ohjaajia. Työvoiman tarpeeseen ei voida vastata palkkatuella olevilla oppisopimusopiskelijoilla, koska toiveena on se, että nuorisotakuu tuo ohjaukseen lisää arvostusta muiden yhteistyötahojen ja päättäjien silmissä.

Resurssien puutteen lisäksi moni vastaaja näki ongelmana sen, ettei palvelujärjestelmä ja pirstaleinen toimintakenttä pysty kylliksi auttamaan moniongelmaisia ja yksilöllisiä tukitoimia tarvitsevia nuoria. Palvelujen kehittämisen näkökulmasta on haasteellista, että monella nuorella on erilaisia yksilöllisiä palvelu- ja tukitarpeita ennen kuin he voivat siirtyä niin sanottujen yleispalvelujen piiriin. Haasteellista on palvelujen oikea ja tehokas kohdentaminen (Kallio-Savela ym. 2013, 39.) Nuorisotakuun toivotaan tuovan helpotusta toimijoiden väliseen tiedonkulkuun, sillä nuorilla on suuri tarve erilaisille ohjaus- ja tukipalveluille elämän eri vaiheissa.

Nuorten saattamisessa palveluiden piiriin on tärkeää luoda vakiintunut ja toimiva nivelvaiheen yhteistyö eri toimijoiden kesken. Toimivan nivelvaiheen yhteistyön puitteissa voidaan esimerkiksi järjestää nuorten seuranta perusopetuksen jälkeen. Yhteistyön merkitys korostuu, jotta kunnan ja valtion, sekä eri hankkeiden, projektien, järjestöjen ja yhdistysten sekä yritysten välinen kommunikointi toimii ja voimavaroja voidaan kohdistaa nuoria parhaiten hyödyttävällä tavalla. Esimerkiksi nivelvaiheessa, perusopetuksesta toiselle asteelle siirryttäessä yhteistyöllä pyritään helpottamaan tiedonkulkua ja löytämään ne nuoret, jotka mahdollisesti tarvitsevat muita enemmän tukea ja ohjausta (Kallio-Savela ym. 2013, 8, 24.) Työpajoilla koettiin epäkohtana se, että tietoa nuoren oppimisvaikeuksista peruskoulussa tai ammatillisessa oppilaitoksessa ei saada työpajoille. Samoin se, että perusopetuksessa tai ammattioppilaitoksessa suoritettut opinnot mukautetun oppimäärän tavoittein eivät näy Te-toimiston tiedoissa. Näin ollen nuoret, jotka tarvitsevat työssä ja työllistymisessä enemmän tukea, eivät välttämättä saa tarvitsemiaan palveluita. Työpajat toivovat saavansa tiedon mukautetun oppimäärän suorittaneita opiskelijoista, koska tieto on tärkeä nuoren jatkotyöllistymistä pohdittaessa.

Tietoa on vaihdettu jo ennen nuorisotakuun voimaan tuloa. Se, että kuntatasolla syrjäytymistä ehkäisevää työtä ja yhteistyötä on tehty kauemman aikaa, näkyy muun muassa siinä, että monella työpajalla tavoitteena ei ole enää luoda uusia toimenpiteitä, vaan kehittää olemassa olevaa palvelutarjontaa ja siihen liittyviä ohjauspalveluja entistä kokonaisvaltaisemmin (Kallio-Savela ym. 2013, 30.) Haastatteluissa nousi esiin se, että on tärkeää saada pidettyä yllä toimivat yhteistyökuviot ja kehitettyä niistä nuoret yksilöllisesti huomioon ottavia palvelukokonaisuuksia. Tavoitteena on saada aikaan yhteistyöverkostot, toimintamallit ja – tavat, ettei nuori pääse putoamaan ulkopuolelle. Toiveena on, että kunnasta löytyisi aina sellainen taho, jonne nuoren voi ohjata. Nuorisotakuun tulisi ottaa huomioon nuoret yksilöllisesti ja tarjota nuorille monipuolisemmin mahdollisuuksia, etteivät nuoret eivät putoaisi yhteiskunnan rattaista.

Yhteistyön tarkoituksena on saada palvelut paremmin koordinoitua niin, että palvelut tulevat nuoren luo, eikä nuori juokse kaikkien luona. Silloin työn tekeminen on yksilöllistä ja päämäärätietoista, ja jokaiselle nuorelle on mahdollista löytää kohdennettu palvelu. Haastatteluissa todettiin, kunnissa on paljon palveluita, mutta toimijatahot eivät tunne toistensa toimintaa. Nuorisotakuu on väline tehdä hyvää ja toimivaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä, silloin kun kaikki kunnan toimijat tuntevat toistensa työt ja toimintatavat riittävän hyvin ja sitoutuvat yhteistyön kehittämiseen. Palvelukokonaisuuksien kehittäminen on kunnissa koettu merkittäväksi, koska on tärkeää, että toimijatahot saadaan sitoutumaan yhteiseen työhön ja pysyvän mallin kehittämiseen. Tällä tavoin saadaan aikaan asiakkaan kannalta toimiva palvelukokonaisuus.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja peruskoulun kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen nähtiin työpajoilla yhdeksi merkittäväksi tekijäksi nuorisotakuun onnistumisen kannalta. Kallio-Savelan ym. tutkimuksessa todettiin, että kaikille ei sovi yksi ja sama opintotie, vaan entistä enemmän tarvitaan joustavia kouluttautumismahdollisuuksia, käytännönläheistä opiskelua sekä perustaitoja tukevaa koulutusta ja ohjausta. Esille nousivat nuorten huonot opiskeluvalmiudet, jotka sisältävät monia asioita. Opiskeluvalmiuksilla voidaan tarkoittaa huonoa opintomenestystä, jolloin liian alhaisella keskiarvolla ei mieleistä opiskelupaikkaa ole saatavilla. Toisaalta siihen voi liittyä motivaation ja mielenkiinnon puute, tietämättömyys siitä minne jatkaa, päihde- ja mielenterveysongelmia sekä ylipäättään kypsyttömyyttä tehdä valintoja tai muuttaa toiselle paikkakunnalle opiskelemaan, jos kotipaikkakunnalla ei sopivia opiskelupaikkoja ole tarjolla (Kallio-Savela ym. 2013, 54–55.) Työpajoilla on pohdittu erilaisten projektien tai hankkeiden mahdollisuutta parantaa yhteistyötä peruskoulun ja ammatillisten oppilaitosten kanssa.

”Koulun keskeyttämistä pitäisi ennakoida jo perusopetuksessa. Peruskoulussa pitäisi opinto-ohjausta kehittää, jotta nuoret saavat realistista tietoa koulutuksista, aloista ja tietyistä rajoituksista. Samoin pitää varmistaa varhainen puuttuminen toisen asteen opinnoissa, ettei keskeyttämisä tule. Jos keskeyttämisä kuitenkin tulee tai nuori ei saa opiskelupaikkaa, yhteistyötä työpajojen kanssa voidaan kehittää esimerkiksi sillä, yhteishaussa tulisi olla rasti, jossa sovitaan, että ilman koulutuspaikkaa jäävän nuoren tiedot voidaan luovuttaa työpajoille. Nuorisotakuun resursseista tulisi löytyä mahdollisuus yksilöityihin polkuihin, jotka mahdollistavat opintojen jatkamisen. Erilaisia oppimismuotoja, -malleja tarvitaan ja joustavuutta opintojen loppuun suorittamiseen, jos nuorella on esimerkiksi puolet opinnoista suoritettu.”

Nuorten aikuisten osaamisohjelman koulutuksiin toivottiin enemmän näkyvyyttä työpajojen suuntaan, sillä merkittävää nuoren kannalta on se, että ohjelmaan tehdyn parannuksen jälkeen niissä on mahdollista suorittaa perustutkintoja ammatti- ja erikoisammattitutkintoja. NAO koulutuksen rahoituksen muuttuminen tulisi kuitenkin uudistaa niin, että se motivoisi nuoria opintoihin.

Haastatteluissa nousi esiin toiveita siitä, että työpajojen rinnalle tarvitaan muita nuorille suunnattuja palveluita. Työpajat eivät voi ottaa kaikkia sinne haluavia nuoria, eikä etsivän nuorisotyöntekijät löydä heille toiminnallista kuntoutus paikkaa. Useammassa haastattelussa nousi esiin kysymys mikä on oikea paikka nuorille, joilla ei ole halua tai valmiuksia työsuhteeseen edes pajalla?

”Osalla nuorista arjenhallinta ei ole sellaista, että he olisivat valmiita tulemaan pajalle. Nuoret tarvitsevat paikan, jossa voisivat vahvistaa itsetuntoaan ja elämänhallintaansa. Tarvitaan siis spesifioituja ja oikeanlaisia paikkoja niille nuorille, joilla ei tällä hetkellä ole työ- ja opiskeluvalmiuksia.”

Nuorisotakuu ei ole tuonut vastauksia siihen, mihin nuoria voidaan sijoittaa, jos he eivät ole työkykyisiä. Nuoria halutaan auttaa, mutta yksiselitteistä vastausta siitä miten, ei ole. Haastatteluissa kerrottiin, että työpajan näkökulmasta katsottuna kaivataan enemmän nuoriso- ja vapaa-ajan toimintaa tukemaan nuoria ennen työpajajaksoja. Tarvitaan nuorten ryhmätoimintoja, arjenhallintaa tukevia palveluita sekä päihdeettömyyteen kannustamista. Yhdessä haastatelluista työpajoista kerrottiin, että kyseisessä kunnassa on kehitetty kokeilu niille nuorille, jotka eivät ole työ- tai opiskelukuntoisia. Etsivän nuorisotyöntekijät yhdessä työpajan kanssa ovat perustaneet omat ryhmät pojille, joilla on päihdeongelmia, tytöille, joilla on mielenterveysongelmia sekä

nuorille, joilla on oppimisvaikeuksia. Kunnassa kehitellään mallia, johon mahdollista hakea ESR-rahoitusta ja sitä kautta mahdollisuus pysyvämpään toimintaan.

Ennen kuin muita toimijoita saadaan mukaan vastaamaan nuorten moninaisiin tarpeisiin, on työpajoille tarjolla entistä enemmän tukea tarvitsevia nuoria. Haastatteluissa nousi esiin se, että työpajatoiminnassa tulisi olla pitkiä yhtenäisiä jaksoja, eikä paljon pieniä jaksoja, joissa aina aloitetaan alusta. Tarvitaan lisää aikaa, koska nykyiset sopimukset eivät mahdollista riittävää sitoutumista työpajaan. Pidempi aika on tärkeä myös siksi, että nuoret sitoutuvat ja valikoivat töitään, eivätkä halua tehdä kaikkea heille osoitettua työtä. Työn hyödyllisyys ei ole näkyvää ja sitä ei mielletä tärkeäksi. Haasteena on myös se, että nuoret eivät näe mitä hyötyä työkokemuksesta ja työtodistuksesta voi olla.

Yritysyhteistyötä on lähes kaikissa haastatteluissa työpajoissa suunniteltu nuorisotakuun voimaan tulon jälkeen, koska on koettu, että alueen yrittäjät ovat olleet kiinnostuneita nuorten tilanteesta aiempaa enemmän. Yritysyhteistyötä tarvitaan, koska nykyinen taloudellinen ja työllisyystilanne ovat suhteellisen heikot. Kunnissa on ollut paljon irtisanomisia ja lomautuksia, mikä on näkynyt myös työpajojen toiminnassa siinä, että on ollut aiempaa haastavampaa löytää työpaikkoja nuorelle työpajajakson jälkeen. Haastatteluissa nousi esiin termi polutus, jossa yritysyhteistyön kehittäminen on yksi vaihtoehto polku työpajajakson jälkeen. Uusia työmuotoja tarvitaan, että nuoret pääsevät työmarkkinoille. Varsinais-Suomessa on alustavasti suunniteltu työpajojen yhteistä yrityskoordinaattoria, koska alueen yhteisestä työpajakoordinaattorista on saatu hyviä kokemuksia. Yhtenä vaihtoehtona olisi, yritysyhteistyössä työpajan ohjaaja menisi ohjaamaan nuoria työpaikalle, jotta kynnys nuorelle olisi mahdollisimman matala hänen siirtyessä työpajalta työelämään. Palkkatukea tulisi myös räätälöidä yksilöllisemmäksi ja Sanssi-kortin mukaan. Sanssi-kortti otettiin käyttöön vuonna 2010 ja sen tavoitteena on aktivoida nuoria itse hankkimaan työpaikka ja välittää nuorten kautta työnantajille tietoa palkkatuesta. Sanssi-kortin käyttöönottoa ja tunnettuuden lisäämistä tuettiin erityisellä kampanjalla. Sanssi-kortilla nuori pystyi työtä hakiessaan todistamaan työnantajalle, että hänen palkkauskustannuksiinsa voidaan myöntää palkkatukea (Notkola ym. 2013, 125.) Nykyisessä palkkatukimallissa vaikeimmin työllistyvin asiakas saa suurinta tukea, uudistusta toivotaan siihen, että tuki olisi kaikille työllistettäville samansuuruinen.

Nuorisotakuu on tuonut työpajoille mahdollisuuden muutokseen, koska se on tuonut työpajoille näkyvyyttä. Toiveena on nuorisotakuun merkityksen ja mahdollisuuksien selkiintyminen myös muille yhteistyötahoille ja toimijoille. Selkiintymisellä toivotaan yhteistyön kehittymisen niin, että työpajalle lähetetään oikeanlaisia nuoria, jotka hyötyvät työpajatoiminnasta mahdollisimman hyvin.

Toiveena nuorisotakuulle on myös se, että se saavuttaa laajempaa arvostusta muiden toimijoiden silmissä.

”Etsivän työn kautta ei voida ottaa enää uusia nuoria niin sanotusti ylimääräisenä, koska se ei palvele pajaa kokonaisuudessaan. Nyt halutaan kehittää yksilövalmennusta, koska tavoitteena on toiminnan tehostaminen, sillä lisää resursseja ei välttämättä ole tulossa. Työpajan päämääränä on työn laadun parantaminen ja tätä kautta mahdollisuus keskittyä ja kehittää omaa ydintehtävää, joka on tarjota nuorille tukea ja ohjausta kohti opintoja ja työelämää.”

Työpajatoiminnan ydintehtävän kehittämisen lisäksi tärkeäksi nähtiin se, että työpaja on osana nuorten työttömyyslukujen laskussa, vaikka se nykyisessä työllisyystilanteessa on haasteellista. Siksi yhteistyötä muiden toimijoiden, yritysten ja koulutuksenjärjestäjien kanssa pidettiin erityisen tärkeänä. Esiin nostettiin toive siitä, että nuorisotakuu mahdollistaisi konkreettisen yhteistyön työpajalla niin, että pajalle saataisiin erilaisia palveluita. Esimerkkinä yhdessä haastattelussa oli yhden luukun palvelumalli, jossa terveydenhoitaja ja toimintaterapeutti voisivat tulla työpajalle tapaamaan asiakkaitaan ja havainnoimaan nuoren työskentelyä pajalla. Tällaisen yhteistyön kautta nuorta voidaan auttaa entistä kokonaisvaltaisemmin työpajan kautta.

Yhteistyön kehittäminen Te-toimiston kanssa koettiin tärkeäksi. Te-toimiston työntekijöiden työnkuvien selkiintyminen auttaisi siinä, ettei jatkossa tehtäisi muille kuuluvaa työtä, eikä päällekkäistä työtä työpajojen kanssa. Nyt koettiin, että tieto ei aina kulje asiakkaista riittävän nopeasti ja työntekijöiden resursseja käytetään saman nuoren asioiden hoitamiseen useassa eri toimipaikassa. Jos päällekkäistä työtä ei tehdä, nuoren tilanteeseen pystytään puuttumaan varhaisemmassa vaiheessa ja entistä tehokkaammin.

Palvelujen kehittämiseen sisällytetään osaltaan varhaisen puuttumisen ja ennakoivan otteen tärkeys sekä varhaisen puuttumisen palvelujen riittävyys. Yhdessä tutkimukseen osallistuneista työpajoista kerrottiin esimerkkinä yhteistyön kehittämisestä, että alueella on ollut puhetta kokonaisen nuorisokeskuksen perustamisesta. Nuorisokeskukseen tulisi kaikki työpajatoiminnot, nuorisotoimi ja vapaa-ajan palveluita. Työpajatyö on osa nuorisotyötä ja kaikenlainen yhteistyön kehittäminen on tärkeää, jotta tukea tarvitsevat nuoret voidaan tavoittaa jo varhaisessa vaiheessa ja yhteistyössä ohjata häntä oikeanlaisiin palveluihin.

Nuorisotakuu on tuonut työpajoille tarpeen tarkastella omaa toimintaansa ja kehittää sitä vastaamaan oman kunnan tarpeisiin. Haastattelemani työpajat näkivät pääsääntöisesti oman työn tehostamisen ja kohdentamisen kunnan muuhun tarjontaan nähden tarpeelliseksi, koska lähes kaikissa työpajoissa koettiin, että kaikkia nuoria ei voi työpajoille ottaa. Osa nuorista ei hyödy työpajan tarjoamista palveluista oman elämäntilanteensa takia. Nuorisotakuusta huolimatta työpajat eivät voi ottaa aktiivisia päihteidenkäyttäjiä, koska he saattavat omalla toiminnallaan vaarantaa muiden asiakkaiden ja työntekijöiden turvallisuuden. Nuorisotakuun toivotaan tuovan kuntiin lisää palveluita ja hoitomahdollisuuksia niille nuorille, jotka eivät ole valmiita sitoutumaan työpajojen kaltaiseen matalan kynnyksen työpaikkaan. Yhteenvetona voidaan todeta, että toiveena on, että nuorisotakuun myötä resursseja ja rahoitusta lisätään. Työpajoilla ja muussa nuorisotyössä on tavoitteena aikaan saada uudenlaisia palvelukokonaisuuksia, joissa nuoret huomioidaan mahdollisimman yksilöllisesti ja varhaisessa vaiheessa.

8. Johtopäätökset ja pohdinta

Nuorisotakuu on tuonut uusia mahdollisuuksia ja haasteita työpajojen työskentelylle. Nuorisotakuu ei ole antanut työpajoille valmiita toimintamalleja, joita voisi ottaa käyttöön, vaan yhteistyön kehittäminen on jokaisessa kunnassa ja työpajalla erilaista. Mahdollisuudet ja haasteet eroavat siis tutkimukseen osallistuneissa työpajoissa jonkin verran. Mahdollisuus yhdessä työpajassa voi olla haaste toisessa. Tutkimukseen osallistuneet työpajat toivat esiin samoja teemoja, kuten henkilöstöresurssit, nuorten kasvaneet määrät ja yhteistyön eri toimijoiden välillä. Lisäksi työpajatoiminnan kehittämiseen ja toiminnan arvioimiseen liittyviä teemoja kommentoitiin työpajatoimijoiden haastatteluissa. Vertaan tutkimukseni havaintoja tässä pohdinnassani Notkolan ym. tutkimukseen, jossa hän on tarkastellut laajemmin nuorisotakuun vaikutuksia nuorten syrjäytymiseen.

Työpajojen toimintaan vaikuttaa keskeisesti se, miten kunnissa työllisyydenhoitoon panostetaan kokonaisuudessaan. Kunnan työllisyystilanteella ja työllisyydenhoidolla oli mielestäni odotettua suuremmat vaikutukset esimerkiksi työpajojen henkilöstöresurssiin. Esimerkiksi yhdessä kunnassa nuorten työllistymiseen on nuorisotakuun myötä panostettu lisäämällä henkilöstöä nuorten työpajalla ja nuorten työllistämistä edistävissä projekteissa. Työllisyystilanteen parantaminen on

tässä kyseisessä kunnassa ensisijainen kehittämiskohde, joka ulottuu kaiken ikäisiin kuntalaisiin, ei vain nuorisotakuun piiriin kuuluviin asukkaisiin.

Tutkimukseen osallistuneista työpajoista kahdessa nuorisotakuun ei koettu tuoneen juurikaan muutoksia nuorten työllistymisen helpottamiseen. Päinvastoin näissä kahdessa työpajassa todettiin, että nuorten jatkosuunnitelmien tekeminen on muuttunut haastavammaksi, koska palkkatukea maksetaan aiempaa vähemmän. Nuorisotakuun tuomaksi positiiviseksi mahdollisuudeksi mainittiin yhdessä työpajassa se, nykyisessä taloudellisessa ja työllisyystilanteessa nuorten työttömyysluvut eivät ole kyseisessä kunnassa nousseet, vaikka työttömyysluvut kaikissa muissa ikäluokissa ovat kasvaneet. Kyseisessä kunnassa on löytynyt jopa lisärahoitusta nuorten työllistämiseen. Kunnissa, joissa työpaja on ollut merkittävä osa kunnan työllisyyden hoitoa jo ennen nuorisotakuuta, on työpajan rooli entistä merkittävämpänä myös nuorisotakuun voimaantumisen myötä. Toisessa työpajassa tuotiin esiin se, että jo aiemmin tehty kehittämistyö työllisyydenhoidossa on saanut näkyvyyttä ja helpottanut yhteistyön tekemistä eri toimijoiden välillä:

”Kunnassa on tehty erinomaista työtä työllistämisen suhteen jo ennen nuorisotakuuta. Nyt työ on entisestään helpottunut, koska yrittäjät ovat lähteneet uudella innolla mukaan. Työpajan kehittäminen on siltä osin helpompaa, kun mahdollisia uusia sijoituspaikkoja pajajakson jälkeen on yritysrenkaan perustamisen jälkeen helpompi löytää.”

Nuorisotakuu on tuonut työpajoille mahdollisuuden kehittää omaa työtään ja tarkastella sitä millaisia palveluita se voi tarjota nuorille ja verkostoille. Työpajojen on kehitettävä omaa työtään, koska nuorten määrät ovat kasvaneet ja työpajalle tulee erilaisia ja eri elämänvaiheissa olevia nuoria. Pajalle tulevissa nuorissa tapahtunut muutos on merkittävä, ja siksi työpajoilla on tehtävä tarkempaa profilointia siitä, millaiselle kohderyhmälle työpajatoimintaa tarjotaan. Haastatelluista työpajoista vain yksi oli ottamassa toimintaan kaikki tarjotut nuoret, jopa aktiiviset päihteidenkäyttäjät, jos sellaisia nuoria työpajalle tarjotaan. Muissa työpajoissa vastaavasti koettiin, että työpajan ydintehtävänä on edelleen tarjota nuorille mahdollisuus työhön ja työn tekeminen edellyttää hallinnassa olevaa päihteidenkäyttöä. Mielestäni on tärkeää, että työpajat asettavat sinne tuleville nuorille kriteerit, sillä työpajan henkilöstön osaaminen on suuntautunut työnteon ohjaamiseen enemmän kuin kuntouttamiseen. Toinen vaihtoehto on se, että työpajat lähtevät kehittämään toimintaa kuntoutuksellisempaan suuntaan, jolloin työpajalle voidaan ottaa enemmän tukea tarvitsevia nuoria. Silloin on tärkeää, että työpajalla on ammattitaitoisia ja kokeneita työntekijöitä kohtaamaan päihde- tai mielenterveysongelmaisia asiakkaita. Tutkimukseen

osallistuneista työpajoista vain yhdessä työpajassa nähtiin muutos positiivisena, kuudessa muussa työpajassa toiminnan kehittämisen pääpaino on edelleen kohti koulutusta ja työelämää.

Työn muuttuminen on huomioitu työpajoissa niin, että työvalmentajat opiskelevat työvalmentajan erikoisammattitutkinnon, mikä antaa kokonaisvaltaisempaa osaamista kohdata asiakkaat laajemmin kuin työtehtävien ohjaamisen kautta. Työpajalle tulevilla nuorilla on ongelmia elämänhallinnassa ja osaamisessa, joten kaikilta työpajan työntekijöiltä vaaditaan taitoa kohdata haasteellinen nuori. Tiukat pääsykriteerit työpajalle ovat haaste, sillä monet nuoret tarvitsevat sosiaalityön kaltaista kokonaisvaltaista ohjaamista ja tukea. Tulokset osoittivat, että työpajoilla on huoli nuorista, jotka eivät ole työkuntoisia, eivätkä näin ollen kykene sitoutumaan työpajalle. Tulevaisuudessa yksi mahdollisuus on kehittää nuorille starttipajojen kaltaisia toimintamuotoja, joissa voidaan auttaa nuoria arjenhallinnassa. Tutkimukseni osoitti, että työpajoilla on huoli nuorten syrjäytymisestä ja ulkopuolisuudesta. Nuorten auttamiseen halutaan panostaa, koska nuorten ulkopuolisuus on laajempi ongelma kuin ainoastaan työpajan näkökulmasta katsottuna. Useassa haastattelussa nostettiin esiin se, että syrjäytyminen on yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti katsottuna suuri menoerä. Notkola on omassa tutkimuksessaan vahvistanut asian esittämällä, että taloustieteellisen laskelman mukaan nuorten syrjäytymistä ennalta ehkäiseviin peruspalveluihin käytetään vuosittain noin 230 miljoonaa euroa, mikä on vähemmän kuin toimentulotukeen yli 230 miljoonaa euroa ja työttömyysturvaan noin 468 miljoonaa euroa kuluvat resurssit (Notkola ym. 2013,8.) Starttipajat ja Etsivän työn järjestämät ryhmät voidaankin katsoa olevan osa syrjäytymistä ennaltaehkäiseviä palveluita.

Jokaisessa tutkimukseen osallistuneessa työpajassa oli todettu asiakaskunnassa tapahtunut muutos. Sosiaalityön osaamiselle on tarvetta työpajoilla, sillä nuorten ongelmat ovat usein myös muuta kuin koulutukseen ja opintoihin liittyviä. Haastatteluissa nousi esiin, että työpajalle tulevilla nuorilla on taloudellisia ongelmia, joka näkyy muun muassa asumisen ongelmina, jopa asunnottomuutena. Sen lisäksi nuorilla on huomattavia puutteita arjentaidoissa ja sosiaalisissa taidoissa. Tutkimuksen tulokset korostavat ohjaavan sosiaalityön ja nuorisotyön merkitystä työpajatoiminnan rinnalla ja sitä tukevana. Näin voitaisiin auttaa myös niitä nuoria, joilla on haastavampia kasvamisen ongelmia. Työpajoille on nuorisotakuun voimaantulon myötä tarjottu aiempaa enemmän nuoria mielenterveysongelmaisia ja päihdekuntoutujia. Vaikka työpajoilla on yksilövalmennusta, ei heidän työaikansa ja – panoksensa riitä päihdeidenkäyttäjien kanssa tehtävään kiinteään kuntoutustystyöhön. Onkin tärkeää, että nuorisotakuun myötä kunnista löytyy paikkoja, jonne kuntoutusta tarvitsevia nuoria voidaan ohjata, tällöin työpajoissa ei tarvitsisi asettaa kriteereitä asiakkaille, vaan voitaisiin

luottaa siihen, että nuori saa tukea pajan ulkopuolelta. Toimintaan osallistuminen on keskeisen tärkeätä kaikessa kuntoutuksessa. Osassa työpajoista oli tiivistetty yhteistyötä Etsivän nuorisotyön kanssa, jolloin tukea tarvitsevia nuoria voitiin ohjata etsivän työn piiriin. Etsivän nuorisotyön työntekijä ovat monessa kunnassa perustaneet toiminnallisia ryhmiä päihdekuntoutujille. Toisissa työpajoissa oli lähdetty kehittämään starttipajatoimintaa kuntouttavaan suuntaan, jolloin toiminta on selkeästi nuoren elämänhallintaa tukevaa.

Henkilöstöresurssit nousivat yhdeksi aiheista, joista kaikissa haastatteluissa puhuttiin paljon. Kahdessa työpajassa oli saatu nuorisotakuun voimaantumisen jälkeen lisää henkilöstöä. Viidessä työpajassa henkilöstön määrä oli pysynyt ennallaan. Henkilöstöä oli yhdessä työpajassa saatu lisää palkkaamalla oppisopimusopiskelijoita ohjaustyöhön määräaikailla työsuhteilla. Oppisopimusopiskelijat eivät kuitenkaan ole paras tapa lisätä ohjaajia, sillä työ vaatii ammattitaitoa, kokemusta ja tietoa kohdata haastavia nuoria. Etenkin sosiaalityön näkökulmasta on tärkeää, että yksilövalmennusta ja sosiaaliohjausta työpajoilla tekevät koulutetut henkilöt, koska työ vaatii osaamista yksilöiden ohjauksessa sekä laaja-alaisessa verkostotyöskentelyssä. Mikäli työpajoille palkataan oppisopimuksella ohjaajia, olisi toivottavaa, että heille myös opintojen jälkeen löytyisi työtä pajalta.

”Oppisopimusopiskelijoita ei nähdä apuohjaajina, koska he eivät ole valmiita ja ei voida tarjota pysyviä työsuhteita. Työsuhteet monilla pajoilla ovat edelleen määräaikailla, pääsääntöisesti vuoden mittaisia. Tarkoituksenmukaisempaa olisi saada rahoitusta 2-3 vuotta kerrallaan, jolloin voitaisiin sitouttaa työntekijät paremmin pajan työhön ja kehittämiseen. Työpajan työntekijöiltä vaaditaan ammattitaidon lisäksi elämäkokemusta, oikeat arvot ja periaatteet, sellaisille työntekijöille pitää pystyä tarjoamaan pysyvä työpaikka.”

Yhteistyön lisääntyminen kunnan muiden toimijoiden välillä on yksi parannus mitä nuorisotakuu on kunnissa tuonut. Esimerkiksi kunnassa, jossa työpaja on nuorisotoimen alaisuudessa, pidettiin myönteisenä sitä, että vaikka nuorisotakuu ei ole tuonut lisää henkilöstöresurssia nuorten kanssa tehtävään työhön, myöskään nuorisotoimeen ei ole kohdennettu säästöjä. Se osoittaa sen, että nuorten asiat ovat kunnassa keskiössä, vaikka lisää resursseja toimintaan ei ole saatu. Pelkkä henkilöstöresurssien lisäys ei siis selitä sitä, miksi kunnissa nuorisotakuun toteuttaminen sujuu hyvin, vaan kunnissa on tehty hyvää yhteistyötä eri toimijoiden välillä jo pitkään. Notkolan tutkimus vahvistaa työpajojen näkemystä siitä, että pitkällä aikavälillä on tärkeää kehittää suunnitelmallinen lapset ja nuoret kohtaava malli, jossa heidän henkilökohtaiset tarpeensa

arvioidaan ja niihin vastataan suunnitelmallisesti myös vastuuhenkilön vaihtuessa. Julkisella sektorilla tarvitaan yhteinen tahtotila ja strategia henkilökohtaiseen tukeen ja palveluohjaukseen perustuvan mallin kehittämiseksi. Yhteisen tahtotilan ja strategian luominen voidaan toteuttaa nuorisotakuun toimeenpanon sekä lakisääteisten ohjaus- ja palveluverkostojen toiminnan avulla (Notkola ym. 2013, 12.)

Uudenlaisten palvelumallien rakentaminen vaatii kunnissa yhteistyötä toimijoiden kuten, työpajan, perusturvan, koulutuksenjärjestäjien, nuorisotyön sekä paikallisten yritysten välillä. Verkostoyhteistyö mainittiin tutkimuksessa keskeiseksi osaksi työpajojen toimintaa. Vain yksi haastatelluista kaipasi yhteistyötä muiden toimijoiden välille, koska tällä hetkellä tieto millaisia palveluita muut nuoria aktivoivat toimijat tarjoavat, ei ole kaikkien saatavilla. Tulokset osoittavat, että työpajojen rinnalle tarvitaan muita palveluita tukemaan työpajojen toimintaa. Yhteistyön kehittäminen ja tehostaminen on yksi keskeisimmistä tavoitteista kaikissa seitsemässä työpajassa. On tärkeää, että asiakas saa tarvitsemansa palveluohjauksen eri toimijoilta, esimerkiksi työpajalta, vaikka ei työpajalle tulisikaan. Notkola on tutkimuksessaan tullut samaan tulokseen siinä, että matalan kynnyksen ja palveluohjauksen toiminta on etenkin sosiaali- ja terveystaloudissa tuloksellista. Paikat, johon nuori voi tulla ilman diagnoosia ja saada ohjausta tarvitsemiinsa palveluihin, on tuottanut hyviä tuloksia, koska nuori tavoitetaan ja hänen tarpeitaan voidaan kartoittaa jatkosuunnitelmien osalta. Esimerkkejä on terveydenhuollon ja kuntoutuksen palveluissa toteutetuista matalan kynnyksen ja palveluohjauksen palvelurakenteista. Oppilashuollon ja peruspalvelujen yhteistyötä nuorten mielenterveysongelmien tukemisessa on kehitetty onnistuneesti oppilaitosten moniammatillista tukea tarjoavissa toimintamalleissa, joissa sovelletaan jalkautuvaa työtä. Asumispalveluissa on kehitetty muun muassa matalan kynnyksen toimintamalli, jossa asunnon saanti on ensisijainen askel, ja nuoren kuntoutumista tuetaan sen rinnalla. Asumispalveluissa järjestetään palveluina matalan kynnyksen starttivalmennusta, jotka toteutetaan työpajojen ja asumisyksiköiden yhteistyönä (Notkola ym. 2013, 10.)

Nuorten tämän hetkinen tilanne kokonaisuudessaan herätti keskustelua ja etenkin se, mitä nuorisotakuu on tuonut nuorille. Nuorisotakuun yksi merkittävä epäkohta työpajojen näkökulmasta on yhteishakuun osallistumisen pakko. Osa nuorista on sellaisessa kunnossa, että koulutukseen hakeutuminen ei ole mahdollista. Keskustelua herätti se, miten pitkälle nuoria voidaan vaatia tai pakottaa osallistumaan erilaiseen työllisyyttä edistävään toimintaan. Kotiranta (2008) on nostanut esiin kysymyksen, miten aktivoitumista voidaan tukea pakottamalla, siis velvoittamalla, kun aktivoimisen idea on omaehtoisuus, itsestä lähtevä aktiivisuus (emt., 91). Itse olen pohtinut

aktivoimisen pakkoa jo työskennellessäni nuorten kanssa. Nuori, joka ei ole sitoutunut tarjottuihin aktivointitoimenpiteisiin menetti tietyn prosenttiosuuden toimeentulotuestaan jopa neljäksi kuukaudeksi. Sosiaalityön keskeinen periaate on nuoren itsenäisyyden vahvistaminen, joten näiden nuorten kohdalla huomattiin usein, että taloudellisen sanktion uhka oli huono aktivoinnin keino. Eräs haastateltava nosti asian esiin seuraavasti:

”Onko yhteiskunnan tehtävä pelastaa ne nuoret, jotka eivät edes halua tehdä itse mitään? Nuorisotakuu on mahtava ajatus, mutta siihen tarvitaan myös nuorten oma vastuu omasta elämästään. Päätäjille pitääkin muistuttaa, nuorisotakuun toimimattomuus ei ole aina toimijoista ja verkostoista kiinni, vaan osansa on myös nuorella itsellään”.

Vaikka nuorisotakuu on tuonut haasteita työn kehittämisessä siihen suuntaan, että työpajoille tarjotaan entistä haastavampia nuoria, on tärkeää, että työpajoissa pohditaan millaisia palveluita se tarjoaa. Pääsääntöisesti työpajat haluavat olla työpaikkoja, vaikka yhdessä haastattelussa todettiin, että nuorisotakuun myötä työpaja on muuttumassa päivätoiminnaksi. Työpajoilla voidaan toimintaa suunnata starttivalmennukseen, mutta silti pääpaino asiakkaissa on opintoihin ja työmarkkinoille suuntautuvissa nuorissa. Nuoria lähtee edelleen työpajalta koulutuksiin, erilaisiin uraohjausryhmiin tai työelämään. Nuorisotakuu ei jatkossa saa profiloitua vain kaikkein syrjäytyneimpien auttamiseksi tai vastaavasti niihin nuoriin, jotka ovat pienellä tuella valmiita työmarkkinoille. On joukko nuoria, jotka tarvitsevat työpajojen kaltaista tuettua toimintaa, joka on riittävän pitkäaikaista, jotta muutoksia saadaan aikaiseksi. Pelkona on, että nuorisotakuun myötä rahaa on jaossa, mutta niitä kohdennetaan väärin, eivätkä nuoret hyödy annetusta palvelusta ja tuesta.

Työpajatoiminnan arviointi ja arvostus herättivät keskustelua siitä, että nuorisotakuu tuo paineita työpajatoiminnan tehokkuuden mittaamiselle. Työpajatoimintaan tarvitaan uudenlaiset pajatoiminnan onnistumista mittaavat mittarit, koska on todennäköistä, että työpajajakson keskeyttämisiä tulee olemaan entistä enemmän. Toiminnan onnistumisen mittareita ovat olleet nuorten määrät työpajoilla, asiakkaiden sijoittuminen työpajajakson jälkeen esimerkiksi työelämään tai koulutukseen. Nuorten sijoittumiset työpajajakson jälkeen työelämään, opintoihin tai kuntoutukseen ovat olleet pohja haettaville pajatoiminnan rahoituksille, jotka mahdollistavat toiminnan jatkuvuuden vähintään vuodeksi kerrallaan. Työpajoilla onkin huoli siitä, että nuorisotakuun myötä onnistumisia rahoittajan näkökulmasta on entistä vähemmän ja siksi tehokkuuden mittaamiselle tarvitaan uudet määritelmät. Nykyisistä vuosittain kerättävistä tilastoista ei voida erottaa starttipajalla olleita tai muita enemmän tukea tarvitsevia nuoria, jotka eivät sijoitu pajajakson jälkeen opintoihin tai työelämään. Työpajatoiminnan kannalta on tärkeää, että kehitetään

nuorten siirtymien ja elämänvaiheiden pitkäaikaista seuranta. Nuorten poikkileikkaushetken elämäntilanteen ja lyhyen aikavälin seurannan sijasta tarvitaan kattavampaa nuorten elämänvaiheiden siirtymien seuranta, jota toteutetaan pitkäaikaistutkimuksella. Pitkäaikaistutkimuksella saadaan tietoa siitä, mitä syrjäytymisen riskin vaiheita nuori on käynyt läpi ja millaisilla palveluilla on ollut myönteisiä vaikutuksia nuoren elämässä (Notkola ym. 2013, 16.) Kaikissa seitsemässä työpajassa kannatettiin pitkäaikaisseurannan ottamista työn vaikutusten mittariksi, joten Notkolan ehdotus on työpajojen henkilöstön näkökulmasta katsottuna järkevä.

Yhteenvedona voi todeta, että nuorisotakuu on tuonut työpajoille uusia mahdollisuuksia kehittää toimintaansa melko vapaastikin. Nuorisotakuu on nostanut nuorten asiat kunnissa keskiöön ja tuonut mahdollisuuksia uudenlaisten toimintamallien luomiseen yhteistyössä verkoston muiden toimijoiden kanssa, sillä nuorisotakuu koskettaa kaikkia nuorisolain piirissä toimivia tahoja. Nuorisotakuun onnistuminen vaatii työpajoilla oman työn tarkastelua ja kehittämistä. On tärkeää nostaa esiin se keskeinen työ, mitä työpajat pystyvät omien resurssiensa puitteissa yhteistyökumppaneille ja nuorille tarjoamaan. Henkilöstöresurssit määrittelevät sitä, millaisia nuoria työpajoille voidaan ottaa. Mikäli työpajoilla ei ole ammattikoulutettua, pitkäaikaista ja osaavaa henkilöstöä, ei työpajoilla ole mahdollisuutta antaa, esimerkiksi kuntoutuspalveluita päihde- tai mielenterveyskuntoutujille kuntoutumisen alkuvaiheessa. Ammattitaitoisia ohjaajia ei voi korvata palkkatuella olevilla apuohjaajilla tai oppisopimusopiskelijoilla, sillä se ei ole ammattieettisesti hyvää työtä. Haastateltavat korostivat sitä, että henkilökunnalta vaaditaan monenlaista osaamista, jotta työtä voidaan pitää laadukkaana nuoriin kohdistuvana palveluna. Työpajoilla on pyrkimyksenä lisätä ammattitaitoisen työvoiman osuutta, lisätä uusia ammattinimikkeitä ja monipuolistaa palveluitaan, mikäli rahoitusta nuorisotakuun myötä pajoille saadaan. Nuorisotakuu on uusi haaste ja mahdollisuus, joka vielä hakee lopullista muotoaan.

Analyysin perusteella voi todeta, että nuorisotakuu näkyy kaikkien seitsemän työpajan toiminnassa. Nuorten lisääntyneet määrät ovat johtaneet siihen, että työpajoilla on tarpeen kehittää toimintaa suuntaan, jossa se voi paremmin vastata nuorisotakuun tuomiin asetuksiin ja velvoitteisiin. Nuorisotakuun vaikutukset voidaan jakaa kahteen eri osaan. Toisessa osassa nuorisotakuu nähdään positiivisena asiana, koska nuorten lisääntynyt määrä on tuonut työpajalla lisää henkilöstöresurssia ja tehokkaampaa yhteistyötä muiden kunnan toimijoiden välillä. Toisessa nuorisotakuun on haaste, koska työpajan ulkopuolelta asetetaan painetta ottaa aiempaa enemmän nuoria, jotka vaativat aiempaa enemmän ohjausta ja tukea. Kyseisissä kunnissa yhteistyö ja työpajan tarjoamat palvelut

tarvitsevat lisää selkeyttä ja tietoa siitä, mitä ja miten työpajat voivat nuoria ohjata nykyisillä ohjausresursseilla.

Nuorisotakuun nähdään tuovan nuorille mahdollisuuden nopeampaan avunsaantiin. Nuorisotakuussa asetettu tavoite tavoittaa kaikki alle 25-vuotiaat nuoret kolmessa kuukaudessa on positiivinen asia, sillä sen tulisi ehkäistä syrjäytymistä entistä tehokkaammin. Nuorisotakuu on tuonut työpajoille entistä enemmän sosiaalityön tarvetta. Sosiaalityötä pajojen rinnalla ja yhteistyönä on ollut jo aiemminkin, mutta nuoren näkökulmasta sitä pitäisi tehostaa entisestään. On tärkeää, että työpajojen ja muiden kunnassa tarjottavien palveluiden toiminta on kaikille tiedossa ja tunnettua, jotta nuori saadaan joustavasti oikean palvelun piiriin. Tässä on vielä kehittämisen tarpeita, sillä osassa vastauksia ilmeni epäselvyyksiä siinä miten nuorisotakuuta kunnissa toteutetaan.

Nuorille nuorisotakuu on tuonut mahdollisuuden saada tarvitsemiaan palveluita entistä nopeammin, mutta myös sanktioita ja rajoituksia. Nuori, jolla on edellytyksiä lähteä työelämään tai koulutukseen hyötyy nuorisotakuun tuomista vaihtoehtoista. Nuori, jolla ei ole valmiuksia lähteä työhön tai koulutukseen voi nuorisotakuun myötä joutua liian varhaisessa vaiheessa sellaiseen toimenpiteeseen, johon ei ole valmis. Onkin tärkeää, että nuorisotakuussa huomioidaan entistä paremmin ne nuoret, jotka tarvitsevat tukea kuntoutumiseen.

Nuorisotakuun onnistumisen kannalta on keskeistä, että työpajoja ja heidän yhteistyökumppaneitaan kuullaan, kun toimintaa kehitetään eteenpäin. Nyt tuloksissa esiin nousi se, että nuorisotakuun laatijat eivät riittävästi tunne kenttää, jossa nuorisotakuuta toteutetaan. Mielestäni on tärkeää, että työpajoja kuullaan, kun nuorisotakuuta kehitetään, sillä tarkennuksia työpajoilta odotettavaan työhön tarvitaan. On tärkeää, että kunnissa kaikki toimijat tuntevat toistensa toiminnan ja tarjoamat palvelut. Palvelukokonaisuuksien rakentamisen kannalta on merkittävää, että työpajatoiminta profiloituu oikein, jotta sinne osataan lähettää toiminnasta eniten hyötyvät nuoret. Samalla pystytään ehkäisemään päällekkäisiä palveluita ja käyttämään resursseja monipuolisempien palvelukokonaisuuksien kehittämiseen ja asiakkaiden tarpeisiin vastaamiseen. Työpajoilla se vaatii oman työn tarkistamista ja kehittämistä, sillä osassa työpajoista oman toiminnan priorisointi ja rajaaminen oli vielä kesken. Voisi todeta, että työpajat, joissa oma toiminta ja tehtävät ovat määriteltyjä, on yhteistyö muiden kunnan toimijoiden kanssa selkeämpää ja tehokkaampaa. Näissä työpajoissa nuorisotakuu näkyy positiivisena mahdollisuutena kehittää omaa toimintaansa palvelemaan paremmin nuoria ja heidän jatkomahdollisuuksiaan.

Nuorisotakuusta on tehty joitakin tutkimuksia ja on todennäköistä, että tulevaisuudessa niitä tehdään lisää. On tärkeää, että nuorisotakuuta tutkittaessa näkökulmaksi nousevat muutkin kuin taloudelliset intressit, joita varmasti tarkastellaan nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa tarkoin. Mielestäni nuorisotakuun vaikutuksia on tärkeää jatkossa tutkia eri toimijoiden näkökulmasta, sillä omassa tutkimuksessani olen ottanut esiin vain muutaman työpajan näkökulman asiaan. On ehkä liian aikaista tehdä tutkimusta nuorten omista kokemuksista siitä, mitä nuorisotakuu on heille tuonut, mutta jatkotutkimuksen paikka voisi olla kartoittaa sitä, millaisia palveluita nuoret itse kokevat tarpeellisiksi ja toimiviksi erilaisissa nivel- ja siirtymävaiheissa. Notkola ym. (2013, 258) on kytkenyt jatkotutkimuksen mahdollisuudet osuvasti laajempien toimintaohjelmien puitteissa tehtävään tiedon koostamiseen. Kehittämishankkeita toteutetaan tavallisesti osana jotakin laajempaa ohjelmaa. Rahoittavien tahojen ja ohjelmien johdon tulee koostaa hankkeista entistä systemaattisemmin sellaista tietoa, jossa on sekä määrällistä toiminnasta ja sen tuloksista kertovaa että nuorten omaa kokemuseräistä tietoa toiminnan tuloksista. Ohjelmatasolla kootut koosteet auttaisivat nykyistä paremmin hahmottamaan saavutettuja tuloksia. Hankkeiden esittelyn sijaan pitäisi korostaa hyviksi ja tulokselliseksi osoittautuneiden toimintamallien esittelyjä. Tulokset tulisi nostaa keskiöön yleisempien vaikutusten sijasta.

Lähteet

Aho, S. & Mäkiaho, A. 2014. Toisen asteen läpäisy ja keskeyttäminen. Vuosina 2001 ja 2006 toisen asteen opinnot aloittaneiden seurantatutkimus. Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2014:8. Helsinki.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu- Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki.

Häggman, E. 2014. Etsivä nuorisotyö 2013 tilastoraportti. Trenditietoja 2008–2013. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki.

Häggman, E. 2012. Ulkopuolella olevat nuoret – Näkökulmia. Varsinais-Suomen Ely-keskus. <http://www.raumanseudunkatulahetys.fi/Rauma%205%2011.pdf> Viitattu 5.11.2012

Häggman, E. 2011. Nuorisolaki muuttui – tulisiko työn muuttua. Varsinais-Suomen Ely-keskus. http://www.slideshare.net/Haggman/porinuorisolaki-6830148?from=share_email#btnNext Viitattu 11.2.2012

Ihalainen, L. 2011. Nuoret ja yhteiskuntatakuu. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki. http://www.tem.fi/files/30957/Nuoret_yhteiskuntatakuu_Ihalainen.pdf Viitattu 26.9.2011.

Jerohin, M. 2012. Työpaja mahdollisuutena? Työpajakoulutuksen merkitys nuorten elämäntulussa. Pro gradu tutkielma. Kokkola. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Jyväskylän yliopisto.

Kaartinen-Koutaniemi, J. (toim.) 2012. Etsivässä työssä. Nuorten keskus. Helsinki.

Kallio-Savela, M., Sjöholm, K. & Selkee, J. 2013. Nuorisotakuu – uusi tapa toimia. Kunnille suunnatun kyselyn tuloksia. Kuntaliitto. Helsinki.

Kotiranta, T. 2008. Aktivoinnin paradoksit. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Vastapaino. Tampere.

Lämsä, A-L. 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Kasvatustieteen väitöskirja. Oulu: Acta Universitas Ouluensis. Oulun yliopisto.

Miettinen, S. 2013. Nuorten aikuisten odotukset ja kokemukset työ- ja koulutuskokeiluista kestävä koulutus- ja uravalinnat -projektissa keväällä 2012. Pro gradu tutkielma. Tampere. Tampereen yliopisto.

Myrskylä, P. 2012. Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA analyysi no. 19. 1.12.2012.

Notkola, V., Pitkänen, S. Tuusa, M., Ala-Kauhaluoma, M., Harkko, J., Korkeamäki, J., Lehikoinen, T., Lehtoranta, P., Puumalainen, J., (Kuntoutussäätiö), Ehrling, L., Hämäläinen, J., Kankaanpää, E., Rimpelä, M., Vornanen, R. (konsortioikumppanit). 2013. Nuorten syrjäytyminen – Tietoa, toimintaa ja tuloksia? Eduskunnan Tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013. Marraskuu 2013. Helsinki.

Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., Rämö, A., Gissler, M. 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kansallinen syntymäkohortti 1987- tutkimusaineiston valossa. Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 52/2012. Helsinki.

Pietikäinen R. 2005. Vaihtoehtoisia polkuja etsimässä – työpajanuorten orientaatiot. Teoksessa S. Aapola & Ketokivi K. (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Tampere: Nuorisotutkimusseura, 219–253.

Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen – Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010 Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirkko Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–38.

Satka, M., Alanen, L., Harrikari, T. & Pekkarinen, E. 2011. Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Vastapaino. Tampere.

Seppä, H. 2013. Työpaja nuorten kokemana - Etnografinen tapaustutkimus verkostomuotoisesta työpajatoiminnasta. Pro gradu tutkielma. Kokkola. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Jyväskylän yliopisto.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2006. Sosiaaliturvan suunta 2005–2006. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:1. Helsinki.

Särkelä, A. Välittäminen ammattina. Vastapaino. Tampere.

Taskinen, S. (toim.) 2001. ”Huono ennuste” Mitä on lasten ja nuorten syrjäytyminen? STAKES 10/2001. Helsinki: STAKES.

Tukiainen, H. 2013. Kunnat nuorisotakuun toteuttajina - Tampereen, Kangasalan ja Sastamalan edustajien näkemyksiä nuorisotakuun toteuttamisesta. Pro gradu tutkielma. Tampere. Tampereen yliopisto.

Tuomi, J, Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Tuomi, J, Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Työ- ja elinkeinoministeriön raportteja 8/202. Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto raportti.15.3.2012. Helsinki.

Uhinki, R., Uhinki, A. (toim.) 2011. Anna nuorelle tulevaisuus – ettei kukaan syrjäydy. Turun Lapsi- ja nuorisotutkimuksen julkaisuja 2/2011. Turku. Turun yliopisto.

Ågren, S. 2013. Sopeutumaton nuori – arvokas kansalainen? Tutkimus nuorten asemasta tämän hetkisessä syrjäytymiskeskustelussa. Pro gradu tutkielma. Tampere. Tampereen yliopisto.

Äärelä, T. 2012. Aika paljon vaikuttaa minkälainen ilme opettajalla on naamalla. Nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan. Kasvatustieteen väitöskirja. Rovaniemi: Acta Electronica Universitatis Lapponiensis. Lapin yliopisto.

http://www.tyopajatieto.fi/tyopajatieto/millaisia_palveluja_tyopajat_tar/Viitattu29.11.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>

<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/Hankkeet/osaamisohjelma/>

<http://www.nuorisotakuu.fi>

<http://www.sosiaaliportti.fi>

<http://www.te-palvelut.fi>

<http://www.tpy.fi/>

<http://www.tyopajatieto.fi>

Haastattelut 27.1.–7.3.2014

Liitteet

Liite 1

Hei,

Olen Anu Hellesuo ja opiskelen Tampereen yliopiston Porin yksikössä yhteiskuntatieteitä pääaineena sosiaalityö. Olen tekemässä pro gradu tutkielmaa aiheesta: Millaisia mahdollisuuksia ja haasteita nuorisotakuu on tuonut työpajatoiminnan käytännön työhön? Olen tehnyt kandidaatin tutkielmani nuorisotakuusta ja nyt toivoisin saavani graduuni myös käytännön työtä tekevien pohdintoja aiheesta. Olen aiemmin työskennellyt kuusi vuotta nuorten työpajalla ja työpajojen toimintaperiaatteet ovat minulle tuttuja. Viimeiset kolme vuotta olen kuitenkin ollut poissa työpajalta, joten varmasti työskentely ja siihen liittyvät reunaehdot ovat muuttuneet jo tuossa ajassa. Olen myös keskustellut graduni aiheesta Erik Häggmanin kanssa ja saanut häneltä tukea ja kannustusta työni tekemiseen.

Tarkoitukseni on tehdä vapaamuotoinen teemahaastattelu nuorten työpajojen henkilökunnalle. Toivoisin, että minulla olisi mahdollisuus haastatella lähinnä yksilövalmentajia/sosiaaliohjaajia sekä pajan esimiehiä. Tavoitteeni on haastatella työntekijöitä useammasta eri työpajasta Satakunnan ja Varsinais-Suomen alueella. Haastattelut tehdään nimettöminä ja kenenkään yksittäisen työntekijän tai työpajan mielipide ei ole tunnistettavissa. Haastatteluaineisto on ainoastaan minun käytössäni, eikä sitä ole tarkoitus arkistoida myöhempää tutkimusta varten.

Haastatteluihin kuluvaan aikaan en osaa tarkalleen määritellä, vaan se riippuu haastateltavien aikatauluista ja keskusteluista. Tietäen työpajojen hektisen työaikataulun, uskoisin, että 1-1,5h/henkilö on varmasti sellainen aika, jossa haastattelu saadaan tehtyä.

Toivoisin saavani haastattelut tehtyä helmikuun loppuun mennessä. Aikatauluni on varsin joustava, joten sen puitteissa pääsen tulemaan tapaamaan teitä, kun se teidän aikatauluihinne parhaiten sopii. Toivottavasti graduni aihe herätti teissä kiinnostusta ja pääsemme yhdessä tekemään näkyväksi sen, mitä nuorisotakuu on tuonut käytännön työpajatoimintaan.

Terveisin,

Anu Hellesuo

Liite 2

Kysymyksiä graduun liittyen nuorisotakuun vaikutuksista työpajatoiminnassa.

1. Pajan perustoiminnot,
2. Kuinka monta nuorta pajalla on vuoden aikana?
3. Kuinka monta ohjaajaa pajalla on, minkälaisissa työsuhteissa?
4. Millaisilla sopimuksilla nuoret pajalle tulevat ja kuinka pitkään he pajalla kesimäärin ovat?
5. Onko nuorisotakuu tuonut muutoksia pajan toimintaan?
6. Ovatko kuntouttavantyötoiminnan sopimukset lisääntyneet/vähentyneet viimeisen vuoden aikana?
7. Onko nuorissa näkynyt muutoksia viimeisen vuoden aikana?
8. Mitkä ovat teidän tärkeimmät yhteistyökumppanit?
9. Miten etsivä nuorisotyö näkyy pajan toiminnassa?
10. Voiko kaikki nuoret tulla työpajalle vai onko kunnassanne jokin muu vaihtoehto niille nuorille, jotka eivät ole ”työ- ja opiskelukuntoisia”?
11. Millaista oppilaitosyhteistyötä teette paikallisten peruskoulujen tai ammattioppilaitosten kanssa?
12. Onko siinä ollut havaittavissa muutoksia nuorisotakuun voimaan tulon myötä?
13. Onko pajallanne yritys yhteistyötä alueen yrittäjien kanssa tai oletteko suunnitelleet sen kehittämistä?
14. Millaisia toiveita sinulla on nuorisotakuun suhteen?
15. Mitä tarvitaan lisää/vähemmän, että nuorisotakuu voisi toimia parhaiten työpajan näkökulmasta?